

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพนักวิจัย กลไกพี่เลี้ยง
และ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระยะที่2/2”

กรกฎาคม 2552

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพนักวิจัย กลไกพี่เลี้ยง
และ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระยะที่2/2”

รายงานตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2551 ถึง กรกฎาคม 2552

คณะผู้จัดทำ

นางสาวพจนา สนวนศรี

นางสาวสุภาวดี ทรวงพรวาณิชย์

นางสาวเบญจวรรณ วงศ์คำ

นางสาวอนงนาฏ ปัญญาใหญ่

นางสาวมณฑา สุวรรณพราย

MR.Peter Richard

กรกฎาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 : บทสรุปโครงการวิจัย	1
บทที่ 2 : กระบวนการทำงาน	10
บทที่ 3 : วิธีการดำเนินการและผลการดำเนินงาน	19
บทที่ 4: บทวิเคราะห์การทำงานและบทเรียนการทำงาน	84
ภาคผนวก	90

บทที่ 1

“โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพ นักวิจัย พี่เลี้ยง Node และ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปีที่ 2”

ความเป็นมา

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ The Thailand Community Based Tourism Institute : CBT-I หรือเรียกสั้นๆ ว่า CBT-I ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมประสานความเข้าใจและความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมีทั้งงานวิจัยและพัฒนาคำเนินการควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และบทเรียนอันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้และปรับให้เหมาะสมกับบริบทของตน ทั้งนี้ ผลสืบเนื่องจากการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 1 ของ CBT-I ภายใต้การสนับสนุนของ สกว. พบว่า มีหลายภารกิจที่ยังไม่สามารถตอบโจทย์ใหญ่ที่เป็นภาพรวมได้ แต่มีความก้าวหน้าในหลายๆ ประเด็น ซึ่งความก้าวหน้าดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับความตั้งใจในการทำงานของปี 2550 สามารถสรุปเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในงานของปีที่ 2 ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย	ความคืบหน้าของงานและความตั้งใจต่อเนื่อง		
	ปีที่ 1 (2550-2551)	ปีที่ 2 (2551-2552)	ปีที่ 3 (2552-2553)
1. รวบรวมองค์ความรู้ R&D CBT เพื่อพัฒนาหลักสูตร	<ul style="list-style-type: none">- สนับสนุนโครงการวิจัย 13- ได้ร่างหนังสือความรู้ CBT- CBT Change Agent- หลักสูตรมัคคุเทศก์ท้องถิ่น- หลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน	<ul style="list-style-type: none">- สนับสนุนโครงการวิจัย 15- หนังสือความรู้ CBT 2 เล่ม- หลักสูตรมัคคุเทศก์มืออาชีพ- หลักสูตร Marketing Access- หลักสูตร CBT กับสถาบันการศึกษา	<ul style="list-style-type: none">- สนับสนุนโครงการวิจัย 10 โครงการ- พัฒนาหลักสูตรในการบริการหน่วยงาน ภาคีที่เกี่ยวข้อง และสถาบันการศึกษา
2. พัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง และ Node	<ul style="list-style-type: none">- อบรมพี่เลี้ยง /Node 2 ครั้ง- เกิดการทำงานร่วมกับ Node อย่างต่อเนื่อง 4 Node- พัฒนาพี่เลี้ยงนักวิจัย 3 คน- สร้างวิทยากรชุมชน 5 คน	<ul style="list-style-type: none">- Coaching Node 4 Node- หาแนวทางการทำงานกับ Node /พี่เลี้ยง เพิ่มอีก 5- ได้วิทยากรชุมชนเพิ่มขึ้น 5 คน	<ul style="list-style-type: none">- รูปแบบการทำงานร่วมกับ Node ที่ชัดเจนและเป็นระบบสามารถเผยแพร่และถ่ายทอด

วัตถุประสงค์การวิจัย	ความคืบหน้าของงานและความตั้งใจต่อเนื่อง		
	ปีที่ 1 (2550-2551)	ปีที่ 2 (2551-2552)	ปีที่ 3 (2552-2553)
3. การสร้างเครือข่าย CBT	- แนวทางการเกิดเครือข่าย CBT ภาคเหนือ	- Model เครือข่าย CBT ภาคเหนือ - แนวทางการเกิดเครือข่าย CBT ภาคใต้	- เครือข่าย CBT ภาคเหนือ - เครือข่าย CBT ภาคใต้ - แนวทางการเกิดเครือข่าย CBT ประเทศไทย
4. องค์ความรู้เรื่องการวิจัยการตลาด CBT	- รูปแบบการตลาด CBT ที่เหมาะสม	- ทดลองใช้รูปแบบการตลาด CBT กับเครือข่ายภาคเหนือ	- ทดลองใช้รูปแบบการตลาด CBT กับเครือข่ายภาคอื่นๆ และสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ - ต้นแบบการตลาด CBT ที่เหมาะสม

คำถามวิจัย

1. จะมีแนวทางในการสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง รวมทั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ทั่วประเทศให้เพิ่มขึ้นได้อย่างไร
2. จะสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศให้มีความเข้มแข็งได้อย่างไร ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. ชุมชนจะสามารถบริหารจัดการ การตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนได้อย่างไร ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วัตถุประสงค์เชิงวิจัย (3 ปี)

1. สร้างชุดความรู้ในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. ศึกษาแนวทางในการสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง รวมทั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ทั่วประเทศ ให้สามารถสนับสนุนงานวิจัย CBT ให้มีประสิทธิภาพ
3. ศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศ ให้มีความเข้มแข็ง ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. เพื่อหารูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วัตถุประสงค์เชิงวิจัยปีที่ 2

1. สร้างชุดความรู้ในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเรื่อง ได้แก่ มัคคุเทศก์มืออาชีพเพื่อสนับสนุนงาน CBT และการบริหารจัดการองค์กรชุมชนให้สามารถรองรับการประสานงานด้านการตลาดได้ (Marketing Access)
2. พัฒนาศักยภาพ Node/พี่เลี้ยง ให้สามารถสนับสนุนงานวิจัย CBT ในพื้นที่ได้ทั้งระบบ โดยติดตามผลการหนุนเสริม Node/พี่เลี้ยง 4 แห่งจากปีที่ 1 ได้แก่ Nodeภาคตะวันออก Nodeแม่ฮ่องสอน Nodeจันทบุรี และNodeสตูล และหนุนเสริมเพิ่มอีก 5 แห่ง ได้แก่ Nodeแม่ใจ พี่เลี้ยงทางดง-สันป่าตอง Nodeอุบลราชธานี เครือข่าย CBT เหลือล่าง และเครือข่าย CBT เชียงราย
3. ศึกษาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ และแนวทางการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้
4. เพื่อทดลองดำเนินการตามรูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้ในปีที่ 1 ได้แก่ รูปแบบการตลาดที่ชุมชนดำเนินการด้วยตนเอง รูปแบบการตลาดโดยองค์กรเครือข่าย CBT ภาคเหนือ และรูปแบบการตลาดที่ทำงานร่วมกับบริษัททัวร์

วัตถุประสงค์เชิงพัฒนา

1. พัฒนาศักยภาพและสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เจ้าหน้าที่ CBT-I เป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. เพื่อพัฒนาและยกระดับงาน CBT ให้มีมาตรฐานโดยที่ยังคงจุดยืนด้านการพัฒนาและมีบริการที่เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. นำเสนอผลงานการวิจัยเพื่อให้หน่วยงานรัฐและเอกชน และวงการวิชาการในระดับสากลเห็นความก้าวหน้าในเรื่องงานวิจัยและพัฒนา CBT ในประเทศไทย
4. พัฒนาศักยภาพเครือข่ายให้มีการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถทำงานอย่างต่อเนื่องพึ่งตนเองได้ในระยะยาว
5. เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูล ผลิตสื่อ บทความ และจัดกิจกรรมเผยแพร่งาน CBT ให้เป็นที่ยอมรับ
6. เพื่อผลักดันงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การขับเคลื่อนในเชิงนโยบายได้

กลุ่มเป้าหมาย

1. ชุมชน พี่เลี้ยงชุมชน (NGOs หรือNode วิจัย) และผู้นำการพัฒนา CBT (CBT Change Agent)
2. เครือข่าย CBT (ชุมชนสมาชิกทั่วประเทศประมาณ 40 แห่ง)
3. หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สำนักงานจังหวัด, สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (สพท.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)
4. องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ มหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศ

แผนปฏิบัติการ

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ระยะเวลา
วัตถุประสงค์ข้อ 1 ศึกษา รวบรวม ประมวลองค์ความรู้ งานวิจัยและพัฒนา CBT เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุดความรู้ในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่อง CBT			
1. การประมวล สังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว โดยชุมชน รวมทั้งการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน	- ใ้ได้องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในรูปของหนังสือ และทราบสถานการณ์ ความเคลื่อนไหวการท่องเที่ยวของไทย	- หนังสือ จำนวน 1,000 เล่ม - Clipping สถานการณ์การท่องเที่ยวไทย	ส.ค. 50 – ธ.ค.51 ได้สนับสนุนเป็นโครงการวิจัยแยกต่างหาก โดยคุณพจนานและคณะ (ขยายเวลา)
2. การรวบรวมและปรับปรุงฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อเชื่อมโยง สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วประเทศ	- ใ้ได้ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งข้อมูลโครงการวิจัย บุคคล ชุมชนองค์กรและสถาบันการศึกษา โดยจัดทำในรูปของเอกสาร, Digital และ Web Site	- นำเสนอข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่าน Web Site 2 ภาษา (ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ)	ส.ค. 51 – ก.ค.52
3. การเผยแพร่ องค์ความรู้ ในรูปของบทความ RE ตามสื่อประเภทต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร สารคดี Web site เป็นต้น	- ใ้ได้เผยแพร่องค์ความรู้ด้านงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่สาธารณะวงกว้าง เพื่อเป็นประสบการณ์และบทเรียนให้กับชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ	- บทความตามสื่อสิ่งพิมพ์ ที่มีอย่างต่อเนื่อง - ข่าวและบทความจำนวน 10 ชิ้นงาน จากสื่อมวลชน - งานเขียน RE จำนวน 20 ชิ้น	ส.ค. 51 – ก.ค.52
4. งานเขียนถ่ายทอดประสบการณ์โครงการวิจัย	- เกิดการเผยแพร่โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่สาธารณชน	- งานเขียนจากโครงการวิจัยที่ปิดโครงการแล้วจำนวน 2 โครงการ	ส.ค. 51– ก.ค.52

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ระยะเวลา
วัตถุประสงค์ข้อ 2 ศึกษาแนวทางในการสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง รวมทั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ทั่วประเทศ ให้สามารถสนับสนุนงานวิจัย CBT ให้มีประสิทธิภาพ			
5. การพัฒนาโครงการวิจัย (ดอยสามหมื่น, เชียงราย, ชุมชนภาคเหนือตอนล่าง)	- เกิดการพัฒนาโครงการวิจัย อย่างน้อย 5 โครงการ เป็นโครงการใหม่ที่เคยไปกระตุ้นและมีแนวโน้มว่าจะมีโครงการเกิดขึ้น	- ทีมวิจัยได้รับการหนุนเสริมกระบวนการวิจัย และสามารถดำเนินการวิจัยได้ตามเป้าหมาย	เดือนละ 4 ครั้ง
6. การติดตามโครงการและพัฒนากลไกการสนับสนุนการวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับ Node ต่าง ๆ ได้แก่ จันทบุรี ตรัง สตูล อุบล แม่ฮ่องสอน และ ภาคเหนือตอนล่าง	- เกิดการสนับสนุนงานวิจัย CBT ร่วมกับ Node - เกิดการพัฒนาระบบการประสานและทำงานร่วมกันระหว่าง CBT-I กับ Node พื้นที่	- ทีมวิจัยได้รับการหนุนเสริม และ Nodeสามารถทำงานเป็นทีมกับ CBT-I ในการหนุนเสริมงานวิจัยได้	ส.ค. 51- ก.ค.52 -ติดตาม 4 เดือน/ครั้ง
7. เวทีนำเสนอผลงานวิจัยและการพัฒนาทักษะ เสริมศักยภาพนักวิจัย (ริมนะเบียงความรู้สู่ความเข้าใจ)	- เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของนักวิจัย และเกิดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนวิจัยและผู้ที่สนใจให้มีความรู้ ความสามารถมากขึ้น	- คนในชุมชนวิจัยเก่งขึ้น สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง และเชื่อมโยงเครือข่ายเข้ามาหนุนเสริมความรู้ ประสบการณ์และเชื่อมประสานนโยบาย	ส.ค. 50 – ก.ค.51 จัดเวทีฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง/ปี (6 เดือน / ครั้ง)
8. เวทีนำเสนอรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเฉพาะภาคเหนือตอนล่าง	- เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของนักวิจัย และเกิดการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย	- คนในชุมชนวิจัยเก่งขึ้น สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง	ส.ค. 51 – ก.ค.52 2 ครั้ง

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ระยะเวลา
9. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หนุนชุมชนเรื่อง Marketing Access 1หลักสูตร และสร้างคุณภาพของมัดคุเทศก์มืออาชีพเพื่อสนับสนุน CBT 1 หลักสูตร	- เกิดหลักสูตรฝึกอบรม 2 หลักสูตร ในการส่งเสริมและยกระดับคุณภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว	- เกิดหลักสูตรฝึกอบรมแบบแยกประเภทเนื้อหา และกลุ่มเป้าหมายอย่างน้อย 2 หลักสูตร ต่อปี	ส.ค. 51 – ก.ค.52
10. ฝึกอบรมชุมชนนำร่องเรื่อง Marketing Access 2 ชุมชน และฝึกอบรมมัดคุเทศก์มืออาชีพเรื่อง CBT จำนวน 20 คน	- ได้คัดเลือกพื้นที่นำร่องในการฝึกอบรมเรื่อง 1) Marketing Access ให้ชุมชนเข้าใจเรื่องการวางแผนในการประสานงานด้านการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอยู่บนขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน 2) มัดคุเทศก์มืออาชีพ ทั้งอิสระและสังกัดบริษัทจำนวน 20 คนให้สามารถทำงานร่วมกับพื้นที่ CBT SPRING ได้มีประสิทธิภาพ	- ชุมชนอย่างน้อยจำนวน 2 แห่งสามารถดำเนินการประสานงานกับศูนย์ประสานงานเครือข่ายหรือผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานให้แก่ชุมชนอื่น - มัดคุเทศก์มืออาชีพสามารถทำงานร่วมกับชุมชน CBT ได้มีประสิทธิภาพ	ส.ค. 51 – ก.ค.52 ชุมชนนำร่องอบรมและติดตามชุมชน ละ 3 ครั้ง/ปี อบรมมัดคุเทศก์มืออาชีพ 1 ครั้ง จำนวน 20 คน
11. ดำเนินการฝึกอบรมร่วมกับวิทยาลัยวิจิตรเพื่อท้องถิ่น	- สามารถให้บริการงานฝึกอบรมกับกลุ่มเป้าหมายหลักได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถให้บริการงานกับกลุ่มชุมชนหรือองค์กรที่สนใจอย่างน้อย 2 ครั้ง/ปี	- มีผู้รับบริการงานฝึกอบรมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง	ส.ค. 51 – ก.ค.52

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ระยะเวลา
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภาคให้มีความเข้มแข็งภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น			
12. พัฒนาโจทย์วิจัยรูปแบบองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ	- เกิดรูปแบบองค์กรของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภาคเหนือ	- โครงการวิจัยเหนือระดับชุมชน 1 โครงการ	ส.ค.-ก.ย. 51 (4 ครั้ง)
13. ประชุมฝายนโยบายและวิชาการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือยกร่างแผนแม่บทเครือข่ายฯ ภาคเหนือ	- เกิดตัวแทนชุมชนที่ทำหน้าที่ฝายนโยบายและวิชาการร่วมได้ร่วมกันทำงานตามแผนงานที่กำหนดไว้	- ร่างแผนแม่บทเครือข่ายฯ ภาคเหนือ	ก.ย. 51
14. ประชุมจัดทำแผนแม่บทร่วมกับเครือข่ายเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และภาคเหนือตอนล่าง	- เกิดการทำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนCBT เครือข่ายเชียงราย, เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และภาคเหนือตอนล่างในการจัดทำแผนแม่บทฯ	- แผนแม่บทเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับจังหวัด โดยแยกจัดเวทีในแต่ละจังหวัด จำนวน 4 ครั้ง	ส.ค.-ก.ย. 51
15. ประชุมร่วมกับหน่วยงานระดับนโยบายที่ดำเนินงานด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน (พอช.)	- เกิดการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรภาคีด้านงานพัฒนาระดับนโยบาย	- โครงการและแผนงานสนับสนุนที่ด้านพัฒนาของเครือข่ายฯเหนือ	ส.ค.-ธ.ค. 51 ไม่มีงบประมาณ
16. ประชุมเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้	- เกิดเวทีแลกเปลี่ยนสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคใต้	- ได้รับรู้สถานการณ์และความต้องการของชุมชน CBT ภาคใต้ออกการทำงานในรูปแบบเครือข่าย	ภายใน ธ.ค. 51

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ระยะเวลา
วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อหารูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น			
17. ดำเนินงานวิจัย เรื่อง “การศึกษา รูปแบบการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน” ระยะที่ 2	- เกิดการดำเนินงานวิจัย ต่อเนื่องจากระยะที่ 1 โดยเจ้าหน้าที่ CBT-I ในการศึกษา รูปแบบการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	- เจ้าหน้าที่ CBT-I เกิดการเรียนรู้ กระบวนการวิจัย เพื่อท้องถิ่นตลอด ทั้งกระบวนการ และได้รูปแบบ การตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดย ชุมชนเสนอต่อภาค ส่วนที่เกี่ยวข้อง	ส.ค. 51 – มี.ค. 52 (รวมระยะเวลา 8 เดือน)
วัตถุประสงค์ (ฝาก) การผลักดันในเชิงนโยบายสาธารณะ			
18. จัดเวที Think tank ประสานงานกับ หน่วยงานของรัฐตั้งแต่ระดับนโยบาย ส่วนกลางสู่ระดับจังหวัดได้รับรู้และมีความเข้าใจเรื่อง CBT และยอมรับให้เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนาทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น	- เกิดความร่วมมือ ระบบการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูล เกิดแผนการท่องเที่ยว โดยชุมชนแห่งชาติ และมีกลไกการ ประสานงานในระยะ ยาวเพื่อให้เกิด ช่องทางที่ชุมชน/ เครือข่ายสามารถ เข้าถึงข้อมูลและ ทรัพยากรของรัฐได้	- หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับ นโยบายการท่องเที่ยว เชิญ ตัวแทนของCBT-I เข้าไปแสดงความ คิดเห็นเพื่อการ กำหนดนโยบาย หรือมอบหมาย บางภารกิจให้เป็น ที่ปรึกษา	ก.ย. – ต.ค. 50 เวที 1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับในปีที่ 2

- **องค์ความรู้ในการ Empower Node / พี่เลี้ยง และนักวิจัย**
 1. เกิดการสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา CBT ทั้งในระดับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการใหม่ จำนวน 5 โครงการในปีที่ 2 และสนับสนุนติดตามโครงการเดิมจากปีที่ 1 จำนวน 10 โครงการ รวมเป็น 15 โครงการในปีที่ 2
 2. ได้ทราบผลการติดตามผลการหนุนเสริม Node/พี่เลี้ยง 4 แห่งจากปีที่ 1 ได้แก่ Nodeภาคตะวันออกเฉียงเหนือ Nodeแม่ฮ่องสอน Nodeจันทบุรี และ Nodeสตูล รวมทั้งได้ตัวชี้วัดผลการหนุนเสริม
 3. พี่เลี้ยงนักวิจัยและ Node ได้รับการพัฒนาศักยภาพและสามารถสนับสนุนงานวิจัย CBT ในพื้นที่ได้ทั้งระบบ เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 5 Node/พี่เลี้ยง ได้แก่ Nodeแม่โจ้ พี่เลี้ยงหางดง-สันป่าตอง Nodeอุบลราชธานี เครือข่าย CBT เหนือล่าง และเครือข่าย CBT เชียงราย
 4. เกิดชุดความรู้และหลักสูตรฝึกอบรม 2 หลักสูตร ได้แก่ มัคคุเทศก์มืออาชีพเพื่อสนับสนุนงาน CBT และการบริหารจัดการองค์กรชุมชนให้สามารถรองรับการประสานงานด้านการตลาดได้ (Marketing Access)
 5. เกิดความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้เรื่อง CBT โดยใช้ชุมชน CBT เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษา จำนวน 1 หลักสูตร
 6. เกิดนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน CBT มีความรู้ความสามารถในการเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานและชุมชนที่สนใจ และสามารถทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการให้กับชุมชน CBT ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอีกอย่างน้อย 5 คน (รวม 10 คน)

- **องค์ความรู้ในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน**
 7. ได้ข้อมูล ความรู้ รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่าย CBT ภาคเหนือ ที่สามารถสร้างการยอมรับและสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐได้
 8. ได้แนวทางในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย CBT ภาคใต้

- **องค์ความรู้ในด้านการจัดการตลาดของชุมชน**
 9. รูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับเครือข่าย CBT ภาคเหนือ
 10. แนวทางการสื่อสารให้ Node/พี่เลี้ยง ตระหนักถึงความสำคัญเรื่องการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 11. แนวทางการทดลองใช้รูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับชุมชน CBT อื่นๆ ทั่วประเทศ

บทที่ 2

กระบวนการทำงาน

ในกระบวนการทำงานของสถาบันการท่งเทียวโดยชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของ สกว. ฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น เน้นทั้งงานวิจัยและพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับ “กระบวนการ” ทั้งกระบวนการวิจัยและกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง มีการจัดวางคนทำงานตามความถนัดและความสามารถของคนในทีม โดยมีคนทำงานประจำ 6 คน ซึ่งมีการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน ร่วมกับที่ปรึกษาภายนอกและเครือข่ายชุมชนวิจัยการท่งเทียว โดยมีรายละเอียดของกระบวนการทำงาน ดังต่อไปนี้

คุณพจนนา สวนศรี หัวหน้าโครงการ

บทบาทหน้าที่รับผิดชอบหลัก

- ผู้ประสานงานโครงการจัดตั้ง CBT - I
- ประสานงานกับหน่วยงานด้านการท่งเทียวและหน่วยงานในระดับนโยบาย
- พัฒนาและประสานงานวิจัยกับสถาบันต่างประเทศ
- ลงไปทำงาน On the job training กับกลุ่ม Change Agent
- พัฒนาผู้นำชุมชนและนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อเป็นวิทยากรผู้เชี่ยวชาญงาน CBT
- พัฒนาระบบเครือข่ายการท่งเทียวโดยชุมชน
- การติดตามประเมินผลด้วยตนเอง
- ประสานกิจกรรมการพัฒนาที่บูรณาการกับ CBT ได้ในระดับท้องถิ่นและนโยบาย
- ระดมทุน
- นักวิจัยโครงการวิจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ และ การตลาดที่เหมาะสม
- งานพัฒนาชุดความรู้ในการฝึกอบรม
- วิทยากรฝึกอบรมหลักสูตร CBT
- ติดตามและประเมินผลการฝึกอบรม
- จัดการศึกษาดูงาน/ฝึกอบรมเรื่อง CBT ให้กับองค์กรต่าง ๆ

คุณสุภาวณี ทรงพรวานิชย์ ฝ่ายส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนา

บทบาทหน้าที่รับผิดชอบหลัก

- งานพัฒนาโครงการ (กรณีที่มีเอกสารเชิงหลักการเสนอใหม่และกรณีร่วมกับ Node)
- งานติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัย
- งานสัญญาโครงการ
- วิเคราะห์ สังเคราะห์งานโครงการ
- งานเอกสาร ข้อมูล รายงานโครงการวิจัย
- ประสาน สร้างและพัฒนาระบบเครือข่ายการท่งเทียวโดยชุมชน

- ประสาน จัดการ เพื่อให้เกิดการขยับงาน CBT ภาคเหนือตอนล่าง
- ประมวลองค์ความรู้ CBT ร่วมกับ REST
- งานพัฒนาชุดความรู้ในการฝึกอบรม
- การจัดทำหนังสือความรู้ CBT
- นักวิจัยโครงการวิจัยการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ และ การตลาดที่เหมาะสม
- งานพัฒนาชุดความรู้ในการฝึกอบรม
- วิทยากรฝึกอบรมหลักสูตร CBT
- ติดตามและประเมินผลการฝึกอบรม
- จัดการศึกษาดูงาน/ฝึกอบรมเรื่อง CBT ให้กับองค์กรต่าง ๆ

คุณอนงนาฏ ปัญญาใหญ่ ฝ่ายพัฒนาระบบเครือข่ายฐานข้อมูลและสารสนเทศ
บทบาทหน้าที่รับผิดชอบหลัก

- ระบบฐานข้อมูล (Data Bank) ในรูปแบบต่างๆ
- สนับสนุนงานฝึกอบรมของ สกว.ภาค
- งานพัฒนาชุดความรู้ในการฝึกอบรม
- Web site: www.cbt-i.org
- งานการจัดการสำนักงาน
- นักวิจัยโครงการวิจัยการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ และ การตลาดที่เหมาะสม

คุณเบญจวรรณ วงศ์คำ ฝ่ายส่งเสริมงานวิจัยและเผยแพร่
บทบาทหน้าที่รับผิดชอบหลัก

- งานติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัย
- งาน Clipping สถานการณ์ CBT
- บทความการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)
- วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยภาพรวมรายไตรมาส
- งานเผยแพร่ผลงานวิจัยในลักษณะ Column ประจำ
- สรุปรายงานประจำปี
- สนับสนุนงานฝึกอบรมของ สกว.ภาค
- การจัดทำหนังสือ CBT
- นักวิจัยโครงการวิจัยการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ และ การตลาดที่เหมาะสม

ปีเตอร์ ริชาร์ด ฝ่ายงานสนับสนุนและพัฒนากิจการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน บทบาทหน้าที่รับผิดชอบหลัก

- พัฒนาและประสานงานวิจัยกับสถาบันต่างประเทศ
- งานติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัย (ด้านการตลาด)
- เขียนโครงการขอการสนับสนุนจากแหล่งทุน
- จัดทำจดหมายข่าว/เขียนบทความภาษาอังกฤษ 3 เดือน/ครั้ง
- ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ
- สำรวจและวางแผนการทำการตลาดอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ
- ประสานงานกับผู้ประกอบการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำมาตรฐาน CBT
- ติดตามและประเมินผลการทำงานร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยว
- พัฒนา/ ประสานงานเนื้อหาเว็บไซต์ในภาคภาษาอังกฤษ
- จัดการศึกษาดูงาน/ฝึกอบรมเรื่อง CBT ให้กับองค์กรต่าง ๆ
- นักวิจัยโครงการวิจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ และ การตลาดที่เหมาะสม

มณฑา สุวรรณพราย ฝ่ายสำนักงาน บัญชี และการเงิน

บทบาทหน้าที่รับผิดชอบหลัก

- งานการเงิน งานบัญชีโครงการวิจัยและของเครือข่ายฯ
- งานสำนักงาน
- ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการจัดการประชุม
- ลงพื้นที่เพื่อดูระบบบัญชี/การเงินของชาวบ้าน
- นักวิจัยโครงการวิจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ และ การตลาดที่เหมาะสม

กระบวนการทำงาน

กระบวนการทำงานของทีมงาน สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีกรอบและแนวทางในการทำงาน ในเรื่อง ❶ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ❷ การฝึกอบรม และ ❸ การตลาด โดยมีการแบ่งบทบาท ภาระหน้าที่ตามความรับผิดชอบ ดังนี้

❶ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในส่วนของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นสามารถแยกได้เป็น 5 ส่วน คือ

- 1) งานประมวล รวบรวมสถานการณ์ องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2) งานพัฒนาโครงการวิจัย
- 3) งานติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัย
- 4) งานสนับสนุนพี่เลี้ยงและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วประเทศ
- 5) งานสนับสนุนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคเหนือ

ซึ่งผู้รับผิดชอบงานในส่วนนี้ได้จัดแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน ดังนี้

งานประมวล รวบรวมสถานการณ์ องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

งานด้านการประมวล รวบรวม องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น แบ่งออกเป็น ดังนี้

- งานด้านการประมวลสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Clipping) เบญจวรรณ วงศ์คำ
- งานด้านการเขียนข่าว บทความ เบญจวรรณ วงศ์คำ
- การเผยแพร่การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE) เบญจวรรณ วงศ์คำ
- การผลิตหนังสือความรู้ หนังสือประสบการณ์จากพื้นที่ เบญจวรรณ วงศ์คำ
- งานด้านระบบฐานข้อมูล อนงนาฏ ปัญญ์ใหญ่
- งานด้าน Web site ไทยและต่างประเทศ อนงนาฏ ปัญญ์ใหญ่

งานพัฒนา และติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัย

จังหวัดเชียงใหม่

- แม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์
- บ้านโป่งนก ต.สหกรณ์ สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์
- เวียงแหง อ.เวียงแหง เบญจวรรณ วงศ์คำ
- ผาแตก อ.แม่แตง เบญจวรรณ วงศ์คำ
- ชุมชนเก้าเตื่อ อ.หางดง สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์
- พื้นที่ดอยสามหมื่น (Area Based) สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- เครือข่าย CBT แม่ฮ่องสอน สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์
- เครือข่ายจิ้นยูนนาน
- ชุมชนห้วยฮี้ อ.เมือง
- ชุมชนแม่ละนา จาโป๋ อ.ปางมะผ้า

จังหวัดเชียงราย

- เครือข่าย CBT เชียงราย เบญจวรรณ วงศ์คำ
- ชุมชนร่มฟ้าไทย ภูชี้ฟ้า อ.เทิง
- ชุมชนโป่งน้ำร้อน ต.ดอยฮาง

จังหวัดน่าน

- ชุมชนห้วยหาด หลักกลาย อ.ปัว สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์

พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

- ชุมชนภูทับเบิก อ.หล่มเก่า สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์
- ชุมชนภูหินร่องกล้า อ.นครไทย

ระดับเหนือโครงการ

- CBT Social Mapping ภาคเหนือตอนล่าง สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์
- การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

งานสนับสนุนพี่เลี้ยงและ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วประเทศ

- Node ภาคตะวันออก	เบญจวรรณ วงศ์คำ
- Node แม่ฮ่องสอน	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์
- Node ตรัง	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์
- Node สตูล	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์
- Node แม่โจ้	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์
- พี่เลี้ยง หางดง	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์
- พี่เลี้ยง ภาคเหนือตอนล่าง	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์
- พี่เลี้ยง ดอยสามหมื่น	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์
- พี่เลี้ยง เชียงราย	เบญจวรรณ วงศ์คำ

งานสนับสนุนเครือข่ายการท้องถิ่นโดยชุมชน ภาคเหนือ เบญจวรรณ วงศ์คำ

- เครือข่าย CBT จ.เชียงใหม่	พจนา สวนศรี
- เครือข่าย CBT จ.เชียงราย	เบญจวรรณ วงศ์คำ
- เครือข่าย CBT จ.พะเยา	เบญจวรรณ วงศ์คำ
- เครือข่าย CBT จ.แม่ฮ่องสอน	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์
- เครือข่าย CBT ภาคเหนือตอนล่าง	สุภาวณี ทรงพรวาณิชย์

การบริหารจัดการงานวิจัย

1. กระบวนการต้นทาง ...“กว่าจะเป็นโครงการวิจัย การท้องถิ่นโดยชุมชน”...

1) กระบวนการต้นทางนั้นเป็นกระบวนการเริ่มต้นของการเกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งวิธีการได้มาซึ่งโครงร่าง โครงการวิจัยนั้นมีด้วยกันหลายวิธี ได้แก่ การประกาศโจทย์วิจัย และการชักชวนทำวิจัย ชุมชนผู้สนใจทั่วไปเสนอโครงการเข้ามา ได้รับเอกสารส่งต่อจากศูนย์ประสานงานวิจัยฯ (Node) ในพื้นที่ต่างๆ

2) นัดหมายชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกับทีมวิจัยถึงแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และแนวคิดการท้องถิ่นโดยชุมชน

3) เมื่อได้เอกสารเชิงหลักการมาแล้ว หลังจากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์โครงการวิจัยเบื้องต้นโดยดูจากเอกสาร ซึ่งเป็นการพิจารณาเบื้องต้น ก่อนที่จะนัดหมายพูดคุยในพื้นที่ โดยมีหลักในการพิจารณาข้อเสนอโครงการเบื้องต้นตามหลักการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วไป ได้แก่ (1) โจทย์วิจัยเป็นความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพการณ์และสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ (2) มีการออกแบบกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทั้งในเชิงวิธีการและคนทำงาน และ (3) มีการทดลอง ปฏิบัติการเพื่อตอบโจทย์วิจัย

4) เมื่อวิเคราะห์โครงการเบื้องต้นโดยคณะทำงานแล้ว จะมีการนัดหมายลงพื้นที่เพื่อพูดคุย ฟังแนวคิด ความตั้งใจของทีมวิจัย ในการลงพื้นที่นี้จะตรวจสอบแนวคิดของทีมวิจัย ศักยภาพของทีมวิจัย มีการวิเคราะห์องค์ประกอบของทีมวิจัยในการทำงาน พร้อมทั้งทำความเข้าใจ

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะเวลาที่ 1

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปพร้อม ๆ กันหลังจากนั้นจะเป็นการ
แนะนำการเขียนโครงร่าง โครงการวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุน

5) พี่เลี้ยงมีหน้าที่ชวนทีมวิจัยคุยในพื้นที่ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างความ
ต้องการของคนในชุมชนกับเอกสารข้อเสนอโครงการ โดยเน้นการชวนคุยเป้าหมายของงาน ภาพฝันที่
ชุมชนต้องการ เพื่อความชัดเจนของการออกแบบกิจกรรมและการวางกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม
ซึ่งอาจจะมีการพูดคุยกันประมาณ 3 – 4 ครั้ง ทั้งนี้แล้วแต่ความพร้อมของทีมงาน และคนทำงาน
ซึ่งในช่วงนี้เป็น การ (แอบ) ประเมินทีมวิจัยถึงความสนใจ ความพร้อม ความตั้งใจ และคุณสมบัติการ
เป็นนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อพิจารณาถึงโอกาสของความสำเร็จของงานวิจัยนั้นๆ

6) เมื่อได้โครงร่าง โครงการวิจัยที่ค่อนข้างสมบูรณ์หรือสมบูรณ์ประมาณ 80% แล้ว
คณะทำงานจะจัดเวทีพัฒนาโครงการโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญมาให้ข้อเสนอแนะต่อ
โครงการวิจัย เพื่อเติมเต็มให้โครงร่าง โครงการวิจัยสมบูรณ์ โดยกระทำไปพร้อมๆ กับการลงพื้นที่เพื่อ
พูดคุย ทำความเข้าใจกับทีมวิจัย

2. กระบวนการกลางทาง ...

“บทบาทของพี่เลี้ยง เอื้ออำนวย ช่วยหนุนเสริมและสนับสนุนโครงการวิจัย”

เมื่อโครงการวิจัยผ่านกระบวนการพัฒนาโครงการจนสมบูรณ์และได้ทำสัญญาแล้วนั้น
หลังจากนั้นโครงการวิจัยจะเริ่มดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ ในระหว่างนี้กระบวนการติดตาม
สนับสนุนโครงการวิจัยนั้นเป็นกระบวนการสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการสนับสนุนชุมชนวิจัย
ท่องเที่ยวได้ ดังนี้

- ช่วงตั้งหลัก
 - จัดเวทีสร้างความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผ่านสื่อ คน และ VCD
 - เติมความรู้เรื่องเครื่องมือและทักษะการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม
 - เวทีพัฒนาทักษะการบริหารจัดการงบประมาณของโครงการวิจัย
- ช่วงเตรียมต้นทุน รวบรวมสรรพกำลัง
 - การเข้าไปเป็นพี่เลี้ยงในช่วงแรกของการใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน
 - การเติมความรู้ ทักษะ ตามสถานการณ์ของพื้นที่ เช่น การเติมความรู้เรื่องการมี
ส่วนร่วม การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียน
รายงาน เป็นต้น
- ช่วงเติมพลัง ความรู้จากภายนอก
 - การศึกษาดูงาน และจัดกระบวนการสรุปทบทเรียน
 - การประชุมเฉพาะ (เรื่อง/ชุมชน) เพื่อเติมความรู้เรื่องแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - การเติมความรู้ร่วมกับเครือข่ายนักวิจัยผ่านกิจกรรม ริมระเบียบงานวิจัย ความรู้สู่
ความเข้าใจ
 - ชักชวนนักวิชาการเข้าไปให้ความรู้ในพื้นที่
 - การพัฒนาศักยภาพด้านการเป็นนักสื่อความหมายที่ดี โดยให้นักวิจัยโครงการเก่าที่
มีประสบการณ์ เป็นวิทยากรให้กับชุมชนใหม่ๆ ในเรื่องของการสื่อความหมาย

- ช่วงประสานพันธมิตรสืบทิต
 - เชื่อมประสานการเรียนรู้ผ่านกลไก เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ
 - การเป็นพี่เลี้ยง ประสานงาน และจัดกระบวนการทัวร์นำร่อง
- ช่วงยกระดับและขยายผล
 - เป็นพี่เลี้ยงในการประสานผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย จัดวางกระบวนการ เพื่อหาช่องทางในการส่งเรื่องต่อกับหน่วยงานในพื้นที่

3. กระบวนการปลายทาง ... “การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย..สู่สาธารณะ”...

กระบวนการปลายทางเป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่สำคัญ สำหรับโครงการที่ดำเนินการในระยะสุดท้าย ทุกโครงการวิจัย ก่อนปิดโครงการจะจัดให้มีเวทีนำเสนอผลงานวิจัยให้กับผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ซึ่งเป็นช่องทางในการส่งเรื่องราวนี้ต่อหน่วยงานในพื้นที่ในการสนับสนุนให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากการใช้เวทีนำเสนอผลงานวิจัยแล้วนั้นยังมีเครื่องมืออีกหลากหลายรูปแบบในการขยายผลงานวิจัยสู่สาธารณะ เพื่อให้งานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

- 1) การจัดเวทีเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณะ เพื่อร่วมกันค้นหา กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนงานวิจัยต่อไป พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นแล้วยังเป็นการกำหนดทิศทางการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยที่มาจากฐานราก สู่ระดับนโยบาย
- 2) การจัดเวทีประสานภาคี ความร่วมมือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ ร่วมกันต่อไป
- 3) การจัดทำ Web site ซึ่งสามารถเข้าไปดูได้ที่ www.cbt-i.org
- 4) การจัดทำหนังสือแนวคิด ประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการถอดประสบการณ์ กระบวนการวิจัยเพื่อเป็นบทเรียนให้กับชุมชนอื่น เครือข่ายนักวิจัย ภาคีและผู้สนใจทั่วไป นำไปประยุกต์ใช้ ปรับปรุงเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างสูงสุดต่อไป
- 5) การจัดทำหนังสือประสบการณ์จากพื้นที่ เป็นการถอดประสบการณ์ในแง่ของกระบวนการวิจัยของโครงการวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 6) การเขียน RE บทความเผยแพร่ สู่สื่อสาธารณะต่างๆ โดยมุ่งหวังให้ผลงานวิจัยนั้นสามารถเป็นบทเรียน ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจทั่วไปได้อย่างทั่วถึง
- 7) การเชิญชวนสื่อมวลชนท้องถิ่นเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการวิจัยเพื่อเป็นการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ทั้งกระบวนการและผลของงานวิจัยที่เกิดขึ้น
- 8) การดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๒) ภาระงานด้านการฝึกอบรม

ในการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำ นักวิจัย พี่เลี้ยง รวมทั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) โดยมีคำถามวิจัยว่า “กระบวนการในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมนั้นเป็นอย่างไร และสามารถสร้างและพัฒนาหลักสูตรให้มีเนื้อหาที่พร้อมสำหรับการฝึกอบรมได้อย่างไร” ทางสถาบันฯ ได้เริ่มต้นจากการทำ Training Need

Assessment เพื่อสำรวจความต้องการในการพัฒนาศักยภาพทั้งในส่วนของชุมชน และ Node ซึ่งจากการประมวลผลความต้องการในการฝึกอบรมมาแล้วนั้น พบว่าชุมชนมีความสนใจในการพัฒนาศักยภาพเรียงลำดับได้ ดังนี้

- 1) แผนพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (นโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, การวางแผนในการใช้ทรัพยากร, การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคม, กฎเกณฑ์ในการใช้พื้นที่, แผนการขนส่ง, แผนการใช้ที่ดิน)
- 2) การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) แนวคิดกระบวนการในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 4) การพัฒนาธุรกิจชุมชน
- 5) แนวคิด กระบวนการของเจ้าของบ้านและผู้มาเยือนในการท่องเที่ยว
- 6) บทบาทของภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในส่วนของ Node มีความสนใจและมีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเรียงลำดับได้ ดังนี้

- 1) การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2) แนวคิดกระบวนการในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) บทบาทของภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 4) แนวคิด กระบวนการของเจ้าของบ้านและผู้มาเยือนในการท่องเที่ยว
- 5) บทบาทในการสนับสนุนชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ในปีที่ 2 นี้ทาง สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้จัดลำดับความสำคัญ และจากความต้องการของชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้วนั้น จึงได้รวบรวมชุดความรู้ พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2 หลักสูตร ได้แก่

- 1) หลักสูตร Marketing Access
- 2) หลักสูตร มัคคุเทศก์มืออาชีพ
- 3) หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนร่วมกับมหาวิทยาลัย

การดำเนินงานของปีที่ 2 นี้ ได้จัดทำหลักสูตร Marketing Access หลักสูตร มัคคุเทศก์มืออาชีพ และหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนร่วมกับมหาวิทยาลัย แล้ว และจะนำไปทดลองกับชุมชน CBT ในพื้นที่แม่ฮ่องสอน และพื้นที่จังหวัดเชียงราย ในการเป็นพื้นที่นำร่อง

หลักสูตร Marketing Access

รับผิดชอบโดย คุณพจนา สวนศรี คุณอนงนาฏ ปัญญาใหญ่ และ Mr.Peter Richard

หลักสูตร มัคคุเทศก์มืออาชีพ

รับผิดชอบโดย Mr.Peter Richard และคุณชนรุจ มิ่งเมธาพร

หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนร่วมกับมหาวิทยาลัย
รับผิดชอบโดย คุณพจนา สวนศรี และคุณพนรุจ มิ่งเมธาพร

๓ การตลาด การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในปีที่ 2 นี้ทางทีมยังคงดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม ซึ่งดำเนินงานในระยะที่มาแล้วค้นพบองค์ความรู้ในการจัดการตลาดที่เหมาะสม 3 รูปแบบ และจะดำเนินการทดลองปฏิบัติการในระยะที่ 2 เพื่อวิเคราะห์และหารูปแบบการตลาดที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นรวมทั้งการติดตาม ประเมินผลจากโครงการ CBT SPRING อย่างต่อเนื่องในปีที่ผ่านมา ซึ่งผลของ CBT SPRING จะนำมาวิเคราะห์ประกอบกันเพื่อหารูปแบบการตลาดที่เหมาะสมในโครงการวิจัยร่วมด้วย ซึ่งรายละเอียดของผลการดำเนินงานด้านนี้จะมีรายละเอียดในรายงานวิจัย โครงการ การศึกษารูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการและผลการดำเนินการ

การดำเนินงานของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ดำเนินงานตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยภายใต้ชื่อ “โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาศักยภาพ นักวิจัย พี่เลี้ยง Node และ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน” โดยมีทั้งการบริหารงานวิจัย ประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการทำงานยกระดับ จากการสนับสนุนชุมชนวิจัยการท่องเที่ยว สู่การพัฒนา ศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ให้สามารถสนับสนุนการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยมีขอบเขตพื้นที่การทำงานทั่วประเทศ รวมทั้งงานสร้างความร่วมมือใน การทำงานร่วมกับพันธมิตร ภาคี เพื่อขยายงานวิจัย และนำผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นไปใช้ประโยชน์ในการ พัฒนา และผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้รับรู้และเห็นความสำคัญของการวิจัยและการทำงานแบบ มีส่วนร่วมกับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง ในบทนี้จะนำเสนอผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการ วิจัย เพื่อนำไปสู่การสรุป และวิเคราะห์ การตอบคำถามการวิจัย และผลที่คาดว่าจะได้รับ โดยมี รายละเอียดดังนี้

ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น (Out Put)

ตารางเปรียบเทียบผลที่คาดว่าจะได้รับกับผลที่เกิดขึ้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ในปี 2	ผลที่เกิดขึ้นจริง
1. เกิดการสนับสนุนโครงการวิจัย 15 โครงการ พัฒนาใหม่ 5 โครงการ และติดตามของเดิม 10 โครงการ	9 โครงการภาคเหนือ 1 โครงการ ภาคใต้ กำลังพัฒนา 4 โครงการ
2. ได้แนวทางในการสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง รวมทั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ทั่วประเทศ ให้สามารถสนับสนุนงานวิจัย CBT ให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มอีก 5 Node	ได้แนวทางการพัฒนาและการทำงาน ร่วมกัน เพิ่มจากเดิม 5 Node รวม ของเดิมเป็น 9 Node
3. ได้แนวทางการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระดับประเทศให้มีความเข้มแข็ง ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น	ได้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคเหนือ เป็นเครือข่ายรูปธรรมและมี การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
4. ได้รูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น	ได้รูปแบบการตลาด CBT เหมาะสม และทดลองปฏิบัติจริง
5. เกิดชุดความรู้และหลักสูตรฝึกอบรมในการเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชน จำนวน 3 หลักสูตร	Marketing Access / FT Guide การจัดการเรียนการสอน CBT
6. เจ้าหน้าที่ CBT-I สามารถทำงานวิจัยและพัฒนาเองได้อย่าง น้อย 2 โครงการ	วิจัยการตลาด 1 โครงการ, ส่วน เครือข่ายผลักดันให้ชุมชนเป็นนักวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ในปี 2	ผลที่เกิดขึ้นจริง
7. มีระบบฐานข้อมูลของชุมชน CBT เพื่อใช้ในการวางแผนทั้งด้านการพัฒนาชุมชน/พัฒนาบุคลากร ชีตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และสามารถนำไปใช้ในการวางแผนด้านการตลาด	เกิดระบบฐานข้อมูลงานเครือข่าย และ CBT SPRING เป็นฐานข้อมูลชุมชนและความต้องการในการฝึกอบรม
8. ได้แนวทางในการพัฒนาเครือข่าย CBT ภาคใต้	เกิด Proposal เครือข่ายฯ ภาคใต้
9. พัฒนาศักยภาพนักวิจัยให้เป็นวิทยากรชุมชน	เพิ่มจากเดิมอีก 5 รวมเป็น 10 คน
10. เกิดการเผยแพร่ผลงานในรูปของข่าว บทความ จำนวน 10 เรื่อง และ RE 20 เรื่อง	ได้ ข่าว บทความ 20 เรื่อง RE จำนวน 12 เรื่อง

ปัจจัย เชื้อไข ที่ทำให้ทีมสามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมาย ได้แก่

- การแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน
- มีการออกแบบการดำเนินงานแบบคู่ โดยจับคู่กันทำงานภายในทีม เพื่อสร้างความสัมพันธ์และกลไกที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของ 2 องค์กร
- มีการสรุปร่วมกันเป็นระยะ เพื่อติดตามความก้าวหน้า
- คนทำงานมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ รับผิดชอบ
- คนทำงานมาจากฐานคนทำงานที่มีประสบการณ์การทำงานสูง
- มีเครือข่ายทำงานในพื้นที่มาก สามารถเกื้อกูลหนุนเสริมกันได้
- เนื่องจากเป็นงานเชิงประเด็นจึงทำให้สามารถลุ่มลึกกับเรื่องที่รับผิดชอบได้

ปัจจัย เชื้อไข ที่ทำให้ทีมไม่สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมาย ได้แก่

- พื้นที่ทำงานกว้าง (ทั่วประเทศไทย)
- มีงานหลายระดับตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงนโยบาย
- เนื่องจากต้องเดินทางมาก ทำให้การผลิตงานเขียนจึงน้อยอยู่และไม่ได้ตามเป้าหมาย
- คนทำงานน้อยกว่าปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น
- เนื่องจากความเป็น “สถาบัน” ทำให้มีงานรอบด้าน ทั้งงาน Research Development Movement ทำให้มีปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ในทางกลับกันคนทำงานลดลงปีละ 1 คน จาก 7 คน ปัจจุบันเหลือ 5 คน
- มีงานวาระจร งานแทรกจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องจัดแบ่งกับภาระงานปกติ

ผลงานที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากความตั้งใจที่ระบุในสัญญา (Out Come)

10. การประสานงานหน่วยงาน ภาคีความร่วมมือ

ระดับสากล

▪ **CSR-MAP Project**

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Tourism Institute : CBT-I) ได้ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในการคัดเลือกชุมชนที่มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว มีประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว จำนวน 20 แห่ง เข้าร่วมงาน “Thailand Tourism Mart 2009 – TTM” ณ ศูนย์แสดงสินค้าอิมแพคเมืองทองธานี ระหว่างวันที่ 3 - 5 มิถุนายน 2552 ที่ผ่านมา ในขณะที่เดียวกันในปีนี้ ทาง CBT-I ได้ร่วมมือกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (สทอ.) มูลนิธิใบไม้เขียว และ European Centre for Eco and Agro Tourism (ECEAT) จัดทำโครงการความร่วมมือในห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ยุโรป-ไทย และ ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมต่อสังคมและ (Corporate Social Responsibility and Market Access Partnerships : CSR-MAP) โดยได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรป มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และสร้างความร่วมมือในห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคม ระหว่างประเทศไทยกับประเทศแถบยุโรป โดยการสร้างการยอมรับของตลาดยุโรปต่อเรื่องมาตรฐานการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของไทย ซึ่งได้เปิดตัวโครงการไปเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2552 ที่ผ่านมา ที่สำนักงานททท. และทางโครงการ CSR-MAP ได้ร่วมลงนามความร่วมมือกับ ททท. ในการผลักดันเรื่องนี้ไปปฏิบัตินโยบายเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2552 เช่นกัน

▪ **Travel Foundation**

มีความพึงพอใจกับผลงาน CBT SPRING Phased 1, Phase 2 รอบปี 2010 หรือเขียนขอทุนร่วมกันสนับสนุน CBT-N (ส่งเสริมศักยภาพพจนท., เงินเดือนคนทำงาน, การกระจายตัวนักท่องเที่ยวในชุมชนเครือข่าย) ส่งรายชื่อแหล่งทุนให้กับ CBT-I เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการทำงานต่อของ CBT-N ทำแผ่นพับหรือหนังสือเล่มเล็ก ในการแนะนำนักท่องเที่ยวในเว็บไซต์ของ TF

▪ **ECEAT**

เข้าร่วมการฝึกอบรมเรื่อง Travel Life เพื่อสามารถตรวจสอบคุณภาพของผู้ประกอบการที่ใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อม

▪ **TIES (The International Ecotourism Society)**

พื้นที่ทางจดหมายข่าว/เว็บไซต์ ให้กับสมาชิกทั่วโลก

▪ **Stenden University, (CHN)**

มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยรังสิต และ CBT-I หลักสูตร 2 เดือน (SRU) โดยที่ให้ CBT-I จัดหลักสูตรการเรียน-การสอนเรื่อง CBT ระยะเวลา 1 เดือน ที่ผ่านมายังทำงานแบบแยกส่วน ผลงานที่ผ่านมา (5 ปี) หลักสูตร CBT ได้รับการยอมรับและมีการบอกปากต่อปาก เริ่มเป็นที่สนใจมากขึ้น เพราะได้ลงพื้นที่ ได้รับประสบการณ์ ในเดือนธันวาคมจะมีการลงพื้นที่อีกครั้ง จะมีการสรุปบทเรียน

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะที่ 1

และปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้ง โดยเฉพาะการจัดเวลาที่ให้.ศ.ได้ตั้งหลักแต่เริ่ม ซึ่ง CBT-I ควรจะมีการพบปะกับนักศึกษาในช่วงเริ่มต้น และน่าจะมีการให้เจ้าหน้าที่เนื้อหาเพิ่มเติมเรื่อง CBT กับการจัดการทรัพยากร-ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- **Asia Invest (Indonesia, Cambodia, Mongolia ร่วมกับ ECEAT)**
การพัฒนามาตรฐาน CBT เชื่อมโยงกับตลาดยุโรป ซึ่งเราสามารถนำบทเรียนมาประยุกต์
- **เวที GMS** เป็นการเข้าร่วมประชุม สัมมนา ในงาน
ELABORATING PROFITABLE PARTNERSHIP MECHANISMS FOR THE LOCAL COMMUNITIES, THE PRIVATE SECTOR AND THE GMS COUNTRIES
Vientiane, Lao P.D.R, 2 to 3 October 2008
- **APREN (Asia-Pacific Regional Ecotourism Network)**
ริเริ่มในประเทศศรีลังกา แต่องค์ประกอบและการมีส่วนร่วมขององค์กรในประเทศเอเชียแปซิฟิก ปัจจุบันมีอีกหน่วยงานหนึ่ง Asia-Pacific Ecotourism Ecotourism Society (APES)
- **มีการประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานระดับชาติด้านการท่องเที่ยว ได้แก่**
ททท. ประสานความร่วมมือในการทำโครงการ CSR-MAP ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รวมทั้งเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินและให้รางวัล CBT Standard
สพท. ประสานความร่วมมือในการทำโครงการ CSR-MAP ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น รวมทั้งเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประเมิน Homestay
กรมการคุ้มครองการท่องเที่ยว เข้าร่วมประชุม เพื่อนำเสนอแผนแม่บทเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชนภาคเหนือ

ผลงานที่เกิดขึ้นด้านอื่น ๆ

11. งานสังเคราะห์องค์ความรู้ 10 ปี การท่องเที่ยวโดยชุมชน
12. การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในงาน 10 ปี วิจัยเพื่อท้องถิ่น (มีนาคม 2552)
13. นำเสนอบทเรียนการทำงานด้านการตลาดในห่วงโซ่อุปทานกับหน่วยงานรัฐและเอกชนที่ทำงานในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง ที่กรุงเวียงจันทน์ ประเทศลาว
14. นำเสนอประสบการณ์เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประเทศไทยให้กับ Fair Trade Tourism Conference ที่กรุงมาโค ประเทศมาลี (แอฟริกา)
15. เป็นที่ปรึกษาในการวางแผนและฝึกอบรมให้กับ Andaman Discovery เรื่องการทำงานกับภาคีที่เกี่ยวข้องในการวางแผนชุมชน ภายใต้โครงการ SEED Award ของ IUCN
16. ให้บริการฝึกอบรมแก่ชุมชนในจ.พังงา เรื่อง มัคคุเทศก์ชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของ มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย
17. ให้บริการและประสานการทำงานร่วมกับ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน

รายละเอียดการดำเนินงาน และผลที่เกิดขึ้น มีดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 ศึกษา รวบรวม ประมวลองค์ความรู้ งานวิจัยและพัฒนา CBT เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุดความรู้ในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่อง CBT

ในการดำเนินงานของสถาบันการท่งเกี่ยวโดยชุมชน ในปี 2 ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจากปีที่ 1 ในการประมวลองค์ความรู้ งานวิจัยและงานพัฒนาเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยและเครือข่ายการท่งเกี่ยวโดยชุมชน โดยได้ดำเนินการประมวลสถานการณ์การท่งเกี่ยว (Clipping) การเผยแพร่ข่าว บทความด้านการท่งเกี่ยวโดยชุมชน การเผยแพร่การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE) การจัดทำระบบฐานข้อมูล ดำเนินการด้าน Web site และการผลิตชุดความรู้เพื่อสร้างเป็นหลักสูตรในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยใน 3 เรื่อง ได้แก่ หลักสูตร Marketing Access มัคคุเทศก์มืออาชีพและ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนวิชา CBT ร่วมกับมหาวิทยาลัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์สถานการณ์การท่งเกี่ยวโดยชุมชน ปี พ.ศ.2551 – 2552 นี้ทางทีมได้ดำเนินการ

ศึกษา รวบรวมและติดตามข้อมูลทั้งจากหนังสือพิมพ์ วารสารต่างๆ ข่าวและบทความจาก Internet โดยรวบรวมตลอดปี ตัดและทำ clipping เก็บไว้ โดยมีผู้รับผิดชอบหลักได้แก่ คุณเบญจวรรณ วงศ์คำ และพอลายปีได้ดำเนินการวิเคราะห์และเขียนทั้งหมดเพื่อให้เห็นเป็นภาพของสถานการณ์ตลอดทั้งปีได้

การวิเคราะห์สถานการณ์การท่งเกี่ยวโดยชุมชน ปี 2551 – 2552

ความต่อเนื่องของสถานการณ์ด้านการท่งเกี่ยวประเทศไทยจากไตรมาสสุดท้ายปลายปี 2551 จนมาถึงการเข้าสู่ไตรมาสสุดท้ายของปี 2552 นี้ อยู่ในช่วงของอาการทรงตัวก็ยังคงเป็นอาการทรงตัวที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดได้เลย ปัญหาเริ่มร้าวจากผลกระทบวิกฤติเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นแล้ว ประเทศไทยยังมาเจอปัญหาผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองภายในประเทศ ผลกระทบจากปัญหาการแพร่ระบาดของไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 และล่าสุดภาวะราคาน้ำมันที่ขยับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย ซึ่งแม้จะทำการรณรงค์ให้คนไทยออกเดินทางท่องเที่ยวเท่าไรก็คงจะยากลำบากมากขึ้นสำหรับ การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่งเกี่ยวประเทศไทย ณ เวลานั้น

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ได้ทำการประเมินตัวเลขนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทยในเดือน มิ.ย.2552 คาดว่าจะมีจำนวน 9 แสนคน คิดเป็นการหดตัวลง 16% ส่งผลให้โดยเฉลี่ยแล้วไตรมาส 2 ปี 2552 นักท่องเที่ยวหดตัวลง 16.1% ซึ่งถือว่ารุนแรงกว่าไตรมาสแรกปี 2552 ที่ หดตัวลง 15.8%

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะที่ 1

ทั้งนี้ มีสาเหตุสำคัญมาจาก 3 ปัจจัย ได้แก่ การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 H1N1 ที่เริ่มแพร่ระบาดมากขึ้นจนส่งกระทบทางด้านจิตวิทยาของนักท่องเที่ยว รวมทั้งสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก และความไม่สงบทางการเมืองที่ต่อเนื่องมาจากการจลาจลในช่วงสงกรานต์ของกลุ่มคนเสื้อแดง

ผลกระทบจากการส่งออกที่ทรุดตัวทำให้คาดว่าจีดีพีในปีนี้จะหดตัว 3% แต่คาดว่ามาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจไทยเข้มแข็งน่าจะมีการเร่งรัดการเบิกจ่ายลงสู่เศรษฐกิจจริงได้ในช่วงไตรมาส 4 ของปี 2552 อาจส่งผลในเชิงบวกให้เศรษฐกิจในปี 2552 ไม่หดตัวมากเท่าที่คาดไว้ นอกจากนี้ ปัจจัยเชิงเทคนิคจากฐานการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในช่วงไตรมาส 4 ของปี 2551 ที่อยู่ในระดับต่ำมาก จึงน่าจะทำให้เศรษฐกิจไทยในไตรมาส 4 ปี 2552 ขยายตัวดีขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อน

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย มีข้อมูลว่าการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 จะสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจในปี 2552 อย่างน้อย 5.1 หมื่นล้านบาท สถานการณ์การระบาดในประเทศไทยที่นับว่ารุนแรงกว่าประเทศอื่นๆในภูมิภาค อาจส่งผลกระทบต่อเมืองไปจนถึงไตรมาส 4 ปี 2552 นี้ ซึ่งเป็นช่วงไฮซีซั่นด้านการท่องเที่ยว ที่เคยคาดหวังว่านักท่องเที่ยวต่างชาติอาจจะเริ่มกลับเข้ามา ก็ยังไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างจริงได้ก็เปอร์เซ็นต์กันแน่

และในสภาวะการณ์แบบนี้ตั้งแต่ช่วงต้นปี 2552 ที่ผ่านมาเราจะเห็นว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ฝ่ายงานที่มีหน้าที่ทางด้านการตลาดก็มีแผนงานที่เป็นโฆษณาเชิญชวนให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คน ออกมาอย่างต่อเนื่องไม่ขาด อาทิ เที่ยวไทยศรีครีครั้น...เศรษฐกิจไทย คึกคัก/งานเทศกาลเที่ยวทั่วไป ซึ่งปกติจะมีการจัดงานเป็นประจำทุกปีในช่วงวันที่ 3 - 7 มิ.ย. 2552 ที่อิมแพคเมืองทองธานี แต่มาปีนี้นอกจากจัดงานที่ส่วนกลางคือ กรุงเทพมหานครไปแล้ว ททท. ยังไม่ดำเนินการจัดสัญจรไปตามจังหวัดต่างๆ ทั้ง 4 ภาคด้วยเช่นกัน พร้อมกันนี้ยังมีการจัดงานเทศกาลต่างๆ เกือบทุกจังหวัดที่นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยิบย่อยลงไปอีกจำนวนมาก

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ททท.ยังมองให้คนทุกกลุ่มสามารถเป็นนักท่องเที่ยวเป้าหมายได้หมด ทั้ง คนทำงาน กลุ่มครอบครัว กลุ่มนักศึกษา กลุ่มผู้อาวุโส (วัยเกษียณ) และล่าสุด กลุ่มคนท้อง เสนอแคมเปญ “ท้องก็เที่ยว เปรี้ยวปาก” วางโปรแกรมท่องเที่ยวเจาะกลุ่มครอบครัวที่กำลังจะมีสมาชิกใหม่ซึ่งจะจัดให้เหมาะกับผู้หญิงที่อยู่ระหว่างการตั้งครรภ์ โดยสามารถเดินทางท่องเที่ยวไปพร้อมกับสามีและบุคคลอื่นๆในครอบครัว แต่ละทริปจะต้องมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเดินทางร่วมไปด้วย

หากมองทางด้านการกระตุ้นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายต่างประเทศ ททท. เดินทางจัดโรดโชว์ ยังประเทศต่างๆ ไม่น้อยเช่นกัน และยังเป็นการจัดที่ลงทุนคาดหวังกลุ่มเป้าหมายเป็นตัวเลขที่ชัดเจนกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการจัดจำลองกิจกรรมในเทศกาลท่องเที่ยวของประเทศไทย เช่น ประเพณีลอยกระทง นำเสนอ ที่กรุงโซฮากา ประเทศญี่ปุ่น และนักผู้เข้าร่วมงานซื้อโปรแกรมทัวร์ล่วงหน้าเพื่อเดินทางมาเที่ยวจริงในช่วงเดือน พ.ย.ที่จะถึงนี้ หรือการนำผลไม้ผลิตกันที่ต่างๆจากประเทศไทย ไปจัดแสดงโชว์ที่ประเทศจีน เพื่อการส่งออกสินค้าทางการเกษตร หรือการขายทัวร์กับนักท่องเที่ยวชาวจีน ที่เป็นผ่านมาเป็นต้น

ล่าสุดที่ถือเป็นแผนงานที่ท้าทายก่อนจะถึงปลายปี ททท. ก็ทรงงบประมาณอีก 28 ล้านบาท เปิดพื้นที่สื่อทีวีกระตุ้นท่องเที่ยว ผ่านสถานีโทรทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว เคเบิลยูบีซี ช่อง 104 ในระบบดิจิทัล และช่อง 9 ในระบบอนาล็อก โดยร่วมกับ หน่วยงานและสมาคมด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น สภาอุตสาหกรรม-ท่องเที่ยว สมาคมท่องเที่ยวในประเทศไทย สมาคมไทยธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อเป็นสื่อกลาง ในการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมต่างๆของชุมชนท้องถิ่น

สถานการณ์โดยรวมสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในรอบปีที่ผ่านมาของประเทศไทย แม้จะมีแผนงานนโยบายต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศออกเดินทางท่องเที่ยว หลายโครงการ หลายนโยบายใช้งบประมาณในการดำเนินงานมากมายหลายร้อยล้านบาทแต่ตัวเลขนักท่องเที่ยวตัวเลขรายได้ก็ยังไม่ได้เพิ่มขึ้นเท่าที่ควร การลงทุนครั้งนี้บางกิจกรรมก็อาจจะเป็นการลงทุนที่เสียเปล่า หากรัฐบาลผู้ที่มีส่วนการบริหารประเทศเอง ยังขาดความชัดเจนจากการทำงานตรงจุดในเรื่องการบริหารบ้านเมือง ทั้งแผนการป้องกันใช้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ แผนการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งไม่ช่วงสุดท้ายปลายปีนี้ก็น่าจะมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากจากปีที่ผ่านมาด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย

แต่ก็ดูเหมือนว่ายังเป็นเพียงแค่นโยบายแบบกว้างๆ และไม่ต่างจากนโยบายและแผนงานของเดิมเท่าไร เพียงแค่เปลี่ยนชื่อโครงการหรือคำขวัญสโลแกนให้ดูเป็นงานใหม่ รวมไปถึงเรื่องแผนงานด้านการตลาดระดับประเทศด้วยเช่นกัน

และหากมองย้อนกลับมาไปดูโครงการต่างๆที่เกิดขึ้น สัดส่วนของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท้องถิ่น ก็ยังคงเป็นพื้นที่ปลายทางที่ยังไม่เกิดการหนุนเสริมเท่าที่ควร ส่วนที่หนุนเสริมก็เป็นการทำงานไปตามนโยบายของต้นสังกัด ซึ่งความคาดหวังต่ออนาคตก็ยังไม่มีความแน่นอนชัดเจนเช่นที่ผ่านมาของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย

งานระบบฐานข้อมูล

ระบบฐานข้อมูล (Data Bank) ในรูปแบบต่าง ๆ

- **ฐานข้อมูลบุคคล นักวิจัย/ชาวบ้าน องค์กร/ภาคี หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา** ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งฐานข้อมูลดังกล่าวสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการประสานงาน ร่วมดำเนินงานกับบุคคลและหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก สกว. จึงได้จัดระบบของข้อมูลให้มีความสะดวกในการเรียกใช้ข้อมูล และคล่องตัวในการทำงานในรูปแบบของไฟล์ดิจิทัล (โปรแกรม Access) ซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนข้อมูลอย่างต่อเนื่อง
- **ฐานข้อมูลนักท่องเที่ยว หรือผู้สนใจ รับข่าวสารของการท่องเที่ยวโดยชุมชน :** รวบรวมข้อมูลของนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจรับข่าวสารของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT Fan Club) ซึ่งแต่เดิมได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน” และได้รวบรวมข้อมูลส่วนนี้เพิ่มเติมจากระบบการสมัครสมาชิกเว็บไซต์ และระบบสมัครรับข่าวสารของเว็บไซต์ www.cbt-i.org โดย

ได้รวบรวมข้อมูลทั้งที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ทางไปรษณีย์ และอีเมล เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานงาน

- **ฐานข้อมูลชุมชน CBT ประเทศไทย** : รวบรวมข้อมูลชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งส่วนหนึ่งจากฐานงานวิจัยของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น นอกจากนี้ จากโครงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : Community Based Tourism (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) และจากทำเนียบโฮมสเตย์มาตรฐานไทย (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) รวมทั้งหมด 299 แห่ง แบ่งออกเป็น ภาคเหนือ 143 แห่ง ภาคกลาง 48 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 29 แห่ง และ ภาคใต้ 79 แห่ง โดยจะได้นำฐานข้อมูลนี้ มาวิเคราะห์ระดับความพร้อมของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

งานด้านฐานข้อมูลนี้เกิดขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งหมด โดยจัดแบ่งหัวข้อตามที่เสนอ โดยมีผู้รับผิดชอบหลักได้แก่ คุณอนงนาฏ ปัญญาใหญ่ ลักษณะของการจัดเก็บข้อมูลนั้นจัดเก็บในรูปแบบของไฟล์ดิจิทัล (โปรแกรม Access) และบางส่วนเผยแพร่ทาง Web site โดยมีผู้ใช้งานข้อมูลเป็นหลักคือ คณะทำงาน CBT-I ในการติดต่อ ประสานงานและการทำงานด้านอื่นๆ ผู้ใช้บริการภายนอกได้แก่ หน่วยงานต่างๆ ที่ติดต่อขอข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการทำงานของหน่วยงานนั้นๆ นอกจากนั้นยังมีนักศึกษาและนักวิจัยทั่วไปที่มักขอใช้บริการข้อมูลดังกล่าว

งานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)

- โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.เชียงใหม่ ระยะที่ 2 (RDG50N0028) โดย คุณบันเทิง เครือวงศ์ ได้รับการประสานจากคณะกรรมการการท่องเที่ยว นำเสนอ ภาพการดำเนินงาน และวางแผนแม่บทเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ที่รัฐสภา กรุงเทพมหานคร
- โครงการวิจัยการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ต.ปางมะค่า อ.ขามเฒ่า จ.กำแพงเพชร (RDG48N0038) โดยคุณชาติรี ชูจิตร ได้รับการคัดเลือกจาก **ท่องเที่ยวและกีฬา จ.กำแพงเพชร** ให้เป็นพื้นที่ต้นแบบ ให้กลุ่มชนจังหวัดอุดรธานี-สุโขทัย-ตาก ลงพื้นที่ศึกษาดูงานการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนระหว่างวันที่ 1 - 5 มิ.ย. 2552 นี้ ซึ่งต่อไปจะได้มีการดำเนินด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันต่อไป
- โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านผาแตก ต.สมเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ (RDG48N0026) โดยคุณดุชนี ชาวนา ได้รับเลือกให้นำเสนอ

บทความรายละเอียดการดำเนินโครงการวิจัยและผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนด้านการจัดการ
ท่องเที่ยวของชุมชนผ่านกระบวนการการทำงานแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ใน วารสารวิจัย
เพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม 2552

- โครงการวิจัยการค้นหาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บ้านแม่กำปอง ต. ห้วยแก้ว อ.แม่ฮอน จ.เชียงใหม่ (RDG49N0038) โดย คุณพรหมินทร์ พวง
มาลา หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับเชิญจาก หน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน อ.ฝาง เป็น
วิทยากรบรรยายให้ความรู้และอบรมชาวบ้าน ที่เป็นกลุ่มแกนนำ และกลุ่มแม่บ้าน ชุมชน
บ้านยาง ต.แม่ฮอน อ.ฝาง ในเรื่องการเตรียมเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนและการจัดตั้งกลุ่ม
โฮมสเตย์ การบริหารจัดการชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยว การบริหารจัดการโฮมสเตย์
ความสะอาด และการประชาสัมพันธ์ เพื่อนำสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการเป็น
ชุมชนแบบโฮมสเตย์ ของ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ ต่อไป
- โครงการวิจัยการศึกษาวิจัยและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนประมงพื้นบ้าน
กว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา (RDG48N0027) ชุมชนบ้านร่องไฮชุมชนในพื้นที่วิจัย ได้ถูกรับ
การคัดเลือกเข้าร่วมโครงการสร้างชุมชนตัวอย่างในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยมีการเชิญเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมทำความเข้าใจโครงการ
พร้อมกับให้ชุมชนเขียนโครงการเสนอ ในประเด็นที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน
อาทิ การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การบริหารจัดการ
- โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.
เชียงราย ระยะที่ 2 (RDG50N0028) โดยทีมวิจัย ได้รับการประสานงานจาก **ท่องเที่ยวละ
กีฬาจังหวัดเชียงราย ร่วมเป็นคณะทำงานดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ
จังหวัดเชียงราย** โดยเป็นทีมลงพื้นที่ประเมินความพร้อมชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
อยู่ของจังหวัดเชียงราย เพื่อคัดเลือกเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
พร้อมกันนี้ก็จะได้เป็นฝ่ายเสนอแผนงานด้านการพัฒนาชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ใน
เรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในปีงบประมาณต่อไป

งานข่าวและบทความด้านการท่องเที่ยว

- **งานสื่อ VCD**

รูปแบบของการเผยแพร่งานวิจัยประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่นำเสนอให้เห็นภาพ
ของกระบวนการการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และผลของการทำงานสิ่งที่
เปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องของชุมชน และตัวคนใน สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มีการประสานความ
ร่วมมือกับ วิทยาลัยการจัดการทางสังคม(วสจ.) จัดทำ VCD ของชุมชนแม่กำปอง ต.ห้วยแก้ว อ.แม่
ฮอน จ.เชียงใหม่ เพื่อนำไปเผยแพร่ ต่อสาธารณชนทั่วไป และนำเสนอต่อกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

- **งานบทความ/หนังสือ และสื่อด้านอื่น ๆ**

- การเผยแพร่บทความเรื่อง “สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน” โดย คุณพจนา สวนศรี ใน
วารสารจดหมายข่าว ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.

- การเผยแพร่บทความด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน “ท่องเที่ยวโดยชุมชน...ความรู้คู่ความรัก” โดย คุณสุภาวณี ทรงพรวาณิชย์ ในวารสารจดหมายข่าว ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.
- การเผยแพร่บทความเชิงสารคดีด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ในหนังสือ “สวัสดิชุมชน” โดย คุณเบญจวรรณ วงศ์คำ และคุณสุภาวณี ทรงพรวาณิชย์ จำทำโดยฝ่ายวิจัยท้องถิ่น สกว.
- ประสานงานให้นิตยสารจากเยอรมันชื่อ Brigitte ลงทำสารคดีที่บ้านผาหมอน
- ประสานงานให้สื่อมวลชนจากอังกฤษ ชื่อ New Internationalist ลงทำสารคดีที่เกาะยาวน้อย
- บทความเผยแพร่ในงาน CBT SPRING ในสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศอังกฤษ ได้แก่ The Guardian Travel Weekly
- ผลิตคู่มือท่องเที่ยวหมู่บ้าน CBT จำนวน 12 เล่ม ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในโครงการ CBT SPRING ได้ผลิตคู่มือท่องเที่ยวของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้แก่ 1) บ้านห้วยขี้เหล็ก จ.เชียงราย 2) บ้านจะบู่สี จ.เชียงราย 3) แม่กำปอง จ.เชียงใหม่ 4) บ้านแม่กลางหลวง และบ้านผาหมอน จ.เชียงใหม่ 5) หมู่บ้านรอบดอยหลวงเชียงดาว จ.เชียงใหม่ 6) บ้านจำป๋อ จ.แม่ฮ่องสอน 7) บ้านแม่ละนา จ.แม่ฮ่องสอน 8) บ้านซำไทรทอง จ.นครศรีธรรมราช 9) บ้านลีเล็ด จ.สุราษฎร์ธานี 10) บ้านคลองน้อย จ.สุราษฎร์ธานี 11) บ้านพรหมโลก จ.นครศรีธรรมราช 12) เกาะยาวน้อย จ.พังงา
- งานด้านบทความและข่าวในประเด็นท่องเที่ยว ในรอบ 6 เดือนหลังนี้ ได้มีการนำเสนอเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเด็นของการท่องเที่ยวชุมชน ที่เกี่ยวกับการช่วยลดและแก้ปัญหาโลกร้อนที่กำลังเป็นประเด็นระดับใหญ่ในสังคมอยู่ ซึ่งได้มีการให้ข้อมูลผ่านทางฝ่ายประชาสัมพันธ์ และถูกนำไปตีพิมพ์เป็นบทความ ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ในส่วนของสื่อภูมิภาคพื้นที่ภาคเหนือ ได้แก่ นสพ. เชียงใหม่นิวส์/ธุรกิจภาคเหนือ/ฟ้าล้านนา ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง ได้แก่ นสพ.โพสต์ทูเดย์/นสพ.บ้านเมือง นสพ.มติชน ที่ได้มีการสัมภาษณ์ **คุณสมศักดิ์ ศิริภูมิทอง** ประเด็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เนื่องในโอกาสครบรอบ 10 ปีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการเผยแพร่ภาพและเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนรวมเล่มแหล่งท่องเที่ยวประเภท Homestay คือชุมชนบ้านแม่กำปอง ในนิตยสาร อสท. ได้มีการนำเสนอผ่าน Website ในประเทศอังกฤษ ข้อมูลชุมชนต้นแบบที่ดำเนินการด้านการตลาดในโครงการ Spring รวมงานบทความและข่าวที่นำเสนอทั้งสิ้นประมาณ 10 ชิ้นงาน

● งานสื่อด้านทีวีและวิทยุ

การนำเสนอรายการสารคดีทางทีวีเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวตามแนวคิดท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ชุมชนบ้านห้วยขี้เหล็ก ต. วาวี อ.แม่สลุย จ.เชียงใหม่ ในรายการ**เที่ยวละไมไทยแลนด์** สถานีโทรทัศน์ช่อง 3

รายการวิทยุ ซึ่งมีการสัมภาษณ์ทั้งพี่เลี้ยงของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ นักวิจัยในเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านราย รายการวิทยุที่เผยแพร่ส่วนสาธารณชนส่วนกลางเป็น

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะเวลาที่ 1

นำเสนอทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 96 วิทยุศึกษา ในรายการ "สยามหลากหลายมิติ" นักวิจัย ภาพของพื้นที่วิจัยและ กิจกรรมด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดย ที่เชื่อมโยงกับประเด็นโลกร้อน สำหรับนักวิจัยและพื้นที่ที่ผ่านมาสัมภาษณ์ คือคุณสมศักดิ์ ศิริภูมิทอง ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ดอยอินทนนท์/ประเด็น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คุณไกรสิทธิ์ สิทธิโชค ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวง/ประเด็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ และประเด็น 10 ปีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน โดย คุณเบญจวรรณ วงศ์คำ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น รวมงานการเผยแพร่โดยสื่อทีวีและวิทยุ จำนวน 5 ผลงาน

งาน Web site

Web site : www.cbt-i.org

ในปัจจุบันเว็บไซต์ได้กลายเป็นสื่อที่มีความสำคัญ ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้เนื่องจากคุณสมบัติที่สามารถนำเสนอ เผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารได้อย่างไร้ขีดจำกัด ทั้งเรื่องของเวลาและระยะทางที่ใครๆ ก็สามารถเปิดเข้ามาดูได้ 24 ชั่วโมง ไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลกก็ตาม ด้วยข้อดีดังกล่าว สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงพัฒนาเว็บไซต์ www.cbt-i.org และได้เปิดตัวเว็บไซต์ในเดือนกันยายน 2551 เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำเสนอข้อมูลขององค์กร กระบวนการทำงาน สร้างแหล่งข้อมูล แลกเปลี่ยน เรียนรู้ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบ 2 ภาษา คือ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยโครงสร้างเนื้อหาของเว็บไซต์ ประกอบด้วย

- **ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กร** ได้แก่ ความเป็นมา วิสัยทัศน์ ภารกิจ และบุคลากร
- **การท่องเที่ยวโดยชุมชน** ได้แก่ ความหมาย หลักการ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น การท่องเที่ยว : เครื่องมือในการพัฒนาชุมชน หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน และกำเนิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- **ชุมชนท่องเที่ยว** ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งจากฐานงานวิจัยของ สกว. และจากฐานงานอื่นๆ
- **ข้อมูลการบริการ** การนำเสนอข้อมูลการให้บริการของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ งานहनุวิจัย งานบริการฝึกอบรม และงานบริการศึกษาดูงาน
- **ห้องสมุดข้อมูล** ได้แก่ การนำเสนอฐานข้อมูล ความรู้ สื่อเผยแพร่ต่างๆ ได้แก่ ฐานข้อมูลงานวิจัยประเด็นท่องเที่ยวโดยชุมชน บทความ ข่าว การใช้ประโยชน์จากการวิจัย (RE) คู่มือ/สื่อเผยแพร่ ทำเนียบ (ทำเนียบภาครัฐ เอกชน บริษัททัวร์ และสื่อ) และ เรื่องเล่าจากพื้นที่
- **กิจกรรม** ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลภาพและข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่างๆ ในการทำงาน
- **พันธมิตร** ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลภาพและข้อมูลข่าวสารการทำงานร่วมกับพันธมิตรต่างๆ
- **อัลบั้มรูป** ได้แก่ การนำเสนอรูปภาพการทำงาน แหล่งท่องเที่ยวชุมชนต่างๆ

- **ลิงค์เว็บไซต์ที่น่าสนใจ** ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลเว็บลิงค์ที่น่าสนใจ เช่น ลิงค์แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว เครือข่ายวิจัย สกว. เป็นต้น
- **ติดต่อเรา** ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลในการติดต่อสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งทางไปรษณีย์ อีเมล หรือสถานที่ที่สามารถติดต่อได้ด้วยตนเอง
- **ระบบสืบค้นงานวิจัย** ซึ่งจะสามารถสืบค้นงานวิจัยในเว็บไซต์ ได้จากการระบุคำค้น สถานะการดำเนินงานวิจัย หรือค้นจากชื่อจังหวัด (พื้นที่ดำเนินงานวิจัย)
- **ระบบสืบค้นข้อมูลในเว็บไซต์** ซึ่งจะสามารถสืบค้นข้อมูลต่างๆ ในเว็บไซต์ตามคำค้นที่ต้องการ
- **ระบบสมัครสมาชิก** จะสามารถเข้าไปใช้งานต่างๆ ของเว็บไซต์ได้ตามที่กำหนดเงื่อนไขไว้ เช่น สามารถดาวน์โหลดไฟล์ข้อมูลในเว็บไซต์ได้
- **ระบบสมัครรับข่าวสาร** จัดส่งข่าวสารต่างๆ ไปยังผู้แจ้งความต้องการรับข่าวสารโดยผ่านอีเมล
- **กระดานข่าว** เพื่อเป็นช่องทางแลกเปลี่ยนข่าวสารเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือการทำงาน
- **สถิติการเข้าเว็บไซต์** เริ่มแรกได้เพื่อประเมินความสนใจของผู้เข้าชมเว็บไซต์ โดยแยกสถิติการเข้าเว็บไซต์เป็นรายวัน รายเดือน และรวมทั้งหมด และได้เพิ่มบริการตรวจสอบสถิติของ Truehits Webstat เพื่อวิเคราะห์กลุ่มผู้เข้าชมเว็บไซต์จาก IP ให้ละเอียดมากขึ้น อาทิ วิเคราะห์กลุ่มผู้เข้าชม (กลุ่มเข้าชมจาก IP, คนเข้ามาที่วันใน 1 เดือน, รายชื่อประเทศ, รายชื่อ ISP) วิเคราะห์ Referrer ของเว็บ (รายชื่อ Referrer domain, Search Engine, Search Keyword) วิเคราะห์เนื้อหาหน้าเว็บ (ชื่อ URL, ชื่อหน้า, เวลาที่ผู้เข้าชมเว็บ) เป็นต้น

หลังจากประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ www.cbt-i.org ที่เป็นสื่อกลางของข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2551 จนถึงเดือนกรกฎาคม 2552 มีผู้เข้าชมเว็บไซต์ประมาณ 811,332 คน (ณ 20 ก.ค. 52) โดยสถิติคนเข้าเว็บไซต์ เฉลี่ยวันละ 2,400 คน และเฉลี่ยเดือนละ 73,000 คน จะเห็นได้ว่าเว็บไซต์เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทั้งคนไทยและต่างประเทศ ซึ่งวัดได้จากสถิติของคนเข้าเว็บไซต์และการโทรเข้ามาสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์สู่สาธารณะวงกว้างมากขึ้น

จากการเก็บข้อมูลสถิติพบว่า ข้อมูลที่มีผู้สนใจมากที่สุดได้แก่ อันดับหนึ่ง ห่องสมุดข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลในแง่ของงานวิจัย ข่าว และบทความ อันดับสอง ได้แก่ ข้อมูลพื้นที่ชุมชน CBT รายละเอียดของแต่ละพื้นที่วิจัย และ อันดับที่สาม ได้แก่ ข้อมูลรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับองค์กร CBT-I ตามลำดับ

- > หน้าหลัก
- > การท่องเที่ยวโดยชุมชน
- > ชุมชนท่องเที่ยว
- > กิจกรรม
- > พิธีมอบ
- > อัลบั้มรูป
- > ติดต่อเรา

ระบบสมาชิก

มีชื่อ : รหัสผ่าน :

ลงทะเบียน | ลืมรหัสผ่าน

จดหมายข่าว ยอมรับจดหมายข่าว

ชื่อเล่น :

สมัคร

ค้นหา

ระบุคำที่มองหา

ค้นหา

ข่าวประชาสัมพันธ์ ดูทั้งหมด >>

โครงการ "ปฏิญญารักษ์สิ่งแวดล้อม" กระตุ้นผู้ประกอบการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม
เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2552 ณ ห้องประชุม โรงแรม 4-7 อาคารธารเกษม เซ็นเตอร์ เมือง... | [อ่านต่อ >>](#)

เทศกาลโต้งผ้า : ปีนี้ชาวเขาเย็บผ้าทำถุง 3 วัน 2 คืน เจ็บ 2,34, กั้นผายน 52 โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนเขต... | [อ่านต่อ >>](#)

แนะนำหนังสือ : Local Insight การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกับสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน... | [อ่านต่อ >>](#)

ท่องเที่ยวสุดไฮโซ ไล่ล่าสัตว์หายากตามแนววิถี
ททท. ได้กำหนด 7 แนวทางการท่องเที่ยวที่ตระหนักและสนใจสิ่งแวดล้อม เพื่อ... | [อ่านต่อ >>](#)

การพัฒนากองทุนของชุมชนอย่างยั่งยืน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือ อ.ป.ส. | [อ่านต่อ >>](#)

CBT ในเทศกาลเที่ยวเมืองไทย 2552 พบกับ 14 ชุมชน จากสมาชิกเครือข่ายสมาชิกท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือและช... | [อ่านต่อ >>](#)

Webboard
กระดานข่าว

>> อ่านแสดงความคิดเห็น

- เกี่ยวกับ CBT-I**
- > ความเป็นมา
 - > วิสัยทัศน์ & การกิจ
 - > บุคลากร
- การบริการ**
- > พจนานุกรม
 - > บริการฝึกอบรม
 - > บริการศึกษาดูงาน

แนะนำชุมชนท่องเที่ยว ดูทั้งหมด >>

เที่ยวทองผาภูมิ
เที่ยวทองผาภูมิ หรือ "ทองผาภูมิ" นั้น คือต้นน้ำของผืนดินที่อุดมด้วยดินแดนเขาในไม่ใช้ที่ผลิตอาหารที่ปลอดภัยในภูมิภาคนี้ซึ่งมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่าง... | [อ่านต่อ >>](#)

สืบศิลป์
ชุมชนมีอายุความเป็นมา 33 ปี โดยชาวบ้านในอำเภอภาคภูมิใจมาตลอดถึง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 มีชุมชนที่มีอายุครบรอบการเกิดครบ 1,071 คน 130 ครั้ง จึงเริ่มมีโครงการ... | [อ่านต่อ >>](#)

- ท่องเที่ยวสุดเชื่อง**
- > งานวิจัย
 - > การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย
 - > ข่าว
 - > บทความ
 - > เรื่องเล่าจากพื้นที่
 - > ทำเนียบชม
 - > คู่มือ/สื่อเผยแพร่

บทความ ดูทั้งหมด >>

- > เข้าสู่กับฝั่ง เสวนา "เที่ยวชุมชนหรือเที่ยวบ้าน" | [อ่านต่อ >>](#)
- > พลใจ... ไม่ถูกอันตาบั้น | [อ่านต่อ >>](#)
- > การตลาดทางเลือก : เมื่อ Localization เป็นกระแสหลัก | [อ่านต่อ >>](#)
- > ท่องเที่ยวโดยชุมชน... บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง... | [อ่านต่อ >>](#)
- > แผนที่โครงการพัฒนา CBT | [อ่านต่อ >>](#)
- > ครึ่งแรกในหลวงพระบาง | [อ่านต่อ >>](#)

กิจกรรม ดูทั้งหมด >>

พลังกลุ่มและสามสุข เมื่อเรียนรู้กับบริษัทท่องเที่ยว

"ขายหรือท่องเที่ยว" ตามทบทวน แบบขายชุมชน "ใจ" ที่หนองเม่น

การพัฒนากองทุน การท่องเที่ยวโดยชุมชน รุ่นที่ 1 (ครั้งที่ 2)

- ลิงก์ที่น่าสนใจ**
- Ecotourism and Green Tourism (Thai)
 - The Green Leaf Foundation
 - สมาคมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และชมธรรมชาติ
 - Ecotourism News
 - CBI EU Long Haul Market Survey
 - Ecoclub
 - Ecotourism Magazine France
 - Global Ecotourism Conference Oslo 2007
 - National Geographic Magazine
 - Planeta Ecotourism Journal
 - Sustainable Tourism Directory
 - TIES Digital Traveler Library - Asia Pacific
 - International CBT Networks Africa
- ดูทั้งหมด >>

สถิติเว็บไซต์

> วันนี้	1631
> เมื่อวานนี้	2155
> เดือนนี้	65129
> เดือนที่ผ่านมา	87614
> ทั้งหมด	811756

ภาพที่ 1 หน้าหลักของเว็บไซต์ www.cbt-i.org

หลักสูตร Marketing Access

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Thailand Community Based Tourism หรือ CBT-I) จัดตั้งในปี 2549 ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) CBT-I เกิดขึ้นจากความร่วมมือของ 2 องค์กรที่อยู่ในระดับแนวหน้าของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Responsible Ecological Social Tour Project - REST) ซึ่งมีประสบการณ์มายาวนานกว่า 12 ปี และกลุ่มงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของ สกว. ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนมา 5 ปี

ในปี 2550-2551 ทาง CBT-I ได้สรุปบทเรียนด้านการตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และทำงานวิจัยเรื่องการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และพบว่าชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการเข้าถึงการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในช่วงที่ผ่านมา CBT-I ได้พัฒนาองค์ความรู้เรื่องการเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ส่วนในเรื่องการตลาด ได้มีการดำเนินการฝึกอบรมอยู่บ้าง แต่เป็นไปในลักษณะของการเชิญผู้นำของชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวมาฝึกอบรมร่วมกันมากกว่า ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนให้สามารถเข้าถึงการตลาดที่เหมาะสมได้ ทาง CBT-I จึงได้จัดทำหลักสูตรการเข้าถึงการตลาดที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

ในการสร้างชุดความรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตร Marketing Access ในปีนี้ได้ทำในส่วนของกรอบร่างหลักสูตรและทดลองใช้หลักสูตรโดยการฝึกอบรมกับชุมชนเป้าหมาย เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์อาจจะต้องมีการ Coaching ในพื้นที่ซึ่งทางทีม CBT-I จะได้ทำเรื่องนี้ในปีต่อไป และสรุปเป็นร่างหลักสูตรเพื่อใช้ต่อไปในอนาคต ผลการทำงานในเรื่องหลักสูตร Marketing Access มีดังนี้

1. ยกร่างหลักสูตรและฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

หลังจากได้สรุปบทเรียนด้านการตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และทำงานวิจัยเรื่องการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าชุมชนยังขาดความรู้-ความเข้าใจเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการเข้าถึงการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในช่วงที่ผ่านมา CBT-I ได้พัฒนาองค์ความรู้เรื่องการเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว และพัฒนาขีดความสามารถ ของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ส่วนในเรื่องการตลาด ได้มีการดำเนินการฝึกอบรมอยู่บ้างแต่เป็นไปในลักษณะของการเชิญผู้นำของชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวมาฝึกอบรมร่วมกันมากกว่า ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนให้สามารถเข้าถึงการตลาดที่เหมาะสมได้ ทาง CBT-I จึงได้จัดทำหลักสูตรการเข้าถึงการตลาดที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

ในการนี้ทาง CBT-I ได้ยกร่างหลักสูตรและเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ข้อคิดเห็นต่อเนื้อหากระบวนการฝึกอบรม ได้แก่

2. อาจารย์สุพจน์ กุลปรารค์ทอง นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญงานฝึกอบรม

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะที่ 1

3. คุณปรีชา ประไพพันธ์ เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน
เชียงใหม่
4. คุณปณต ประคองทรัพย์ ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว
5. คุณพรหมมินทร์ พวงมาลา ตัวแทนชุมชน CBT
6. คุณสุรสิทธิ์ ดลใจไพรวลัย ตัวแทนชุมชน CBT

โดยกรอบเนื้อหาหลักสูตร มีดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องการตลาดที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้แก่ชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อพัฒนาทักษะเบื้องต้นในเรื่องการตลาดให้กับสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว
3. เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของชุมชน ให้สามารถเข้าถึงการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

ชุมชนที่มีแนวคิดชัดเจนเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และมีประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 1 ปี ซึ่งจะเป็นการฝึกอบรมรายชุมชน หรือชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงในบริบทสังคมสิ่งแวดล้อมใกล้เคียงกัน โดยที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอาจจะเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว หรือคนในชุมชนที่กลุ่มท่องเที่ยวพิจารณาแล้วว่าสามารถใช้ความรู้-ความสามารถในการฝึกอบรมทำประโยชน์ให้กับกลุ่มท่องเที่ยวในระยะต่อไปได้ เช่น เจ้าหน้าที่อบต. ครู หรือเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เป็นต้น ขนาดของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมไม่เกิน 30 คน

เนื้อหา

เนื้อหาของหลักสูตร ประกอบด้วย

1) ความรู้-ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวและส่วนผสมทางการตลาด

1. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. การตลาดที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. นักท่องเที่ยว
4. การประชาสัมพันธ์
5. ช่องทางการตลาด
6. ราคา
7. กระบวนการจัดการและการให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจ

2) ทักษะ

1. การออกแบบโปรแกรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
2. เครื่องมือและเทคนิคการทำประชาสัมพันธ์
3. การคิดราคา และการให้ส่วนลด
4. การวิเคราะห์ช่องทางด้านการตลาด และการเข้าถึงช่องทางต่าง ๆ เหล่านั้น

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะเวลาที่ 1

5. การสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการบอกต่อ

กระบวนการ

1) การคัดเลือกชุมชน

- สร้างเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชน
- จัดทำ Training Need Assessment (ประเมินศักยภาพชุมชนและความต้องการในการฝึกอบรม)

2) การฝึกอบรม

- คัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- จัดทำแบบประเมินตนเองก่อนการฝึกอบรม
- ดำเนินการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม
- จัดทำแบบประเมินตนเองหลังการฝึกอบรม
- กระบวนการคัดเลือกทีมงานด้านการตลาดของชุมชน เพื่อเข้ากระบวนการเตรียมความพร้อมเชิงลึก

3) Coaching

- การให้คำปรึกษาแบบใกล้ชิดกับทีมงานด้านการตลาด
- การจัดทำแผนงานเพื่อพัฒนาด้านการตลาดของชุมชน

4) การศึกษา-ดูงาน

- ในกรณีที่ต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น หรือผู้รู้นอกพื้นที่

5) On the job training

- การฝึกทักษะโดยการฝึกปฏิบัติจริงในชุมชนหรือนอกชุมชน ตาม Assignment
- การให้คำปรึกษาระหว่างการเรียนรู้ท่ามกลางการทำงาน
- การประเมินผลความรู้และทักษะของทีมงานด้านการตลาดของชุมชน

การประเมินผลหลักสูตร

เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรการเข้าถึงการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปขยายผลในการทำงานได้ ทางสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงจะใช้ร่างหลักสูตรฉบับนี้ ทดลองใช้กับชุมชนเป้าหมายในพื้นที่ภาคเหนืออย่างน้อย 3 แห่ง ซึ่งในแต่ละครั้งจะมีกระบวนการในการบันทึกขั้นตอนการทำงาน และให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้ประเมินตนเองก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยจะมีการประเมินทั้งความรู้-ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการตลาดที่สอดคล้องต่อเนื้อหาและการทำงานร่วมกับคนในชุมชนและกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรนี้ และอาจมีการสอบถามจากบุคคลภายนอกที่ชุมชนเข้าไปติดต่อสัมพันธ์ด้วย เพื่อประเมินขีดความสามารถของชุมชนอย่างแท้จริงว่าสามารถดำเนินการเรื่องนี้ได้ด้วยตนเองหรือไม่อย่างไร และต้องการการส่งเสริมเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง

ซึ่งผู้เชี่ยวชาญให้ข้อสังเกต พอสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้เชี่ยวชาญการฝึกอบรม เห็นด้วยที่เลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีแนวคิดชัดเจนแต่ขาดนักท่องเที่ยวนำเข้าอย่างต่อเนื่อง แต่ทางททท.คิดว่าน่าจะปูพื้นฐานเรื่องนี้กับกลุ่มที่เริ่มทำเรื่องCBT ด้วย
- เห็นด้วยว่ากลุ่มเป้าหมายในการฝึกอบรมควรให้กลุ่มทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาความรู้และทักษะเรื่องการตลาด

2. เนื้อหา

- กรอบแนวคิดด้านการตลาดควรใช้ 7 P ในการฝึกอบรม และคำเรียก “Promotion” ในภาษาไทยควรเรียกว่า “การส่งเสริมการตลาด” มากกว่าใช้คำว่า “การประชาสัมพันธ์”
- USP ของ CBT ควรสั้นกระชับ คล้าย ๆ สโลแกน เพื่อจำได้แม่นยำ ดังนั้นในแต่ละชุมชนจะมี USP ของตัวเอง และมี USP ของ CBT เข้าไปเสริมด้านคุณค่า
- CBT จำเป็นต้องมี USP หรือ Brand ที่ชัดเจน เพราะเวลาสื่อออกไปคนจะได้เข้าใจตรงกัน ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมักเข้าใจผิด และเกิดความคาดหวัง
- การให้นิยามการตลาดที่เหมาะสม มองเฉพาะด้านชุมชนมากเกินไป น่าจะมองในมุมของลูกค้าหรือผู้บริโภคด้วย
- ทบทวนคำอธิบายด้าน Price ในส่วนของต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร และนิยามให้ชัดเจนมากกว่านี้
- ในเนื้อหาควรแบ่งทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต้องรู้ และทักษะ/เนื้อหา เสริมที่เป็นวิชาเลือก

3. กระบวนการฝึกอบรม

- ควรแบ่งให้ชัดเจนว่าเป็นเนื้อหากี่วัน หรือกี่ชั่วโมง และทักษะกี่วัน หรือกี่ชั่วโมง เพื่อจะได้ประเมิน/วิเคราะห์ ระยะเวลาที่ใช้ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ และหากต้องนำเรื่องนี้ไปขยายผลจะได้ทราบว่าต้องใช้งบประมาณเท่าไรในการลงทุนด้านการพัฒนาบุคลากร
- ในการเขียน Session Design ควรเขียนให้อ่านง่ายกว่านี้ โดยแบ่งการฝึกอบรมเป็น เวลา / เนื้อหา / กระบวนการ โดยมองเห็นภาพรวมได้ว่าแต่ละวันมีเนื้อหาหลักอะไร
- ควรเน้นการทำความเข้าใจเรื่องแนวคิด CBT ก่อนการอบรม เพราะเป็นพื้นฐานในการทำการตลาดเฉพาะ CBT
- อยากเห็นหลักสูตรนี้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจกับชุมชนว่าการทำการตลาดคืออะไร ชุมชนจะสามารถทำการตลาดได้อย่างไร ซึ่งเป็นฐานในการพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ระยะเวลา 3 วันกำลังดี

2. ผลการดำเนินงานการฝึกอบรมเรื่อง **Marketing Access**

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการตลาดที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อพัฒนาทักษะเบื้องต้นในเรื่อง การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยว และการวางแผนการตลาด ให้กับสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว

กลุ่มเป้าหมาย

จากเดิมวางไว้ว่า จะทำการฝึกอบรมกับชุมชนที่มีแนวคิดชัดเจนเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และมีประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 1 ปี ซึ่งจะเป็นการฝึกอบรมรายชุมชน หรือชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงในบริบทสังคมสิ่งแวดล้อมใกล้เคียงกัน แต่เมื่อประเมินความพร้อมของสมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มท่องเที่ยวที่ไม่สามารถร่วมฝึกอบรมได้ตลอดทั้ง 3 วัน ประกอบกับมีชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ทำงานของCBT-I มีความสนใจและต้องการเข้าร่วมการฝึกอบรม ทำให้กลุ่มเป้าหมายในการฝึกอบรมครั้งนี้มีความหลากหลาย มีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม จำนวน 36 คน จาก 10 ชุมชน ในจังหวัดเชียงรายและแม่ฮ่องสอน ได้แก่ จะบูนี ห้วยซี้เหล็ก ร่มฟ้าไทย อาผ้าพัฒนา แม่ละนา จาโป้ รุ่งอรุณ แม่สุยะ ห้วยน้ำกัลด์ ห้วยसानนอก และผาเจริญ

เนื้อหา

1. การท่องเที่ยวคืออะไร
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนของเรา
3. จุดเด่นการท่องเที่ยวโดยชุมชนคืออะไร
4. การตลาดคืออะไร สำคัญอย่างไร
5. โอกาสและความเสี่ยง
6. กลุ่มนักท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยว
7. ออกแบบการท่องเที่ยวให้ตรงใจนักท่องเที่ยว
8. การส่งเสริมการตลาด ตัวเลือก โอกาส ความเสี่ยง
9. ช่องทางการตลาด
10. ราคา คู่แข่ง และส่วนลด

กระบวนการฝึกอบรม

เป็นการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม เทคนิค-วิธีการมีทั้งการระดมความคิด การแบ่งกลุ่มย่อย การตีความหมายจากรูปภาพ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การฟังบรรยาย การฝึกปฏิบัติ เช่น การออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยว การทำสื่อ การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

ภาพที่ 2 บรรยายการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม หลักสูตร Marketing Access

ผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรม

ทางทีมได้ออกแบบ Sheet ให้แต่ละชุมชนที่เข้าร่วมการฝึกอบรมได้คิด-วางแผน เพื่อจะได้เห็นว่าแต่ละชุมชนมีความเข้าใจเรื่องการตลาดอย่างไร และมีแผนงานอย่างไรบ้าง เพื่อที่ทีมจะได้วางแผนเพื่อลงไปเสริมสร้างขีดความสามารถในการทำงานได้ในระยะต่อไป

บ้านห้วยขี้เหล็ก เชียงราย

ของดีของชุมชน	วัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิม ธรรมชาติ
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	นักศึกษา อาสาสมัคร
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	10 คน ต่อวัน 60 คน ต่อเดือน
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	-
กิจกรรมพิเศษ	ศึกษาสมุนไพร เดินป่าธรรมชาติ ฝึกหัตถกรรมของชุมชน
ข้อความดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	ประเพณีเทศกาลประจำปีของชนเผ่าอาข่า เช่นโล้ชิงช้า ไข่แดง ไล่ผี เข้าร่วมกิจกรรมตามฤดูกาล(เทศกาล)คนมาดที่ยาวประทับใจไม่ผิดหวัง
ช่องทาง / คู่ค้า	สมาคมอาข่า cbt- n / cbt – i ขายตรง
รายการส่งเสริมการตลาด	ของที่ระลึกประจำชนเผ่า เช่น ข้อมือ สร้อยคอ เสื้อตัวเล็ก กระเป๋า
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	คณะกรรมการโฮมสเตย์
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	-

ชุมชนบ้านแม่ละนา

ของดีของชุมชน	ถ้ำแม่ละนา ถ้ำปะการัง ถ้ำเพชร วัด น้ำมิงงา ทอผ้า
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	นักเรียนต่างชาติ นักคิดชาวต่างชาติ นักศึกษานานาชาติ
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	หนึ่งเดือนรับได้ 3 ครั้ง ครั้งละ 10 คน
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	-
กิจกรรมพิเศษ	ข้าวต้มมัด ข้าวหลาม
ข้อความดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม สามารถสัมผัสได้ ข้อมูลตรงตามเป้าหมาย
ช่องทาง / คู่ค้า	บริษัททัวร์ ขายตรง
รายการส่งเสริมการตลาด	เสื้อ แผ่นพับ เว็บไซต์เครือข่าย
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	นายจรรยา วงศ์จันทร์ นายเทียนทอง พงษ์จักร์
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	

ชุมชนเฝ้าอาผ้พัฒนา

ของดีของชุมชน	ทะเลหมอก ประเพณีวัฒนธรรม ช้าง เที่ยวน้ำตก
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	กลุ่มสนใจในวัฒนธรรม ผจญภัย อาสาสมัคร
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	3 วัน 2 คืน / จำนวนไม่เกิน 20 ต่อครั้ง 4 ครั้ง/เดือน
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	
กิจกรรมพิเศษ	1. แต่งชุดชนเผ่าร่วมเต้นรำ 2. ดูศิษย์ข้อมูลกิจกรรมของชนเผ่าอาข่า 2. เข้าชมทำกิจกรรมตามฤดูกาล
ข้อความ/ดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	- ประเพณีวัฒนธรรม - ร่วมประกอบอาหารชนเผ่าอาข่า - เดินป่าไปอาบน้ำตก
ช่องทาง / คู่ค้า	cbt-N ขายตรง บริษัท/มูลนิธิ
รายการส่งเสริมการตลาด	โปสการ์ด (ของที่ระลึก(สายแขน)(กระเป๋า))
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	ตัวแทนชุมชน
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	-

ภูชี้ฟ้า

ของดีของชุมชน	ทะเลหมอก ภูมิปัญญาท้องถิ่น(ชนเผ่าม้ง) เอกลักษณ์การแต่งตัว
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	สนใจในวัฒนธรรม
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	3 วัน 2 คืน/เดือนละ 2 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	-
กิจกรรมพิเศษ	ชมวิถีชนเผ่า + ร่วมสัมผัสวิถีชนเผ่า การแสดง/อาหารพื้นบ้าน
ข้อความ/ดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	"สัมผัสทะเลหมอก ท่องวิถีชุมชน"
ช่องทาง / คู่ค้า	"CBT-N ขายตรง บริษัท
รายการส่งเสริมการตลาด	- ขายของที่ระลึกชนเผ่า (สัญลักษณ์ชุมชน) - โปสการ์ด (ชุมชน)
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	ตัวแทนชุมชน
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	

บ้านห้วยसानนอก

ของดีของชุมชน	น้ำตกชุ่มซ่า ล่องแพ ผจญภัย เดินป่า ถ้ำน้ำลาง
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	นักศึกษา ครอบครัว นักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัย และวัฒนธรรม นานาชาติ
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	25 คน ต่อวัน
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	-
กิจกรรมพิเศษ	การแสดงของลาหู่ดำ
ข้อความ/ดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	สัมผัส 3 วัฒนธรรม ศึกษาธรรมชาติ การผจญภัยที่น่าตื่นเต้น
ช่องทาง / คู่ค้า	ขายตรง, CBT-N, มูลนิธิ, บริษัททัวร์
รายการส่งเสริมการตลาด	สินค้าของที่ระลึก , ไปรษณีย์
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	ประธานกลุ่มเยาวชน/กลุ่มแม่บ้าน
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	องค์การบริหารส่วนตำบล ททท.

บ้านผาเจริญ

ของดีของชุมชน	-ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ - อาหารพื้นบ้านเพื่อสุขภาพ - สมุนไพรท้องถิ่น
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	- อาสาสมัคร - กลุ่มครอบครัว
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	4 กลุ่ม (15 คน)/ เดือน (2วัน 1 คืน)
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	ลด 10 – 12 เปอร์เซ็นต์
กิจกรรมพิเศษ	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความรู้ในการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ - ปฏิบัติจริงการตัดต่อพันธุ์ไม้เมืองหนาว - เก็บไม้ผลเมืองหนาว
ข้อความ/ดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	-
ช่องทาง / คู่ค้า	CBT-I, เว็บไซต์ แผ่นพับ
รายการส่งเสริมการตลาด	เวทีเครือข่ายเกษตร, ออกรงานเทศกาลท่องเที่ยว, ปากต่อปาก
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	กลุ่มการจัดการท่องเที่ยว/ทีมวิจัยในชุมชน
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	25,000 บาท วิทยากรจาก CBT-I , สกว.

รุ่งอรุณ

ของดีของชุมชน	วัฒนธรรม/ผจญภัย/ล่องแก่ง,เดินป่า
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	นักศึกษาไทย,ครอบครัว
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	20 คน/วัน
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	-
กิจกรรมพิเศษ	ทำอาหารพื้นเมือง,ร่วมเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นที่
ข้อความ/ดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	สัมผัส 3 วัฒนธรรม ศึกษาธรรมชาติ การผจญภัยที่น่าตื่นเต้น
ช่องทาง / คู่ค้า	ขายตรง/CBT-N/มูลนิธิ , บริษัททัวร์
รายการส่งเสริมการตลาด	สินค้าที่ระลึก,โปสการ์ด
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	ประธานกลุ่มเยาวชน/กลุ่มแม่บ้าน
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	อบต./ททท.

บ้านจำเริญ

ของดีของชุมชน	ถ้ำผีแมน,จุดชมวิว
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	นานาชาติ
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	3 ครั้ง/ปี
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	-ลด 10 เปอร์เซ็นต์
กิจกรรมพิเศษ	เดินป่า เย็บผ้า ทำแคน จักสาน ตีมีด
ข้อความ/ดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	วัฒนธรรม วิถีชีวิต
ช่องทาง / คู่ค้า	บริษัททัวร์ CBT-N ชุมชน
รายการส่งเสริมการตลาด	อินเทอร์เน็ต โบว์ชัวร์ แผ่นพับ แผ่นป้าย โทรทัศน์
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	นาย ศรชัย ไพโรนดิธรรม
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	สกว. อบต. 50,000 บาท

จะบุรี

ของดีของชุมชน	วิถีชีวิต/วัฒนธรรมลาหู่/ภูมิปัญญา
นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย	อาสาสมัคร กลุ่มสนใจวัฒนธรรม ครอบครัว
ศักยภาพต่อวัน/เดือน	12/วัน 4 ครั้ง/เดือน
ต้นทุน/ราคาส่วนลดแก่ ลูกค้า/พันธมิตร	10 เปอร์เซ็นต์
กิจกรรมพิเศษ	-เดินป่าศึกษาสมุนไพร – ทำอาหารป่าโดยใช้กระบอกลไม้ไผ่
ข้อความ/ดึงดูดใจเนื้อหา ตรงความคาดหวัง	วิถีลาหู่ น้ำตก เดินป่าศึกษาสมุนไพร
ช่องทาง / คู่ค้า	ผ่าน CBT-N บริษัททัวร์
รายการส่งเสริมการตลาด	ทำสื่อ / แผ่นพับ
เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ	คุณอมรรัตน์ รัตนาชัย
ต้นทุน / ความช่วยเหลือ	30,000

3. การประเมินผลการฝึกอบรม

ทางทีม CBT-I ได้ใช้การคุยกลุ่มย่อยเพื่อสอบถามความคิดเห็นและให้ผู้เข้าฝึกอบรมแสดงความคิดเห็นใน 3 เรื่องได้แก่ 1) ได้เรียนรู้อะไร 2) เรื่องที่ยากในการฝึกอบรม 3) ข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้สะท้อนความคิดเห็นต่อการฝึกอบรม ดังนี้

- 1) ได้เรียนรู้อะไรบ้าง ในช่วงเวลา 3 วัน
 - ได้รู้ถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนสำคัญอย่างไร
 - ได้คิดเพิ่มเรื่องของดีในชุมชนเพิ่มมากขึ้น
 - สามารถเห็นความแตกต่างระหว่างทัวร์ CBT กับทัวร์ Mass
 - การตลาด , ความสำคัญของการตลาด การตลาดเป็นไปอย่างไร ไปในทิศทางไหน
 - การทำการตลาดกับกลุ่มเป้าหมาย/ได้รู้จักกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับชุมชนของเรา
 - การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม
 - การทำสื่อโฆษณา/การทำสื่อได้(การใช้สื่อ)
 - ชี้ช่องทางทางการตลาดได้รู้ว่าต้องทำแบบใด (เช่นขายของ, บริษัท)
 - เรื่องเครือข่าย,ศูนย์ประสานงาน CBT-NIเพื่อนๆในเครือข่าย
 - รู้จักตัวเองมากขึ้นว่าชุมชนอยู่ระดับไหนในการท่องเที่ยว
 - มีฐานการคิดเรื่องราคา (การตั้งราคา)
- 2) เรื่องที่คิดว่ายากในการฝึกอบรมครั้งนี้
 - การติดต่อกับบริษัททัวร์

- สัมภาษณ์ บ.ท้าว
- ช่องทางการตลาด / หาช่องทางให้คนมาเที่ยว
- การออกแบบสื่อ การทำประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ / โปสเตอร์ ต้องใช้คนที่มีความรู้
- การส่งเสริมการตลาด / ตัวเล็กและความเสี่ยง

3) ข้อเสนอแนะต่อการฝึกอบรม

- ควรสนับสนุนให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมเพราะจะสามารถเข้าใจเนื้อหาได้เร็ว แต่อาจมีปัญหา เพราะขาดความต่อเนื่อง
- ผู้เข้าร่วมควรรู้หนังสือ / ภาษา
- ควรเชิญชุมชน CBT ที่ประสบความสำเร็จด้านการตลาดมาแลกเปลี่ยน
- หากกิจกรรมที่ทำร่วมกันในนามเครือข่าย เช่น ป้าย
- ระยะเวลาในการฝึกอบรมมีทั้งบอกว่ายาวเกินไป น่าจะอบรม 2 วัน 1 คืน แต่บางคนก็ว่าน้อยเกินไป
- ควรมีการเกมส์สอดแทรกบ้าง

4. บทเรียนในการพัฒนาหลักสูตรและการฝึกอบรมเรื่องการตลาด

เค้าโครงหลักสูตรที่มีทั้งความรู้และฝึกทักษะมีความเหมาะสม ในส่วนของเนื้อหาสามารถประยุกต์ให้เหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เข้าร่วมได้ ในการฝึกอบรมครั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่เป้าหมายเป็นพื้นที่ๆ ทางสถาบันฯ ค้นเคย และมีการแลกเปลี่ยนกันเรื่องแนวคิดและสถานการณ์การท่องเที่ยวหลายเวที ทำให้สามารถเลือกที่จะให้นำหนักกับบางหัวข้อ หรือให้ความรู้แบบไม่เน้นหนัก เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมาจากหลากหลายพื้นที่ ต่างประสบการณ์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับภาคีอื่น และกลุ่มคนประมาณ 5 คนต่อชุมชนที่เข้ามาฝึกอบรมก็เป็นจำนวนคนที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม จะมีการติดตามเพื่อดูว่าผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำเนื้อหาที่ได้รับไปถ่ายทอดและพัฒนางานต่อได้หรือไม่

ในการส่วนของทีมวิทยากรเอง ก็พบว่าเนื้อหาบางอย่างหลังจากมีการทำซ้ำทำให้สามารถทำเรื่องยากให้ง่ายได้ เช่นการท่องเที่ยวคืออะไร การตลาดคืออะไร สำคัญอย่างไร และทำเรื่องที่เคยใช้เวลาอธิบายยาว ๆ ให้สั้นได้ เช่น ออกแบบการท่องเที่ยว ราคา และได้พัฒนาเครื่องมือ/กระบวนการในการฝึกอบรมไว้สำหรับการทำงานครั้งต่อ ๆ ไปได้อีก เช่น ความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวแบบอื่น เป็นต้น

หมายเหตุ หลักสูตรฝึกอบรมฉบับเต็มจะมีการเผยแพร่เป็น **หนังสือเล่ม (Pocket Book)** เพื่อเผยแพร่อีกครั้ง พร้อมกับอีก 6 หลักสูตรของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน ปี 2553

หลักสูตรการฝึกอบรมมัคคุเทศก์มืออาชีพ

จากการที่กลุ่มเป้าหมายที่สนใจเรื่อง CBT ส่วนหนึ่งคือชาวต่างประเทศ ข้อจำกัดของชาวบ้านคือไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศกับนักท่องเที่ยวได้ กับอีกประการหนึ่งคือบางครั้งนักท่องเที่ยวไม่ได้ต่อตรงกับชุมชนโดยตรงแต่มาผ่านบริษัททัวร์ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการทำงานร่วมระหว่างมัคคุเทศก์ท้องถิ่นกับมัคคุเทศก์มืออาชีพเพื่อให้เป้าหมายเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือนบรรลุตามที่คาดหวัง หลักสูตรนี้จึงถูกออกแบบขึ้นเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว ประกอบกับในปีที่ผ่านมาในโครงการ CBT SPRING ได้ทำงานร่วมกับบริษัททัวร์ที่มีความสนใจทำงานในลักษณะพันธมิตรกับชุมชน ในการทดสอบหลักสูตรมัคคุเทศก์มืออาชีพนี้ จึงได้เชิญกลุ่มบริษัททัวร์ไทยทั้ง 9 บริษัทส่งมัคคุเทศก์มืออาชีพในบริษัทเข้ารับการฝึกอบรม มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมด 20 ท่าน จาก 9 บริษัท และใช้พื้นที่บ้านแม่กำปองเป็นกรณีศึกษาเรื่อง CBT และการทำงานร่วมกันระหว่างมัคคุเทศก์มืออาชีพกับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อพัฒนาไกด์มืออาชีพ ให้มีองค์ความรู้และทักษะของการเป็นไกด์ CBT ผู้ที่จะสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างชุมชน หัวหน้าทัวร์ และนักท่องเที่ยว ให้ไปถึงจุดมุ่งหมายของ ชุมชน CBT ได้
3. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างไกด์มืออาชีพกับชุมชน CBT ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และความคาดหวังของแต่ละฝ่าย
4. เพื่อนำเสนอถึงแนวโน้ม และโอกาสของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แก่ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม (ไกด์มืออาชีพ)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีความเข้าใจถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งแรงจูงใจ ความหมาย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และกระบวนการทำงาน
2. มีความเข้าใจถึงบทบาท ความต้องการ และความคาดหวังของชุมชน CBT นักท่องเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. มีความเข้าใจถึงความหมายและบทบาท ของ ไกด์ CBT
4. มีองค์ความรู้ความเข้าใจ และทักษะ ในการทำงานร่วมกับชุมชน CBT นักท่องเที่ยว หัวหน้าทัวร์ มากขึ้น
5. เพิ่มระดับความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวหมู่บ้าน

กลุ่มเป้าหมาย

- มีบัตรอนุญาตการเป็นมัคคุเทศก์โดยการรับรองจากหน่วยงานรัฐ (ททท./สพท.)
- ปัจจุบันทำงานที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวในชนบท
- ทำงานมัคคุเทศก์เป็นอาชีพอย่างน้อย 6 เดือนปี

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะเวลาที่ 1

- มีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานกับชุมชน
- มีความรับผิดชอบและให้ความสำคัญในเรื่องความปลอดภัย
- สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- พูดภาษาอังกฤษได้ดี

เนื้อหา

ด้านองค์ความรู้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชน อะไร ทำไม และอย่างไร
 - ทำไม CBT ถึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา
 - เป้าหมายของ CBT และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแบบ CBT
 - การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำอย่างไร
 - การท่องเที่ยวโดยชุมชนแตกต่างอย่างไรกับการท่องเที่ยวประเภทอื่น ที่มีฐานอยู่ในหมู่บ้านเช่นเดียวกัน
 - ผลประโยชน์และความท้าทายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยสรุป
 - กลุ่มและสมาชิก CBT ตลอดจนบทบาทหน้าที่
 - ความแตกต่างระหว่างประเภทของการท่องเที่ยวที่มีผลประโยชน์และดำเนินการในหมู่บ้าน
 - ความต้องการและความคาดหวังของกลุ่ม CBT ต่อนักท่องเที่ยวและหัวหน้าทัวร์
 - ความต้องการและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนในฐานะเจ้าบ้านหัวหน้าทัวร์
 - บทบาทของ ไกด์ CBT
 - ความท้าทายในการทำงานของไกด์ CBT กับชุมชน CBT
3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวม
 - ห่วงโซ่อุปทานในการท่องเที่ยวหมู่บ้าน
 - การค้นหา นักท่องเที่ยวและคู่พันธมิตรการตลาดที่เหมาะสมสำหรับ ชุมชน CBT
 - บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าทัวร์
 - ความท้าทายของไกด์ CBT ที่จะเผชิญกับหัวหน้าทัวร์
 - บทบาทเพิ่มเติมของไกด์ CBT ก่อนและหลังมีทริป

ด้านทักษะ

1. การเป็นไกด์ CBT ที่ทำงานร่วมกับชุมชน
 - พื้นฐานของการเป็นไกด์ท้องถิ่นที่ดี บนหลักการ SMS
 - ศิลปะของการเป็นผู้สนับสนุนที่ดี
 - วิธีการในการทำงานร่วมกับกลุ่ม CBT เพื่อสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน
 - วิธีการในการเป็นผู้ช่วยสื่อสารระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว
 - วิธีการในการเป็นผู้สนับสนุน ในการบริการที่ดี
 - วิธีการในการช่วยชุมชนประเมินผลหลังจากจบทริป
2. การเป็นไกด์ CBT ที่ทำงานร่วมกับหัวหน้าทัวร์
 - วิธีการในการทำงานที่ดีระหว่างไกด์ CBT กับหัวหน้าทัวร์
3. การเป็นไกด์ CBT ที่ทำงานร่วมกับนักท่องเที่ยว
 - การเตรียมนักท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนก่อนมีทริป
 - วิธีการในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือความท้าทายที่จะเกิดขึ้น
4. การเป็นไกด์ CBT กับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
 - วิธีการในการสื่อสารความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว CBT กับสิ่งแวดล้อม

กระบวนการ

1. ทำ Training Needs Assessment (TNA)

เพื่อทราบภูมิหลัง ประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชน และความคาดหวังในเรื่องความรู้/ทักษะจากการฝึกอบรม

2. คัดเลือกผู้ที่เหมาะสมในการฝึกอบรม

เพื่อให้ทางบริษัททัวร์ที่ส่งมัคคุเทศก์มาอบรม เป็นบุคคลที่ทางบริษัททัวร์จะส่งเสริมให้ทำงานกับชุมชนจริง ทาง CBT-I ขอให้บริษัททัวร์เป็นผู้คัดเลือกผู้เข้าร่วมและสมทบค่าใช้จ่ายบางส่วน

3. จัดฝึกอบรม/ดูงาน

ใช้ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน มีทั้งภาคแนวคิดและการลงพื้นที่ฝึกอบรม/ดูงาน

4. ติดตามประเมินผล

มีการประเมินผลหลังการฝึกอบรม และใช้การทำงานร่วมกันในบางโปรแกรมที่ไกด์ลงทำงานร่วมกับชุมชน

ภาพที่ 3 ภาพการฝึกอบรมมัคคุเทศก์มืออาชีพที่แม่กำปอง

ผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองหลักสูตร

มัคคุเทศก์มืออาชีพมีความเข้าใจเรื่องแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเห็นเบื้องหลังการทำงานว่าก่อนที่ชุมชนจะเปิดท่องเที่ยวต้องมีการเตรียมความพร้อมอะไรบ้าง การมีส่วนร่วมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างไร และการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นอย่างไร พร้อมทั้งให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นและมัคคุเทศก์มืออาชีพแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับกรอบการเตรียมความพร้อมด้านการสื่อความหมาย การบริการและการป้องกันความเสี่ยง รวมทั้งปัญหาในการทำงานร่วมกันในกรณีศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้เห็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถยอมรับกันได้ทั้งสองฝ่าย

บทบาทการทำงานเพื่อให้เกิดการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการระดมความคิดและสามารถสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติได้ ดังนี้

	Safety	Meaning	Service
Need to know	Route Risk (Culture Environment) แผนรองรับความเสี่ยง กฎ กติกาชุมชน	Objective of CBT ของดีที่จะนำเสนอ มี อะไรบ้าง โปรแกรม และเส้นทางท่องเที่ยว	การบริการมี อะไรบ้าง ระยะเวลาและผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละ กิจกรรม
Need to do	สำรวจพื้นที่ การแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่าง ไกด์ท้องถิ่นกับไกด์ CBT การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ในขณะมีทริป ช่วยชาวบ้านประเมิน นักท่องเที่ยว ช่วยให้ข้อมูลชุมชนเกี่ยวกับกฎ กติกาชุมชน การรายงานและสรุปผล	ช่วยประเมินความ พร้อมนักท่องเที่ยว การแบ่งบทบาทในการ สื่อความหมายตามจุด ต่างๆ ในเส้นทาง ท่องเที่ยว สื่อสารและ สะท้อนกลับให้ไกด์ ชุมชนทราบถึงอารมณ์ และความต้องการของ นักท่องเที่ยว	Call ahead พูดคุยกับที่ CBT รายงาน และสรุปผล

การประเมินผล

หลังสิ้นสุดการฝึกอบรมทางที่วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมประเมินการฝึกอบรมครั้งนี้ ซึ่งผลการประเมินออกมา ดังนี้

ช่วง/หัวข้อที่ท่านชื่นชอบมากที่สุด พร้อมทั้งเหตุผล

- การทำงานร่วมกับชุมชน บทบาทของ FT Guide (Facilitator – ไกด์มืออาชีพ) เพราะทำให้เข้าใจถึงบทบาทของตนเอง เข้าใจถึงการทำงานร่วมกับชุมชนมากขึ้น
- ของดีชุมชน เพราะทำให้เห็นถึงกระบวนการค้นหาของดีชุมชนและการนำมาเสนอเป็นโปรแกรมท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้ไกด์ช่วยพูดคุยได้เวลามีนักท่องเที่ยวเข้ามาหมู่บ้าน
- การสัมภาษณ์ชุมชน ทำให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะบ้านพักที่ได้พักด้วย มีน้ำใจไมตรี และการต้อนรับขับสู้ที่ดี
- Need & Expectation ทำให้เห็นถึงความต้องการของแต่ละฝ่าย และทำให้เข้าใจถึงความคิดของแต่ละฝ่าย เมื่อมาทำหน้าที่เป็นไกด์ ก็จะเข้าใจทุกฝ่ายด้วย

การดำเนินงานของหลักสูตรนี้ยังไม่สามารถสรุปได้ เนื่องจากยังขาดกิจกรรมในการวิพากษ์หลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ ทั้งนี้จะสามารถนำเสนอได้ในรายละเอียดของรายงานความก้าวหน้าของ CBT-I ปีที่ 3 ระยะเวลาที่ 1

หมายเหตุ หลักสูตรฝึกอบรมฉบับเต็มจะมีการเผยแพร่เป็น หนังสือเล่ม (Pocket Book) เพื่อเผยแพร่อีกครั้ง พร้อมกับอีก 6 หลักสูตรของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน ปี 2553

หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน CBT ร่วมกับมหาวิทยาลัย

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT-I ร่วมมือกับ มหาวิทยาลัย Stenden ประเทศเนเธอร์แลนด์ จัดโปรแกรมการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาโท “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” (CBT Minor) เป็นระยะเวลา 2 เดือนเศษ เป็นประจำทุกปี ซึ่งในปี 2552 นี้ ถือเป็นปีที่ 5 ของความร่วมมือดังกล่าว โดยในปีนี้ จัดขึ้นระหว่าง เดือน เมษายน – มิถุนายน และทาง CBT-I ได้คัดเลือก บ้านจำโป้ และบ้านแม่ละนา ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่เรียนรู้ให้กับนักศึกษาในกลุ่มดังกล่าว

นักศึกษาจะได้รับการปูพื้นฐานเกี่ยวกับภาษา ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นไทย ก่อนที่ มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นระยะเวลา 1 เดือน เพื่อให้เข้าใจ คนไทย ประเทศไทย และความเป็นไทยอื่น ๆ ให้มากที่สุด ก่อนเข้าสู่เนื้อหาวิชาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตลอดระยะเวลา 1 เดือนเศษ ที่นักศึกษาเริ่มต้นโปรแกรมกับ CBT-I นักศึกษามีโอกาสได้เรียนรู้ถึง ความรู้ดังต่อไปนี้

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะเวลาที่ 1

- หลักการและแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- เรียนรู้ถึง วิถีชีวิตของคนไทย ผ่านชุมชนริมน้ำ เมืองแม่กลอง และได้เรียนรู้ถึงความผูกพันและความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับทรัพยากรธรรมชาติ
- สัมภาษณ์ หน่วยงานทั้งภาครัฐ สมาคมไม่หวังผลกำไร และ บริษัททัวร์ ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน
- เข้าเรียนรู้ชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ด้วยตนเอง ทั้งในแง่ของ โปรแกรม กิจกรรมท่องเที่ยว การบริหารจัดการ การเชื่อมโยง การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรม ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีส่วนช่วย อย่างไรกับประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้
- ทำกิจกรรมทางสังคมให้กับหมู่บ้าน เช่นการสอนหนังสือในโรงเรียน การช่วยงานพัฒนา อื่น ๆ ของชุมชน
- สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยว เพื่อได้ทราบถึงความคิดเห็น ของนักท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ที่มี ต่อ CBT

หลังจากนั้น นักศึกษาจะสรุปผลการเก็บข้อมูล และการทำวิจัย มานำเสนอต่อชุมชน ทั้งข้อดี และข้อที่ควรปรับปรุง ตามมุมมอง และความคิดของกลุ่มนักศึกษา และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

หลักสูตรความร่วมมือ นี้ ส่งผลเป็นอย่างมาก ต่อชุมชนที่ได้รับคัดเลือกเป็นพื้นที่เป้าหมาย เพราะเด็กนักศึกษาจะเข้ามาพักอาศัย ในชุมชนเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างนาน ทำให้ชุมชน มีโอกาสได้ รู้จักวิธีการในการบริหารจัดการเพิ่มมากขึ้น และมีประสบการณ์ในการต้อนรับ ชาวต่างชาติ มากขึ้นไป ในขณะเดียวกัน นักศึกษาก็ได้เรียนรู้ อย่างลึกซึ้ง ถึงวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม และการใช้ การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาชุมชน อย่างถ่องแท้

ข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม

- น่าจะมีเวลานานขึ้นในการทำรายงานในขณะที่ออกจากชุมชนมาแล้ว
- พื้นที่ชุมชนที่มีการเลือก 2 พื้นที่ จาโป้ แม่ละนา มีการเปลี่ยนพื้นที่ สลับกันในการใช้ชีวิต ไม่เหมาะสมน่าจะอยู่ที่ใดที่หนึ่งไปเลย
- ตอนเริ่มคอร์ส นักศึกษามาจาก ม.รังสิต ซึ่งเรียนทฤษฎีมามากแล้ว อยากให้เริ่มคอร์ส CBT แบบที่ไม่มีเนื้อหาหนัก
- ขาดที่ปรึกษาในขณะที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน CBT

หมายเหตุ หลักสูตรฝึกอบรมฉบับเต็มจะมีการเผยแพร่เป็น หนังสือเล่ม (Pocket Book) เพื่อเผยแพร่อีกครั้ง พร้อมกับอีก 6 หลักสูตรของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในปี 2553

วัตถุประสงค์ข้อ 2 ศึกษาแนวทางในการสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง รวมทั้ง ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ทั่วประเทศ ให้สามารถสนับสนุนงานวิจัย CBT ให้มีประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ดำเนินการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีทั้งแบบดำเนินการเองตลอดทั้งกระบวนการในพื้นที่ภาคเหนือ และการสนับสนุนชุมชนวิจัยท่องเที่ยวร่วมกับ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) หรือ พี่เลี้ยงโครงการวิจัยในพื้นที่ สามารถแยกให้เห็นการดำเนินงานได้ ดังนี้

1. งานพัฒนาโครงการวิจัย
2. งานติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัย
3. การประสานความร่วมมือกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. การจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

งานพัฒนาโครงการวิจัย

ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนาโครงการวิจัยใหม่ที่นักวิจัยติดต่อเข้ามาเอง หรือ ส่งผ่านต่อจาก Node พื้นที่ และเป็นพื้นที่ในพันธกิจการทำงานที่มีภาระผูกพันในปีที่ผ่านมา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ประเภทต่อยอดและขยายงานวิจัยเดิม

1. โครงการ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ. เชียงราย ระยะเวลา 2

โครงการการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัด เชียงราย ระยะเวลา 2 ...ดำเนินงานช่วงที่ 2 มีการดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน พร้อมเสนอผลการดำเนินงานปีที่ 2 หรือระยะที่ 2 ต่อชุมชนเครือข่ายและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องในจังหวัดเชียงราย อาทิ อบจ. อบต.พื้นที่เป้าหมาย (อบต.ดอยฮาง/อบต.ดับเต่า/อบต.แม่ยาว/อบต.แม่สลองนอก/ องค์การบริหารส่วนจังหวัด/ท่องเที่ยวกีฬาจังหวัดเชียงราย และสถาบันการศึกษา)ในซึ่งดำเนินการแล้วเสร็จปิดโครงการในเดือนกรกฎาคม 2552

2. โครงการ รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไปน้้ำร้อน ต.ดอยฮาง อ.เมือง จ.เชียงราย

โครงการวิจัยนี้ เกิดขึ้นจากการสนับสนุนโครงการวิจัย การเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาเครือข่าย CBT จ.เชียงราย ชุมชนไปน้้ำร้อน เป็นชุมชนในสมาชิกของเครือข่ายฯ ที่จะใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยว ในภาวะที่มีนายทุนเข้าไปจัดการการ

ท่องเที่ยวในชุมชนอยู่ก่อนแล้ว และยังเป็นพื้นที่ศึกษาเรียนรู้กระบวนการวิจัยให้กับสมาชิกเครือข่าย CBT จ.เชียงรายร่วมกัน ซึ่งอยู่ในช่วงการพัฒนาโจทย์วิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมทั้ง 4 หย่อมบ้านของชุมชนโป่งน้ำร้อน ต.ดอยฮาง อ.เมือง จ.เชียงราย ระยะที่ 1 ...เป็นโครงการวิจัยจากการร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยกับโครงการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจ.เชียงราย เป็นการดำเนินงานระยะที่ 1 ระหว่างเดือนมีนาคม- สิงหาคม 2552 แผนกิจกรรมเน้นเรื่องการสร้าง ความเข้าใจกับชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพทางการท่องเที่ยวหรือของดีชุมชน ข้อมูลด้านสถานการณ์ทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

3. โครงการ การสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมฟ้าไทย ภูชี้ฟ้า จ.เชียงราย

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัย เกิดขึ้นจากการสนับสนุนโครงการวิจัย การเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาเครือข่าย CBT จ.เชียงราย ในการจัดการและแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวของภูชี้ฟ้าที่ผ่านมา โดยคาดหวังกระบวนการวิจัยในการจัดระบบการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อสร้างระบบใหม่ กระจายผลประโยชน์และอำนาจในการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรมในพื้นที่

โครงการวิจัยโครงการวิจัย การสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมฟ้าไทย ภูชี้ฟ้า อ.เทิง จ.เชียงราย ระยะที่ 1...เป็นโครงการวิจัยที่สร้างกระบวนการหนุนเสริมทีมวิจัยเครือข่ายเชียงราย พัฒนาโจทย์วิจัยจนสามารถเกิดโจทย์วิจัยขึ้นในพื้นที่จังหวัดเชียงรายในประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นเป็นโครงการที่2 ที่มีความแตกต่างกับโครงการที่ (บ้านโป่งน้ำร้อน) เพราะเป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินงานในพื้นที่ท่องเที่ยวกระแสหลัก (mass) นักท่องเที่ยวมากจนเกิดปัญหาเรื่องการบริหารจัดการกับชุมชน โครงการวิจัยนี้ นับเป็นตัวอย่างของงานวิจัยประเด็นท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้หลักการแนวคิดการบริหารจัดการแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนลงแก้ไขปัญหาที่พื้นที่ท่องเที่ยวกระแสหลัก เป็นโครงการวิจัยระยะที่ 1 ระหว่างเดือน มีนาคม – สิงหาคม 2552

4. โครงการ การสร้างและพัฒนาระบบเครือข่ายการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ความพยายามในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.แม่ฮ่องสอน ผ่านเรื่องของการศึกษาการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมร่วมกัน

5. โครงการ รูปแบบองค์กรอิสระของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม

รูปแบบขององค์กรที่เหมาะสม และสามารถจัดการตัวเองได้อย่างอิสระ การกำหนดทิศทางอนาคตของเครือข่ายผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากการศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้าน วางแผนและดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรที่เหมาะสมและสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน

พัฒนาโจทย์วิจัย ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ในเรื่องหรือประเด็นการค้นหารูปแบบการจัดตั้งองค์กรของเครือข่ายที่จะต้องมีรูปแบบมีอย่างไรถึงจะเหมาะสมกับเครือข่าย

องค์กรท่องเที่ยวโดยชุมชนของภาคเหนือและบทบาทหน้าที่ขององค์กรจะเป็นอย่างไร ซึ่งได้มีการพัฒนาโจทย์วิจัยอยู่ 6 ครั้งพร้อมกับนำเสนอเข้าร่วมเวทีการพิจารณาในวงประชุมเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ พร้อมด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้มีการอนุมัติเซ็นสัญญาดำเนินโครงการวิจัยแล้วชื่อ "โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบองค์กร ที่เหมาะสมกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ" ดำเนินโครงการระหว่าง วันที่ 1 สิงหาคม 2552- 31 มีนาคม 2553

6. เครือข่ายมัคคุเทศก์แม่ยาว อ.เมือง จ.เชียงราย

ร่วมกับทีมวิจัยโครงการ การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงราย ระยะที่ 2 ลงพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดเชียงราย พื้นที่ตำบลแม่ยาว อ.เมือง จ.เชียงราย หลังการลงพื้นที่วิเคราะห์ปัญหากับกลุ่มชุมชนและ อบต. มีประเด็นที่เป็นปัญหาในพื้นที่เรื่องการจัดการท่องเที่ยวคือ 1.การสื่อสารข้อมูลที่ไม่เป็นจริงของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2.เกิดความเปลี่ยนแปลงกับชุมชนหลายด้าน เช่น วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3. ของดีชุมชนหรือต้นทุนการท่องเที่ยวด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหลายจุดยังไม่มี การถูกนำเสนอ 4. ข้อมูลด้านต่างๆ ขาดการจัดระบบ 5. ปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมทางภูมิทัศน์เสื่อมโทรม ถือเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ท่องเที่ยวที่จัดการท่องเที่ยวไปแล้วและเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ซึ่งอยากจะใช้แนวทางกระบวนการงานวิจัยเข้าไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ที่ทีมวิจัยเครือข่ายเชียงรายจะมีการลงพื้นที่ประชุมร่วมกับกลุ่มชุมชน ต่อเป็นโครงการวิจัยที่ต่อยอดจากการดำเนินงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการค้นหา

ประเภทพื้นที่ใหม่ นักวิจัยสนใจและติดต่อมาเอง

7. พื้นที่ดอยสามหมื่น อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

สืบเนื่องจากหน่วยจัดการต้นน้ำดอยสามหมื่น มีความสนใจที่จะใช้กระบวนการวิจัยเข้าไปพัฒนาชุมชนรอบดอยสามหมื่น จำนวน 8 ชุมชน ซึ่งประเด็นในการวิจัยอาจจะมีหลากหลาย เช่น ด้านการท่องเที่ยว ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ผลเมืองหนาว และสมุนไพร เป็นต้น รวมทั้งโครงการจัดการระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวดอยสามหมื่น ซึ่งได้มีการจัดเวทีพูดคุยไปแล้ว เพื่อสร้างความเข้าใจร่วม และตรวจสอบความต้องการของชุมชน โดย ดร.สินธุ์ สโรบล ให้แนวคิด ในการทำงานในเชิง Area Based ซึ่งจะได้มีการหารือกันอีกอย่างต่อเนื่อง และได้ประสาน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอนเข้าร่วมพูดคุยและพัฒนาโครงการวิจัยร่วมด้วย ซึ่งในพื้นที่ดอยสามหมื่นนั้นมี โครงการวิจัยที่เสนอมาแล้ว 4 โครงการ ได้แก่

- 1) โครงการวิจัย การจัดการระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ดอยสามหมื่น และอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง
- 2) โครงการวิจัยเรื่อง การสืบสานประเพณี และวัฒนธรรมชนเผ่าลื้อบ้านสามหมื่น ดอยสามหมื่น อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
- 3) โครงการวิจัยเรื่องการแปรรูปไม้ผลเมืองหนาว บ้านน้ำรู ดอยสามหมื่น อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
- 4) โครงการ การสร้างกลไกพี่เลี้ยงในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พื้นที่ดอยสามหมื่น

8. พื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

สืบเนื่องมาจากงานวิจัย การประมวลองค์ความรู้ สถานภาพและสถานการณ์ CBT ในเขตภาคเหนือตอนล่าง เกิดการทำงานวิจัยต่อในพื้นที่ จำนวน 2 โครงการ ได้แก่

1) โครงการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่องกล้า อ.นครไทย จ.พิษณุโลก

ได้มีการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน และ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จนได้ทำสัญญาโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่องกล้า ต.เนินเพิ่ม อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ซึ่งประเด็นสำคัญของโครงการวิจัยนี้ ชาวบ้านสนใจกระบวนการวิจัยในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีทั้งคนไทย และชนเผ่าม้งอยู่รวมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน บนฐานความร่วมมือกับอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ซึ่งอยู่ในระหว่างการพัฒนาโจทย์วิจัยให้มีความชัดเจน

2) โครงการวิจัยการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภูทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เป็นแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักที่เกิดจากการเข้าไปพัฒนาของหน่วยงานรัฐ และชุมชนได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักไปแล้ว ในขณะที่ระบบการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนยังไม่พร้อม จึงส่งกระทบต่อชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงสนใจใช้ กระบวนการวิจัยเข้าไปสร้างและพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวและพัฒนากลไกการจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวให้สามารถจัดการ การท่องเที่ยวได้จริง ซึ่งอยู่ในระหว่างการพัฒนาโจทย์วิจัยให้มีความชัดเจน

9. โครงการวิจัย การสร้างกลไกที่เอื้อในการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

โดยความร่วมมือระหว่าง สาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จ.พิษณุโลก และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนักวิจัยเดิม คือ คุณชาติรี ชูจิตร ในการพัฒนากลไกสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างร่วมกัน

10. พื้นที่เวียงลอ อ.จุน จ.พะเยา

พัฒนาโจทย์วิจัยพื้นที่ บ้านเวียงลอ อ.จุน จ.พะเยา โดยทีมโครงการภาคเหนือ ประสานส่งเอกสารเชิงหลักการจากนักวิจัยในพื้นที่ และได้ดำเนินการลงพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชาวบ้าน และทีมวิจัยจำนวน 2 ครั้ง และอยู่ในระหว่างที่ทีมวิจัยปรับแก้เอกสารเชิงหลักการส่งมาใหม่ ประเด็นการวิจัยที่ชุมชนมีความต้องการจะดำเนินงานวิจัย เป็นการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อนำสู่การอนุรักษ์และจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชน

ชุดความรู้ บทเรียนในการพัฒนาข้อเสนอโครงการ

1. การศึกษาข้อมูลในอดีต ประวัติศาสตร์ของชุมชน และสถานการณ์การท่องเที่ยวของพื้นที่

เมื่อมีโครงการวิจัยประเด็นการท่องเที่ยวเสนอเข้ามา ผู้สนับสนุนกระบวนการหรือพี่เลี้ยงควรศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนหรือพื้นที่นั้น อาจจะต้องศึกษาไปถึงประวัติศาสตร์ที่มาของชุมชนเพื่อชวนชาวบ้านวิเคราะห์ภาพของพื้นที่ร่วมกัน หลังจากนั้นสิ่งสำคัญอีกประการคือการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ ว่าเป็นอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการพัฒนาโครงการวิจัยต่อไป เช่น ถ้าเรามองย้อนกลับออกไปประวัติศาสตร์ ในเชิงประวัติศาสตร์มีแหล่งโบราณคดีเช่น แม่ก่าที่พะเยา มีการขุดพบเจอเรื่องของเครื่องปั้นดินเผา แหล่งอารยธรรมโบราณ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และสามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ อีกหนึ่งตัวอย่าง เช่น ตำบลปางมะค่า จังหวัดกำแพงเพชร เมื่อเข้าไปในครั้งแรกเราไม่มั่นใจว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หรือไม่ การจัดการสถานการณ์ก็คือการเข้าไปดูแหล่งข้อมูลของจังหวัดกำแพงเพชรบริเวณที่เราสนใจ ถ้าเราลงทุนโครงการนั้นมาแล้วก็จะทำให้เกิดการท่องเที่ยว และเกิดผลจริง เมื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลแล้วพบว่าชุมชนนั้นบริเวณนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวบ้านเขานิยมไปอยู่แล้ว แต่มันเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะฤดูกาล ข้อมูลของปางมะค่าช่วงที่นิยมเที่ยวคือช่วงสงกรานต์ ตรงนั้นจะเป็นแหล่งที่มีน้ำไหลคนนิยมไปถ้าเราจะพัฒนาเป็นสินค้าการท่องเที่ยวจริงๆ ต้องเข้าสู่กระบวนการแบบนี้ ที่ผ่านมาเป็นแบบธรรมดาหลังจากวิเคราะห์ศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อย เพราะว่าจุดเด่นมีมากสามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวได้

2. การวิเคราะห์ศักยภาพของคน และพื้นที่ ทางการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์พื้นที่เพื่อพิจารณาถึงศักยภาพทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว จุดเด่น และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รวมทั้งอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การวางแผนการดำเนินงาน และประกอบการวิเคราะห์ในด้านอื่นๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในความเป็นไปได้ รวมทั้งทิศทาง แนวทางในการพัฒนาด้วย

3. การวิเคราะห์เรื่องการจัดการ ความเป็นไปได้ และความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว

ส่วนใหญ่แล้วจากประสบการณ์ของเครือข่ายฯ มักจะเริ่มจากตัวพื้นที่ ส่วนองค์ประกอบกิจกรรม การมีส่วนร่วม การจัดการมักจะขึ้นอยู่กับขั้นตอนก็คือ การดึงเอาจุดเด่น ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรมาเป็นกิจกรรมและมันจะนำไปสู่กระบวนการการมีส่วนร่วมตัวอย่าง 3 วัน 2 คืน จะมีการจัดการที่จะเห็นเกิดกิจกรรม 3 วัน 2 คืน กระบวนการส่วนแรกเอานักท่องเที่ยวไปอยู่ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน คนในชุมชน 1-2 คนจะมาอธิบายพื้นที่ของหมู่บ้านว่าเป็นอย่างไร มีการตั้งถิ่นฐานอย่างไร ความเป็นมาอย่างไร อะไรเป็นจุดเด่นของหมู่บ้านอธิบายเรื่องของโปรแกรมของการอยู่ 3 วัน 2 คืน มีอะไรบ้าง การจัดการก็จะบอกการมีส่วนร่วมถ้าเกิดยกตัวอย่างกรณีบ้านแม่กำปองก็จะมีจัดการที่จะให้ชาวบ้านแบ่งเป็นกลุ่มๆ แบ่งเป็นบ้านๆ แต่ละบ้านก็รับคนเข้าไปทำทั้งหมดมองเป็นเรื่องเดียวกันในกระบวนการสนับสนุนของชุมชน เรามักจะมีองค์ประกอบ 4 หลักเป็นพื้นฐานในการศึกษาตัว

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะเวลาที่ 1

กิจกรรม ก็จะสอดคล้องกับพื้นที่การพยายามตั้งคำถามว่ามีกิจกรรมแบ่งเกิดขึ้นจะทำอะไร จะทำที่ไหน เมื่อไร จะเป็นองค์ประกอบของการคิดกิจกรรมแล้วเป็นองค์ประกอบของ 2 ส่วน งานแบบนี้มันไม่ได้บอกว่าเริ่ม 1 จะมา 2,3 ไม่ใช่อย่างนั้นแต่พอเราคิดคำถามที่เป็นพื้นฐานจะดูอะไร ที่ไหน เมื่อไร ใครจะพาไปดู ก็จะมาผูกโยงกับการมีส่วนร่วมใครจะพาไปก็ต้องผูกโยงเข้ากับการจัดการ core-team 4-5 คน หรือ 7-8 คน จะจัดการอย่างไร ให้เกิดกิจกรรมแล้วมีทีมชุมชนเข้ามาสนับสนุน เป็นภาพเบื้องต้นในการคิด การมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับว่ากิจกรรมนั้นจะมีอะไร เช่นถ้าเราแตกแบบแผนกิจกรรมแรกเป็นการเดินสำรวจป่าก่อนจะทำเป็นโปรแกรมกิจกรรมสำรวจป่า คำถามแรกคือใครจะร่วมบ้างสำรวจป่า core-team จะจัดการอย่างไร ถ้ามองภาพอย่างนี้เราจะมี core-team หรือทีมวิจัยหลัก ทีมวิจัยชุมชน กระบวนการที่เราใช้สำนักงานสนับสนุนจะไปช่วยทีมหลัก ทีมหลักเป็นตัวสนับสนุนกับทีมชุมชน ขึ้นอยู่กับว่าเข้าไปครั้งแรกจะจัดประชุมอย่างไร อาจจะไม่มีการสำเร็จแน่นอนหรือตายตัวในกระบวนการอย่างนี้ ในการคุยกับทีมหลัก จะเริ่มจากน้อยๆ อาจจะเข้มข้น การพูดคุยกันหรือการหารือกันเรื่องแบบจะต้องมีทีมหลักเป็นคนดำเนินการ

4. การวิเคราะห์เรื่องการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทีมและพื้นที่

อีกส่วนหนึ่งก่อนที่จะพัฒนาโครงการก็คือ กระบวนการมีส่วนร่วม ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่ยากเพราะว่าการมีส่วนร่วมมีระดับ และระดับการมีส่วนร่วมเป็นขั้นตั้งแต่ขั้นสุดท้ายไปยังขั้นสูงสุด หมายถึงการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและกระบวนการและคนส่วนใหญ่เข้ามาคุยกัน คำถามคือว่าการมีส่วนร่วมจะบ่งบอกถึงเมื่อไรที่ชาวบ้านจะเข้ามาร่วมและแรกๆ เราจะเห็นคนเข้ามาร่วมสัก 7-8 คน เราเรียกว่า Core - team แกนนำ ตัวกิจกรรมจะเป็นตัวบอกว่าการมีส่วนร่วมจะมีขนาดไหน เช่นถ้าเราพบว่าพื้นที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้บนฐานของ 3 วัน 2 คืน กิจกรรม 3 วัน 2 คืน วันแรกที่มาถึงให้ทำอะไร กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านจะเป็นตัวจัดสรรซึ่งกระบวนการเราเรียกว่า การจัดการ การมองการท่องเที่ยวของชุมชนการจะมีภาพของการหมุนไป

5. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้าน และผู้มาเยือน

การจัดการจะต้องไปด้วยกัน สมมุติว่าเขาคาดหวังว่าจะเจอ 1,2,3,4, ทำระหว่างตัว Host กับตัว Guest Host คือเจ้าบ้าน Guest คือนักท่องเที่ยว เราจัดความสัมพันธ์ระหว่าง Host กับ Guest โดยหมายความว่านักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ระหว่างคนที่ไปเที่ยวกับคนที่ไปเที่ยวกับคนที่เป็นเจ้าบ้าน

6. การกำหนดเป้าหมายร่วมอย่างชัดเจน

แนวคิดพื้นฐานในการเข้าไปดูแลสนับสนุน หลังจากพัฒนาโครงการนี้แล้ว เราคงต้องฉายภาพให้เขาเห็นว่า เป้าหมายของการทำงาน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวเดินมันคืออะไร อาจจะพูดถึงรายได้ เป้าหมายของการท่องเที่ยวชุมชนตอนแรกกลุ่มชาวบ้านใช้หลักการไปพัฒนาชุมชนมักจะมุ่งที่รายได้ การท่องเที่ยวชุมชนนี้ไม่ใช่รายได้หลัก เป็นรายได้เสริมมีข้อจำกัดการรับนักท่องเที่ยวโดยที่ชุมชนบางชุมชนรับได้ จะขึ้นอยู่กับชุมชนสามารถ Design กิจกรรมมากเท่าไร เช่นบ้านแม่กำปอง การคมนาคมค่อนข้างยาก การศึกษาดูงานอาจทำได้รายวันวันละ 50 คน ซึ่งต้องควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว ป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อพื้นที่ บางชุมชนมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรเป็นหลัก

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะเวลาที่ 1

รายได้เป็นรอง หรือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เช่นบ้านแม่กำปองบอกว่า สามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้เพราะว่ามีกล่องรับบริจาคเอาเงินส่วนนี้มาพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน อีกส่วนหนึ่งสมาคมชาวอาข่า ชาวอาข่าเมื่อหน่วยกับการจัดการท่องเที่ยวของบริษัททัวร์ กระบวนการจัดกิจกรรมชุมชนเข้าไปทำให้เขาจะจัดการชุมชนของตนเองได้อย่างไรรวมถึงการบูรณาการการแก้ปัญหาเสพติด เป็นต้น ซึ่งกระบวนการที่สำคัญคือการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ อย่างรอบด้าน และนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายร่วมให้ชัดเจน เพื่อที่จะออกแบบกระบวนการที่จะนำไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีแบบแผนและตรงกับความต้องการของพื้นที่

บทบาทของผู้รับผิดชอบ

ในส่วนของงานพัฒนาโครงการวิจัยนั้น มีผู้รับผิดชอบหลักคือ คุณสุภาวิณี ทรงพรพาณิชย์ และคุณเบญจวรรณ วงศ์คำ ซึ่งมีการจัดแบ่งพื้นที่การทำงานและมีกระบวนการในการทำงาน ซึ่งสามารถอ่านรายละเอียดได้ในบทที่ 2 กระบวนการทำงาน

การติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในช่วง 2 ปี ที่ผ่านมา สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีงานวิจัยที่ต้องติดตามทั้งสิ้น 15 โครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการวิจัยที่ผูกพันมาจากการดำเนินงานตามสัญญาเดิม และมีพัฒนา ทำสัญญาในปี 2552 จำนวน 8 โครงการ ซึ่งทั้ง 8 โครงการ มีทั้งที่ดำเนินการติดตามสนับสนุนเองทั้งกระบวนการ และบางโครงการมีการทำงานร่วมกับ Node แต่ละโครงการฯ มีความก้าวหน้า ดังนี้

ที่	ชื่อโครงการ	สถานะโครงการ		คำอธิบายเพิ่มเติม
		ดำเนินงาน	เสร็จสิ้น	
1	แนวทางการจัดการCBTแบบมีส่วนร่วมของ 4 ชุมชน ต.เมืองแหง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่ ระยะที่ 2	✓		ค้างส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ (ขยายเวลา)
2	การค้นหาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการจัดการCBT บ้านแม่กำปอง กิ่งอ.แม่ออน จ.เชียงใหม่		✓	ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์แล้ว รอปรับแก้ครั้งที่ 1
3	บ้านห้วยหาด หลักลาย จ.น่าน		✓	ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์แล้ว รอปรับแก้เอกสารรายงานการเงิน

รายงานประจำปี : ปีที่ 2 ระยะที่ 1

4	การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างเครือข่าย CBT จ.เชียงราย ระยะที่ 2		✓	ค้ำส่งรายงานฉบับสมบูรณ์
5	การประมวลองค์ความรู้สถานภาพสถานการณ์ CBT ภาคเหนือตอนล่าง		✓	ปิดโครงการเรียบร้อย
6	การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ในบริบทของนักท่องเที่ยวและชุมชน ระยะที่ 2		✓	ปิดโครงการเรียบร้อย
7	โครงการ “แนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นและสถานประกอบการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน” ต.บ้านปาง อ.หางดง จ.เชียงใหม่	✓		กำลังดำเนินงานระยะที่ 2 ร่วมกับพี่เลี้ยงหางดง
8	โครงการวิจัยการท่องเที่ยวบ้านโป่งนก ต.สหกรณ์ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	✓		ร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
9	โครงการวิจัยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภูหินร่องกล้า ระยะที่ 1	✓		ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ ระยะที่ 1 แล้ว รอ สกว. พิจารณา
10	โครงการ รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทับเบิก	✓		ปิดโครงการแบบไม่สมบูรณ์ เนื่องจากปัญหาในพื้นที่
11	โครงการฐานข้อมูลดอยสามหมื่น	✓		ดำเนินงานระยะที่ 1 ร่วมกับ Node แม่ฮ่องสอน
12	โครงการวัฒนธรรมบ้านสามหมื่น	✓		ดำเนินงานระยะที่ 1 ร่วมกับ Node แม่ฮ่องสอน
13	รูปแบบองค์กรเครือข่าย CBT-N	✓		กำลังทำสัญญา
14	เครือข่าย CBT แม่ฮ่องสอน	✓		กำลังทำสัญญา

ชุดความรู้ บทเรียนในการติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัย

การติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยเป็นอีกหนึ่งบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้สนับสนุนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งทักษะหรือกระบวนการที่สำคัญที่ควรรู้นั้นมีหลากหลายประการ แต่จะขอยกตัวอย่างจากประสบการณ์การทำงานของทีมเครือข่ายการเรียนรู้และประสานงานวิจัยการท้องถิ่นโดยชุมชน จะพบว่า

1. พี่เลี้ยงต้องศึกษา หาความรู้ในการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเช่น ต้องรู้มากกว่าข้อมูลที่เราจะลงไปพัฒนาโครงการในพื้นที่นั้น ต้องหาข้อมูลก่อน เพื่อทำการบ้านไปก่อน เมื่อถูกตั้งคำถาม คำถามที่ตั้งขึ้นมามันจะไม่ถูกตอบพอลคำถามนั้นไม่ถูกตอบ ปัญหานั้นจะเกิดขึ้นกับเรา ความเชื่อมั่นของเราลดลง หมายความว่าเราต้องเตรียมตัวให้พร้อมก่อนหนึ่งก้าวทั้งข้อมูลของพื้นที่และข้อมูลสถานการณ์การท้องถิ่นของพื้นที่ ชุมชน จังหวัดนั้นๆ รวมทั้งของประเทศไทย เพื่อที่จะสามารถช่วยคนในพื้นที่วิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกันได้
2. การติดตามสนับสนุน ในด้าน “เนื้อหา” จุดสำคัญตัวเนื้อหาของโครงการจะต้องรายงานอะไรบ้าง เรามักจะแบ่งเป็นบทต่าง ๆ โครงการล่าช้าส่วนใหญ่มีการจัดการไม่ตรงตามแผนงานที่กำหนดไว้ จะทำอย่างไร จุดสำคัญถึงแม้ว่าแผนงานที่ถูกนำเสนอออกมามันจะบ่งบอกว่าช่วงนั้นทำอะไร ส่วนหนึ่งทำอะไร ส่วนที่ 2 ทำอะไร ทดลองอย่างไร ผู้สนับสนุนต้องเข้าไปดู ต้องวิเคราะห์ตามสถานการณ์ ส่วนนี้จะเน้นการหนุนเสริมในเรื่องของเนื้อหาองค์ความรู้ทางด้านการท้องถิ่นที่ต้องเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ วิชาการจากภายนอกและองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการและติดตามให้อยู่ในกรอบของธงที่ปักไว้ร่วมกันตั้งแต่แรก
3. การติดตาม สนับสนุนในส่วนของ “กระบวนการ” การแบ่งบทบาทเข้าไปกิจกรรมเราจะเริ่มเห็นบทบาทของคนในชุมชน ใครทำอะไร เรื่องของการรองรับของชาวบ้านเห็นชัดในพื้นที่อีสานต่อกระบวนการมีส่วนร่วมการต่อรองกับทรัพยากรภายนอก มีคนเข้าไปศึกษาธรรมชาติของกลุ่มคุณกาญจนา ทองทั่ว ที่จัดการท้องถิ่นกระบวนการท้องถิ่นโดยเข้าไปวิเคราะห์สาเหตุตัวพื้นที่ความรู้เดิมของชา ตัวแผนงาน ตัวเราเริ่มจัดกิจกรรมรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลใครเป็นคนเก็บบ้าง cone-team เก็บอะไรเมื่อทำมาระยะหนึ่งแล้วชาวบ้านเริ่มหาทางทำทัวร์ต่อ เริ่มวางแผนการจัดทัวร์นำร่องสรุปเป็นโปรแกรมการท้องถิ่นได้ ในกระบวนการจัดการมีอยู่ 3 ส่วน 1) ต้นทาง ส่วนใหญ่แล้วการพัฒนาโครงการไม่สามารถทำได้รอบเดียว พุดคุยให้ชัดเจนเข้าไปเสริมพัฒนาและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง กำหนดเป้าหมายร่วมให้ชัดเจน วางแผนกิจกรรมร่วมกัน เพื่อง่ายต่อการติดตาม สนับสนุน 2) กระบวนการกลางทาง คือ การเข้าไปร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นพี่เลี้ยงในการจัดกระบวนการในแต่ละกิจกรรมของโครงการวิจัย รวมทั้งจัดกิจกรรมหนุนเสริม เทคนิค เครื่องมือ วิธีการในการทำงานวิจัยให้กับโครงการวิจัย เช่น การเติมทักษะความรู้เรื่องการจดบันทึก การจัดการกระบวนการมีส่วนร่วม และการเขียนรายงาน เป็นต้น

4. การติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยตามแผนการดำเนินการของโครงการ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นโครงการล่าช้า ซึ่งต้องช่วยกันวิเคราะห์เนื้อหาว่ามีอะไรในกิจกรรมของโครงการ เนื้อหาจะเป็นตัวกำหนดของกิจกรรมว่ามันจะเดินไปอย่างไร ใครจะมาร่วมทำงานกันบ้าง งานเสร็จหรือไม่เสร็จตามเวลาเราจะต้องช่วยกันวิเคราะห์ย้อนกลับดูว่าเขาวิเคราะห์ เนื้อหาได้ถูกต้องหรือเปล่า ในหมู่บ้านนี้มีของดีอะไรบ้างที่นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวเรา ต้องตั้งคำถามว่าของดีนั้นมันน่าสนใจไหม เราเริ่มวิเคราะห์กลับมาถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว อยากรู้หรือไม่ คนที่ไปติดตามงานจะต้องวิเคราะห์ว่าเราไปทำงานกับตัว host ชุมชน นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนเป็น guest บางครั้งจะต้องประมาณการว่าใครเข้ามาวัดใครเข้ามา ดูเราคิดว่าพื้นที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมซึ่งตัววัฒนธรรมน่าจะเป็นที่น่าสนใจของ นักท่องเที่ยว เนื้อหาตัวนี้อาจเติมเข้าไปพอสมควร ที่จะทำให้เขาคิดงานออกได้ สมมุติตัว เราอ่านรายงานรอบแรกเรื่องทรัพยากรป่า จุดชมวิว ตรงนี้เป็นจุดสำคัญผู้สนับสนุนต้องมีความกว้างพอสมควร คำถามเริ่มจากตรงไหนก่อน แล้วยกตัวอย่างให้ชาวบ้านเห็นถ้าเรา วิเคราะห์จุดเด่น จุดดีของชุมชนมันน่าจะไปสู่กิจกรรมได้เป็นอย่างดี เราจะเริ่มพูดคุยกัน เกิดความเชื่อมโยงให้ชาวบ้านจัดการโดยการประสานงานกัน มันจะเป็นเครื่องมือในการ พัฒนา เราต้องให้ชาวบ้านมองเห็นเป้าหมายสุดท้าย ในบางครั้งอาจจะต้องใช้คำถามนำ ในบางเรื่องใครทำ ใครช่วย คำถามเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการตอบคำถาม จะเข้าไปช่วย วางแผนงานเข้าสู่เนื้อหา เนื้อหากับแผนงานสามารถวางตรงนั้นไม่สามารถบอกได้ว่าต้องใช้เนื้อหาอะไรบ้างแผนงานอะไรบ้าง คนเข้ามาร่วมจะร่วมตรงไหน ร่วมประเด็นไหนบ้าง สกว. กำลังเข้าไปในเรื่องการตลาด เรายังไม่คาดหวังว่ามันจะเป็นไปได้ขนาดไหน บทบาทภาระงานของ สกว. ก็คือการสนับสนุนในชุมชนท้องถิ่นให้ใช้กระบวนการวิจัยไป ตั้งคำถามและค้นหาทางเลือก การหาทางทดลองทำดูเพื่อไปหาคำตอบในการจัดการท่องเที่ยวและการทำงานของโครงการวิจัยได้
5. เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนหลากหลายฝ่ายในชุมชน และต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบโจทย์วิจัยคือว่า โจทย์หรือคำถามมาจากชุมชนถ้าเราเข้าไปเจอ อบต. อบต. มีความพร้อมอยากจะทำ ก็ให้ อบต. มาเช็คโจทย์ถามกับชาวบ้านว่าสิ่ง เหล่านี้ทำไปแล้วใครจะเข้ามาดูแล อบต. อาจจะเป็น core-team แล้วชาวบ้านเป็นที่ร่วม เรื่องของการมีส่วนร่วมจะต้องมีทั้งคนในชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่เข้ามาร่วมใน กระบวนการวิจัย และช่วงหนึ่งจะต้องมีการทดลองการวิจัยเมื่อผ่านระยะที่หนึ่งไปแล้ว ทดลองทำดูว่ามีนักท่องเที่ยวมาจริงๆ จะทำได้ดีหรือเปล่า การวางบทบาทหน้าที่ของทีม หลักก็มีส่วนสำคัญในการทำให้งานเคลื่อนไปได้อย่างสะดวก คล่องตัว โดยทีมวิจัยหลัก เป็นทีมที่มีบทบาทมาก วางแผนเก่ง ทีมชุมชนที่อยู่รอบให้ข้อมูลมาร่วมประชุม ระดับของการมีส่วนร่วมก็จะต่างกัน ซึ่งอาจจะไม่ใช่คนทั้งหมดของชุมชนก็ได้
6. ต่อยอด เชื่อมโยงในเชิงเครือข่าย เพื่อให้ชุมชนหนุนชุมชนด้วยกันเอง ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะสามารถทำให้งานต่อเนื่องและยั่งยืน เช่น เครือข่ายชุมชนวิจัยการท่องเที่ยวที่จังหวัด แม่ฮ่องสอน ปัจจุบันมี 15 ชุมชนที่เป็นเครือข่ายร่วมกัน และสามารถช่วยเหลือ หนุนเสริมกันเองได้ระหว่างชุมชนที่มีประสบการณ์มากสู่ชุมชนที่เพิ่งเริ่มต้นเข้ามาเรียนรู้ กระบวนการ

การทำงานในเชิงเครือข่ายนั้นไม่ได้หมายความว่า จะเป็นเครือข่ายในระดับนักวิจัยเท่านั้น หากแต่ว่าผู้สนับสนุนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นก็น่าจะมีการเชื่อมโยงลักษณะของเครือข่าย คนทำงาน มีการพบกันบ้าง เพื่อแลกเปลี่ยน พูดคุยกันเป็นระยะ อย่างต่อเนื่อง ในการเพิ่มเติมทักษะ ในการสนับสนุนโครงการวิจัย ร่วมกันวิเคราะห์ Case เพื่อเพิ่มประสบการณ์ในด้านการทำงานร่วมกับ ชุมชนในประเด็นการท่องเที่ยว ซึ่งต้องติดตาม สถานการณ์ ความเคลื่อนไหวทั้งของพื้นที่ ของประเทศไทย รวมทั้งสถานการณ์ของโลกด้วย เพื่อให้ตัวเรารู้เท่าทันและสามารถหนุนเสริมชาวบ้านได้ ซึ่ง หากเป็นไปได้อาจจะมีการพบกันปีละหนึ่งครั้ง เพื่อทราบสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่และสามารถ ทำงานเชื่อมโยงกันได้

จากการทำงานพบว่าการสนับสนุนโครงการวิจัยเป็นอีกหนึ่งงานที่มีความสำคัญ ซึ่งเจ้าหน้าที่ ต้องมีทักษะมีความรู้ ความสามารถในการเรื่องที่ทำเป็นอย่างมาก และการสนับสนุนโครงการวิจัยนั้นต้อง ทำอย่างต่อเนื่องและลงพื้นที่อยู่เสมอ ไม่ควรนัดนักวิจัยมาคุยที่สำนักงานแต่เพียงอย่างเดียวที่จะลงไป พูดคุย หนุนเสริมที่วิจัยในพื้นที่วิจัย เพื่อที่จะได้ทราบสถานการณ์ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

โครงการวิจัยที่ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว ควรจะได้เห็นการต่อยอดการใช้ประโยชน์จาก งานวิจัยเกิดขึ้นในพื้นที่ด้วย นอกจากนี้โครงการวิจัยที่จบไปแล้วควรจะมีควรได้รับการลงไป ประเมินผลการดำเนินงาน ภายหลังจบการทำงานวิจัยไปแล้ว เพื่อทบทวนว่ากระบวนการงานวิจัยได้ เข้าสู่ไปใช้ประโยชน์กับชุมชนได้จริงหรือไม่ หน่วยงานหลักในพื้นที่ เช่น อบต. อบจ. มีความ ต้องการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวให้กับชุมชน แต่ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว จำเป็นต้องให้หน่วยงานหลักเหล่านี้เกิดความรู้ความเข้าใจก่อนในช่วงของเวทีร่วมพัฒนาโครงการวิจัย เพื่อส่งผลเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนทำวิจัย เข้ามาหนุนเสริมชุมชนได้เป็นอย่างดี

โครงการวิจัยที่เกิดขึ้นใหม่ จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจกับที่วิจัยและชุมชน ที่ถือเป็นผู้มีส่วน ได้ส่วนเสีย ให้ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการทำงานวิจัย และผลจากงานวิจัยที่จะออกมา เป็นอย่างไร ก่อนที่จะได้รับการอนุมัติ วิธีการได้มาซึ่งโจทย์วิจัย วิธีการได้มาซึ่งที่วิจัย การสร้างความเข้าใจในการ มีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้วิธีการจัดเวทีในพื้นที่ทำความเข้าใจให้ชัดและเห็นเป้าหมายร่วมกันก่อน เพราะบางโครงการที่เกิดขึ้นใหม่เป็นเพียงความต้องการอยากทำงานของหัวหน้าโครงการวิจัยที่เป็น บุคคลภายนอก แต่ชุมชนเองยังไม่เคยรับรู้อะไรเท่าไร พบว่าเมื่อดำเนินการไปแล้วเกิดปัญหา จึง ต้องให้ที่วิจัยมาสรุปทบทวนการทำงานในช่วงแรกของการดำเนินที่ผ่านไป และปรับกระบวนการ หา วิธีการทำงานกันใหม่ในระยะต่อไป

บทบาทของผู้รับผิดชอบ

ในส่วนของงานติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยนั้น มีผู้รับผิดชอบหลักคือ คุณสุภาวดี ทรวงพร วาณิชย์ และคุณเบญจวรรณ วงศ์คำ ซึ่งมีการจัดแบ่งพื้นที่การทำงานและมีกระบวนการในการทำงาน ซึ่งสามารถอ่านรายละเอียดได้ในบทที่ 2 กระบวนการทำงาน

การประสานความร่วมมือกับ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การทำงานประสานและสนับสนุน Node ทั่วประเทศ ในประเด็นงานวิจัย การท่องเที่ยวโดยชุมชน นั้น ทางสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มีการทำงานร่วมกับ Node ต่างๆ ในรูปแบบและวิธีการทำงาน ที่ต่างกัน ดังนี้

ภาคเหนือ

1. โครงการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.แม่ฮ่องสอน ร่วมกับ Node แม่ฮ่องสอน
2. โครงการวิจัยการท่องเที่ยวบ้านโป่งนก ต.สหกรณ์ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ร่วมกับ ศูนย์ประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. โครงการท่องเที่ยวบ้านเก๊าเตื่อ อ.หางดง จ.เชียงใหม่ ร่วมกับ พี่เลี้ยง พื้นที่หางดง – สันป่าตอง
4. โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนภูทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ ร่วมกับพี่เลี้ยง CBT ภาคเหนือล่าง
5. โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนภูหินร่องกล้า อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ร่วมกับพี่เลี้ยง CBT ภาคเหนือล่าง
6. โครงการ การจัดการระบบฐานข้อมูล ดอยสามหมื่น ร่วมกับ Node แม่ฮ่องสอน
7. โครงการ การสร้างผู้นำด้านวัฒนธรรมบ้านสามหมื่น ดอยสามหมื่น ร่วมกับ Node แม่ฮ่องสอน

ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก

1. โครงการประมวลสถานภาพการท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรสงคราม
2. โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนเขาสอยดาวใต้ จ.จันทบุรี
3. โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนฉมัน ต.ทุ่งเพล จ.จันทบุรี
4. กำลังพัฒนาโครงการ CBT ร่วมกับ Node ลาดกระบังในพื้นที่ จังหวัดนครนายก 2 โครงการ

ภาคตะวันออกเจียงเหนือ

1. โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะกุกระแต จ.อุบลราชธานี

ภาคใต้

1. โครงการ การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก อ.ละงู จ.สตูล
2. โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชน เขาพญาบังสา อ.เมือง จ.สตูล
3. โครงการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนบูโบย อ.ละงู จ.สตูล
4. โครงการ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโคกพยอม จ.สตูล
5. โครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะสุกร จ.ตรัง
6. โครงการ การจัดการความรู้เพื่อการท่องเที่ยวบ้านในทอน จ.ตรัง
7. โครงการท่องเที่ยว ชุมชนภูผาเพชร จ.สตูล

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ที่มีงาน CBT อยู่และทำงานประสานความร่วมมือกับสถาบันฯ อย่างต่อเนื่อง และหนุนเสริมเป็นครั้งคราว ได้แก่ Node แม่ฮ่องสอน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการทำงานในลักษณะการสนับสนุนและศึกษาความเป็นไปได้ในการหนุน Node ให้สามารถเป็นที่เลี้ยงงานวิจัยเรื่อง CBT ได้ ที่ แม่ฮ่องสอน ภาคตะวันออก ตรัง และสตูล

และในปีที่ 2 นี้ได้มีการหนุนเสริมการทำงานร่วมกับ Node และ พี่เลี้ยงอีก 5 ที่ ได้แก่ Node แม่โจ้ พี่เลี้ยงโครงการวิจัย พื้นที่ทางดง, พี่เลี้ยงภาคเหนือตอนล่าง, พี่เลี้ยงเชียงราย และพี่เลี้ยงดอยสามหมื่น การทำงานร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และพี่เลี้ยงโครงการวิจัยในปีที่ 2 นี้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยมีขอบเขตการทำงานร่วมกัน ดังนี้

พื้นที่ภาคเหนือ แบ่งเป็น

Node และพี่เลี้ยงเดิมที่มีอยู่แล้ว (แม่ฮ่องสอน แม่โจ้ และทางดง) ร่วมหนุนเสริมในกระบวนการติดตามและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยร่วมกับ Node และพี่เลี้ยงหลักของโครงการวิจัยนั้นๆ ซึ่งการทำงานที่ผ่านมายังไม่มีการจัดวางระบบการติดตามที่เป็นรูปแบบตายตัว จะเป็นลักษณะไปเมื่อร้องขอในพื้นที่ภาคเหนือส่วนใหญ่ แต่เมื่อมีการลงพื้นที่ร่วมกันแล้วจะมีการนัดหมายกันต่อเนื่อง และก่อนการลงพื้นที่มีการวางกระบวนการในการจัดกระบวนการในเวทีร่วมกัน แต่ไม่เน้นลักษณะการ Train โดยส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานไปด้วยกันในกรณีที่ Node นั้นมีประสบการณ์การทำงานมากอยู่แล้ว เพียงแต่ทางทีมสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้นการเติมด้านเนื้อหาความรู้เรื่อง CBT เสริมเข้าไป เช่น กรณี Node แม่ฮ่องสอน และ แม่โจ้ เป็นต้น

พี่เลี้ยงโครงการวิจัยที่สร้างกลไกใหม่ขึ้นมาขึ้น (เชียงราย ภาคเหนือตอนล่างและดอยสามหมื่น) ทางสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการทำงานร่วมด้วย โดย Input และฝึกอบรม ผ่านกระบวนการวางแผนการทำงานและ On the job Training ให้กับพี่เลี้ยงใหม่ เพื่อเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนา กลไกพี่เลี้ยง

พื้นที่ภาคใต้

Node ตรัง ได้ร่วมกันวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้ใน 2 ระดับได้แก่ (1) การหนุนเสริมพี่เลี้ยงชุดโครงการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรัง และ (2) การหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย ประเด็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ จ.ตรัง โดยในช่วงที่ผ่านมาได้มีการจัดฝึกอบรม 1 ครั้ง เรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อความหมาย การบริหารจัดการองค์กร และการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีการวางแผนในการหนุนเสริมงานในพื้นที่ร่วมกัน 3 เดือนต่อ 1 ครั้ง ในส่วนของพื้นที่โครงการวิจัยนั้นสามารถเดินไปได้ช้า ไม่เป็นไปตามกำหนด เนื่องจากปัญหาการเขียนรายงานวิจัยของทีมวิจัยล่าช้า และปัญหาของพี่เลี้ยงในพื้นที่ที่ Node ไม่สามารถสร้างกระบวนการระหว่างพี่เลี้ยง (มอ.) และทีมวิจัยชาวบ้านได้ แต่มีการวางแผนงานของโหนดที่รับผิดชอบหลัก สามารถทำให้งานขับเคลื่อนไปได้ โดยมีการวางแผนงานร่วมกันเป็นระยะ ซึ่งหากเป็นงานสนับสนุนในพื้นที่ที่จะออกแบบร่วมกันและให้เจ้าหน้าที่ของโหนดเป็นคนดำเนินการ ส่วนงานประสานหน่วยงานจะเป็นบทบาทร่วม โดย CBT-I จะเข้าไปร่วมประสานมากขึ้น

รายงานประจำปี : ปีที่ 2

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Institute: CBT-I)

Node สตุล ในช่วงที่ผ่านมานั้น ทางทีมงาน ได้ลงพื้นที่เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักวิจัย โครงการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ จ.สตุล รวมทั้งร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยใหม่ จำนวน 2 โครงการ และมีการวางแผนในการหนุนเสริมงานในพื้นที่ร่วมกัน 3 เดือนต่อ 1 ครั้ง

ในเดือนธันวาคม 2551 ที่ผ่านมา ได้มีการจัดเวทีประมวลสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคใต้ และหารือถึงทิศทางในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคใต้ โดยคาดว่า จะพัฒนาโครงการวิจัยระดับเครือข่าย เพื่อหาจุดร่วมและจุดประสานในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายฯ CBT ภาคใต้ และในขณะนี้ได้ดำเนินการทำสัญญาโครงการวิจัยไปแล้ว เริ่มดำเนินการ วันที่ 1 กรกฎาคม 2552

Node สตุลมีคนที่รับผิดชอบหลัก สามารถทำให้งานขับเคลื่อนไปได้ โดยมีการวางแผนงานร่วมกันเป็นระยะ ซึ่งหากเป็นงานสนับสนุนในพื้นที่ที่จะออกแบบร่วมกันและให้เจ้าหน้าที่ของโหนดเป็นคนดำเนินการ ส่วนงานประสานหน่วยงานจะเป็นบทบาทร่วม โดย CBT-I จะเข้าไปร่วมประสานมากขึ้น

พื้นที่ภาคตะวันออก

Node ภาคตะวันออก นั้นได้มีการจัดเวทีในการกำหนดทิศทางเพื่อสนับสนุน การท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่ภาคตะวันออก และได้มีการลงพื้นที่เพื่อหนุนเสริมเจ้าหน้าที่ Node และนักวิจัยในพื้นที่ เป็นช่วงเวลา 3 เดือนต่อ 1 ครั้ง ในช่วงที่ผ่านมานั้นทางทีมยังได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักวิจัยโดย การศึกษาดูงานในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยว จ.เชียงใหม่

Node ภาคตะวันออกมีคนที่รับผิดชอบหลัก สามารถทำให้งานขับเคลื่อนไปได้ โดยมีการวางแผนงานร่วมกันเป็นระยะ ซึ่งหากเป็นงานสนับสนุนในพื้นที่ที่จะออกแบบร่วมกันและให้เจ้าหน้าที่ของ โหนดเป็นคนดำเนินการ ส่วนงานประสานหน่วยงานจะเป็นบทบาทร่วม โดย CBT-I จะเข้าไปร่วมประสาน มากขึ้น

Node ลาดกระบังฯ ได้มีการประสานการทำงานและส่งงานต่อ เนื่องจากมีความต้องการของ ชุมชนพื้นที่ นครนายกติดต่อเข้ามา ทางทีมจึงได้ประสานและส่งต่องานนี้ให้กับ Node ดูแลรับผิดชอบ ต่อเนื่อง ในช่วงปีที่ 2 ที่ผ่านมานั้น ยังมีความต้องการของเจ้าหน้าที่ Node และพี่เลี้ยงให้การที่จะพัฒนา ศักยภาพด้านการวิเคราะห์และหนุนเสริมพื้นที่วิจัยประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง

Node ลาดกระบังฯ ยังไม่มีผู้รับผิดชอบดูแลประเด็นนี้อย่างชัดเจน ทำให้กระบวนการทำงานร่วม ระหว่าง Node และ CBT-I ยังไม่เข้มข้นเป็นไปตามการร้องขอมากกว่า

พื้นที่ภาคอีสาน

มีการวางแผนที่จะลงพื้นที่ ประสานงานร่วมกับ Node อุบลราชธานีแต่ในช่วงปีที่ผ่านมายังไม่ สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากกำลังคนที่มีอยู่ไม่สามารถจัดการเวลาได้ แต่ได้มีการ ประสานโดยตรงกับนักวิจัยโครงการท่องเที่ยวในพื้นที่อุบลราชธานี ในการเข้าร่วมกระบวนการทำงาน เชิงเครือข่ายร่วมกัน

กระบวนการพัฒนาศักยภาพคนทำงานของ Node ที่ผ่านมา

CBT-I จะเข้าไปประสานพัฒนาศักยภาพคนทำงานของ Node ตามที่ประสานงานเข้ามา บาง Node สามารถจัดการเองได้ภายใน Node ก็ดำเนินงานได้เลย เรียกว่าเป็นการทำงานเชิงรับมากกว่า ในช่วงต้นของการทำงาน ซึ่งเป็นการให้เกียรติคนในพื้นที่ แต่ในช่วงหลังที่ผ่านมาเมื่อมีคนทำงานที่รับผิดชอบประเด็นนี้ชัดเจนมากขึ้น ทาง CBT-I ได้วางแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีการออกแบบกระบวนการ ดังนี้

- การฝึกอบรม จัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง
 - ปี 2551 ฝึกอบรมเรื่อง “ทักษะการเป็นพี่เลี้ยงงานวิจัย CBT”
 - ปี 2552 ฝึกอบรมเรื่อง “การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยประเด็น CBT”
- On the job training

เป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง CBT-I และ Node โดยมีการลงพื้นที่วิจัยด้วยกัน วางแผนและออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกัน 3 เดือนต่อครั้ง เพื่อหนุนเสริมพื้นที่วิจัยคนหนุนวิจัย โดยใช้วิธีการออกแบบกระบวนการร่วม และให้เจ้าหน้าที่ Node ลงมือทำ และมีการประเมินผล Feedback ร่วมกันเพื่อการปรับปรุง
- Coaching

เป็นการทำงานหลังจากที่มีการฝึกอบรมไปแล้ว ในประเด็นที่อบรม โดยร่วมกันในกิจกรรมของพื้นที่วิจัย โดยเข้าไปออกแบบกระบวนการ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และมีการประเมินผล Feedback ร่วมกันเพื่อการปรับปรุง

บทเรียน

- การประสานการทำงานร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประจำพื้นที่ต่างๆ นั้น ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องเรียนรู้ระบบงานและวิธีการทำงานของ Node นั้นๆ เรียนรู้คนเจ้าหน้าที่ ผู้ประสานงาน ทั้งในแง่วิธีคิด และวิธีการทำงาน เพื่อหารูปแบบการทำงานที่สอดคล้องกับ Node นั้นๆ ที่ต้องลงไปทำงานประสานด้วย
- การปรับกลไกการทำงานของคนทำงานนั้น เมื่อมีภาระงานใหม่เพิ่มเข้ามาต้องมีการพูดคุยกันเพิ่มขึ้นปรับตัวให้จัดการภาระงานที่เพิ่มขึ้นได้ พร้อมทั้งเปิดใจพร้อมเรียนรู้งานใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยทำ เพื่อเป็นการกระจายงานและพัฒนาตนเองให้รอบด้านมากขึ้น ที่สำคัญน่าจะต้องทำงานแทนกันได้ในช่วงเวลาที่จำเป็น ข้อแข็งของการทำงานเป็นทีมทำให้ทีมสามารถทำงานทดแทนกันได้
- เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลาและกำลังคน การหนุน Node ให้ดีและมีประสิทธิภาพ คือ การทำงานกับ Node ที่เห็นว่างานต้องเกี่ยวเป็นยุทธศาสตร์ คนทำงานมีความสนใจ จะทำให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินไปได้ และหากสามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ CBT เดิมที่ดำเนินงานอยู่ ก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่มีประสบการณ์ และสามารถสานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ได้ในพื้นที่ใกล้เคียง การติดตามงานก็จะไม่ยากและสามารถสร้างเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ได้ในอนาคต

การจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

การสนับสนุนโครงการวิจัยในระหว่างการดำเนินงานของโครงการแล้วนั้น ทางสถาบันการท่งเทียว โดยชุมชนได้จัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัยใน 2 รูปแบบ ได้แก่

กรณีโครงการวิจัยใหม่

ในช่วงปีที่ผ่านมา ทางสถาบันการท่งเทียวโดยชุมชนเน้นงานโครงการวิจัยแบบเหนือโครงการ ซึ่งได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนางาน CBT ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง การประมวลองค์ความรู้ CBT ทำให้งานช่วงที่ผ่านมามีโครงการวิจัยในระดับพื้นที่น้อย ซึ่งมี 2 โครงการวิจัย ได้แก่ โครงการ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนร่องกล้า อ.นครไทย จ.พิษณุโลก และ ชุมชนทับเบิก อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ ซึ่งในกรณีโครงการวิจัยใหม่นั้น หลังจากโครงการอนุมัติ ได้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย 3 กิจกรรม ได้แก่

1. การฝึกอบรมเรื่องการแตกกรอบและการเก็บข้อมูลชุมชน เป็นการเตรียมความพร้อมชุมชน สร้างความเข้าใจเรื่องแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูลชุมชน
2. การทำความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการงบประมาณของโครงการวิจัย การทำความเข้าใจแบบฟอร์มต่างๆ และเงื่อนไข ระเบียบ การใช้จ่ายงบประมาณตามระเบียบของ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. การวิเคราะห์ข้อมูล จัดขึ้นเมื่อโครงการวิจัยดำเนินงานเรื่องการศึกษาข้อมูลในระยะที่ 1 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ จัดระบบ และใช้ประโยชน์ต่อในระยะที่ 2

กรณีโครงการวิจัยที่อยู่ในช่วงดำเนินงาน

เวทีนำเสนอผลงานวิจัยและการพัฒนาทักษะ เสริมศักยภาพนักวิจัย (ริมระเบียง) ในปีนี้มีการจัดเวทีริมระเบียง ทั้งหมด 2 ครั้ง คือ

เวทีริมระเบียงครั้งที่ 11 ณ โรงแรม Best Western จ.เชียงใหม่

โครงการวิจัยชุดประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมของสถาบันการท่งเทียวโดยชุมชน ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือทั้งภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง เป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินการแล้วเสร็จและอยู่ในระหว่างดำเนินงานวิจัย และดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสิ้น 80 กว่าชุมชน ชุมชนวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ที่ดำเนินการกันมาในระยะเวลาดังกล่าว นอกจากจะมีการพบปะแลกเปลี่ยนทั้งความรู้ การทำงานกันมาโดยตลอด ยังได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนหลังจากที่ดำเนินโครงการวิจัยปิดโครงการเสร็จสมบูรณ์แล้ว ซึ่งได้มีการเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันในระดับพื้นที่ขึ้นด้วย อาทิ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดเชียงใหม่, เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จังหวัดเชียงราย, เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดพะเยา รวมทั้งกลุ่มชุมชนในแถบจังหวัด ลำปาง ลำพูน และ ภาคเหนือตอนล่าง อาทิ กำแพงเพชร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ซึ่งล่าสุดได้มีการเชื่อมโยงกันเป็น “เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภาคเหนือ” ขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่แผนงานระดับประเทศ รวมทั้งการหนุนเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในแต่ละชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพของการท่องเที่ยวในชุมชนของกลุ่มอื่นๆ โดยการช่วยเหลือเกื้อกูลจากกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกันเอง

เป็นการจัดเวทีให้นักวิจัยทั้งเก่าและใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เล่าสู่กันฟังถึงความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคของการทำงานวิจัยและความต่อเนื่องหลังจากงานวิจัยสิ้นสุดลงแล้ว ในครั้งนี้เรื่องที่เป็นจุดร่วมของนักวิจัยหลายคนคือการเคลื่อนตัวของเครือข่าย CBT ภาคเหนือค่อนข้างจะหยุดนิ่ง มีการพูดคุยประชุมปรึกษาหารือมาแล้วหลายครั้งก็ยังไม่เกิดการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมเสียที สรุปได้ว่า ขาดแผนงานหรือแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนและมีการกำกับดูแลให้เป็นไปตามแผน ขาดเงินทุนในการดำเนินงาน ขาดคนทำงานประจำ

ในเวทีริมระเบียงครั้งนี้นอกจากจะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ บทเรียนการทำงานวิจัยร่วมกันแล้ว ระหว่างชุมชนใหม่และชุมชนที่ดำเนินงานมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งองค์กรอิสระ ในลักษณะของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคเหนือ มีการยกย่องและจัดทำแผนแม่บทระดับพื้นที่ ได้แก่ เครือข่าย CBT จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย จ.แม่ฮ่องสอน และภาคเหนือตอนล่าง และนำไปสู่การบกร่างแผนแม่บทเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคเหนือ

เวทีริมระเบียง ครั้งที่ 12 ณ ธรรมชาติรีสอร์ท ต.ดอยฮาง อ.เมือง จ.เชียงราย

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียงงานวิจัย : ความรู้สู่ความเข้าใจ ครั้งที่ 11 วันที่ 16 - 17 พฤศจิกายน 2551 ณ โรงแรม เบสท์ เวสเทิร์น เชียงใหม่ ถนนคลองชลประทาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ที่ผ่านมาชุมชนเครือข่ายฯ ได้ดำเนินงานการจัดทำแผนแม่บทเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือขึ้น พร้อมกับการทบทวนยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงสร้าง ภารกิจ และ กลุ่มสมาชิกเครือข่าย เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนตามแผนงานกลไกการทำงานของ “ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ”

ด้วยความสำคัญในการนำเสนอความก้าวหน้ากลุ่มพื้นที่ชุมชนวิจัย การสร้างพลังสร้างความสุขภายในตัวคนที่ทำงานงานระดับเครือข่ายร่วมกัน หลังมีการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ และจัดทำแผนแม่บท ขึ้น สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น จึงได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียงงานวิจัย : ความรู้สู่ความเข้าใจครั้งที่ 12 “พลังกลุ่มและความสุข...เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ” ขึ้น ในวันที่ 15 - 17 พฤษภาคม 2552 ณ ธรรมชาติ รีสอร์ท ต.ดอยฮาง อ.เมือง จ.เชียงราย เพื่อเป็นการดำเนินงานในด้านของ รายงานความก้าวหน้ากลุ่มเครือข่ายจังหวัดต่างๆ การประมวลสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และที่สำคัญอย่างยิ่งเพื่อเป็นการสร้างพลังและความสุขในการทำงานภายในของกลุ่มชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ ได้มีแรงพลังการทำงานขับเคลื่อนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาคเหนือ ได้อย่างเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศ ให้มีความเข้มแข็ง ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

งานพัฒนาเครือข่าย CBT ระดับภาค

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มชุมชนต่างๆที่ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวที่เรียกว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการพบปะพูดคุยกันมาตลอดถึงแนวทางและเป้าหมายของการก่อเกิดเครือข่ายขึ้น ผ่านการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นขั้นเป็นตอนทั้งระดับพื้นที่ ระดับภาค ที่มีผลการดำเนินงานแตกต่างกันไปตามความพร้อมของพื้นที่ในภาคต่างๆ ที่มีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ เกิดขึ้นจากการรวบรวมตัวกันของชุมชนท่องเที่ยวที่ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรื่องการท่องเที่ยวระดับชุมชนระดับหมู่บ้าน จากนั้นก็ยกระดับการทำงานขึ้นมาเป็นเครือข่ายระดับจังหวัดระดับภาคของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งมีการประกาศอย่างเป็นทางการในการจัดตั้งเครือข่ายเมื่อเดือนพฤษภาคม 2551 ที่ผ่านมา ถือเป็นขยายผลของชาวบ้านที่มีกระบวนการก่อเกิดและพูดคุยกันมากว่า 2 ปี ภายใต้เครือข่ายนี้ มีการรวมกลุ่มกันของเครือข่ายระดับจังหวัด ได้แก่ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.เชียงใหม่ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.เชียงราย เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.แม่ฮ่องสอน เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จ.พะเยา และเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือตอนล่าง(กำแพงเพชร/พิษณุโลก/เพชรบูรณ์) การทำงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือนี้เกิดขึ้นเพื่อสร้างพลังในการทำงานให้กับชุมชนท่องเที่ยว และสามารถผลักดันเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าไปมีที่ยืนในกระแสการท่องเที่ยวหลัก โดยมีการประสานการทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

แผนแม่บทการท่องเที่ยวภาคเหนือ

วิสัยทัศน์ สร้างคน สร้างชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ยุทธศาสตร์

- 1) พัฒนาคน
- 2) สร้างองค์ความรู้
- 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน
- 4) ประชาสัมพันธ์
- 5) นโยบาย

รายงานประจำปี : ปีที่ 2

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Institute: CBT-I)

แผนงาน

ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคน

- 1) แผนงานการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ
- 2) แผนงานอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) แผนงานพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น/วิทยากรชุมชน

ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างองค์ความรู้

- 1) แผนงานด้านการพัฒนาศักยภาพชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้
- 2) แผนงานรวบรวมองค์ความรู้ท้องถิ่น องค์ความรู้ด้านการจัดการองค์กร
- 3) แผนงานการสร้างพื้นที่รูปธรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน

- 1) แผนงานด้านการจัดการพื้นที่เพื่อจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสภาพทางธรรมชาติและพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน
- 2) แผนงานด้านการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน
- 3) แผนงานพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ยุทธศาสตร์ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด

- 1) แผนงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่ยอมรับ
- 2) แผนงานด้านการประสานงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนงานการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) แผนงานด้านการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อสร้างพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ด้านนโยบาย

- 1) แผนงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ประสานแผน/ประสานงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2) แผนงานการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) แผนงานการปรับปรุงกฎระเบียบในองค์กรชุมชนมีบทบาทและได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย

เนื่องจากความคิดเรื่องการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาจากความต้องการของทั้งชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยว ที่มีสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของสกว. และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ในเบื้องต้นทางสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด 3 จังหวัดน่านอง ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ในการจัดเวทีระดับจังหวัดเพื่อจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนที่ทำเรื่องการท่องเที่ยว เพื่อระดมความคิดเห็นต่อทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแต่ละจังหวัด อย่างไรก็ตามเพื่อให้แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเชื่อมโยงกันได้ในระดับกลุ่มจังหวัด หรือระดับภาค จึงควรใช้แผนแม่บทฉบับร่างนี้เป็นกรอบคิดและแนวทางในการจัดทำแผนระดับจังหวัดต่อไป

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคอีสาน

ชุมชนในพื้นที่ภาคอีสานเกิดการรวมกลุ่มกันภายใต้ชุมชนที่มาจาก การเติบโตหลากหลายรูปแบบ และส่วนใหญ่มาจากฐานการพัฒนาโครงการโฮมสเตย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งทำให้วิธีคิดในการทำงานด้านการท่องเที่ยวแตกต่างกัน การประสานความร่วมมือในแง่ของเครือข่ายจึงยังไม่ชัดเจน แต่เกิดการรวมกลุ่มกันโดยมีการจัดโซนพื้นที่ในการขับเคลื่อนได้แก่เครือข่ายอีสานเหนือ อีสานกลางและอีสานใต้

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคอีสาน บรรลุถึงการมีโครงสร้างเครือข่ายที่มีบทบาทหน้าที่ชัดเจน เป็นเครือข่ายระดับใหญ่ที่พยายามประสานความร่วมมือระหว่างพื้นที่อีสานตอนกลาง อีสานตอนเหนือ และอีสานตอนใต้ ให้เกิดโครงสร้าง และมีหน้าที่อย่างเป็นรูปธรรมแต่หลายชุมชนอาจยังไม่สามารถเป็นชุมชนต้นแบบ (Best Practice) ให้กับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงได้ การเป็นแกนประสานงานระดับพื้นที่หรือระดับจังหวัดจังหวัดของบางชุมชนเกิดขึ้นจากการเป็นตัวแทนเพียงชุมชนเดียวที่เดินทางมาเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาเครือข่ายของภาคอีสานดังนั้น ณ ขณะนี้จึงอยู่ในระหว่างเป็นการทำงานด้านความคิดกับระดับชุมชนต่างๆ และสร้างพื้นที่รูปธรรมเพื่อให้เป็นต้นแบบและสามารถขยายผล ผลักดันการก่อเกิดเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคอีสานได้ต่อไป

แผนการผลักดันให้เกิดเครือข่ายฯ ด้านงานวิจัย สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคอีสาน โดยมีแนวทางในการเริ่มต้นด้วยการสนับสนุนงานโครงการวิจัย เพื่อใช้กระบวนการวิจัยในการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคอีสานและประมวล Mapping เพื่อให้เห็น พื้นที่ คน และแนวทางในการทำงานต่อ โดยเริ่มจากพื้นที่อีสานกลาง โดยได้ประสานความร่วมมือกับอาจารย์คณะวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และกำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกัน

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

พื้นที่ภาคใต้เป็นอีกหนึ่งภูมิภาคของประเทศไทยที่มีศักยภาพ มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่สมบูรณ์ ส่งผลถึงความหลากหลายของระบบนิเวศวัฒนธรรม ได้แก่ โหนด นา พรุ เล เล่น สวน ควน เขา ที่ผูกพันเชื่อมโยงถึง วิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ต่างๆ หลายชุมชนสามารถอยู่ในสภาวะของการพึ่งตนเองได้ด้วยการจัดการฐานทรัพยากรที่มีอยู่ โดยอาศัยกลไกเครื่องมือทางด้านการท่องเที่ยวเข้ามาหนุนเสริม ซึ่งการก่อเกิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมาจากพลังความเข้มแข็งของคนในชุมชนเอง อีกทั้งการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก ทำให้พื้นที่ภาคใต้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนในชุมชนด้วยการจัดระบบการจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

จากการประมวลสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ที่ผ่านมา เพื่อดำเนินการจัดทำ CBT Mapping ภาคใต้ พบว่า มีหลายชุมชนในภาคใต้ที่เป็นชุมชนที่ดำเนินจัดการการท่องเที่ยว

ด้วยตนเอง และมีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ 5 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายกระบี่-พังงา-ภูเก็ต เครือข่ายอันดามันใต้ เครือข่ายนครศรีธรรมราช เครือข่ายจังหวัดพังงา และเครือข่ายสงขลา-พัทลุง และจากสถานการณ์ที่มีการดำเนินการอยู่ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากแบ่งระดับความพร้อมของชุมชนออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 เป็นชุมชนที่มีความพร้อมเป็นอย่างดีในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระดับที่ 2 เป็นชุมชนที่เริ่มดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วแต่ยังขาดความพร้อมที่จะต้องพัฒนาศักยภาพในบางด้าน และระดับที่ 3 เป็นชุมชนที่กำลังจะเริ่มจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรืออยู่ในระยะเริ่มต้น ซึ่งแต่ละจังหวัดที่ชุมชนดำเนินการจัดการท่องเที่ยวมีระดับความพร้อมของชุมชนไม่เท่ากัน

จากการประเมินระดับความพร้อมของชุมชน ในภาพรวมพบว่าที่ผ่านมามีปัญหาการดำเนินงานด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ในด้านการกำหนดนโยบายและแผนงานไม่มีความสอดคล้องกัน ขาดกระบวนการติดตามประเมินผลของชุมชน ชุมชนต่างๆ ยังขาดการพัฒนาด้านสินค้าการท่องเที่ยวโดยชุมชน การประสานงานภายในเชิงเครือข่าย ขาดความต่อเนื่องโดยเฉพาะกลไกของผู้รับผิดชอบในการเคลื่อนงานเครือข่ายร่วมกัน และหลายชุมชนอยากทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนแต่ยังขาดพี่เลี้ยงช่วยดำเนินการ ในขณะที่ตัวแทนชุมชนต่างๆ ได้สะท้อนถึงความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของตนในด้านต่างๆ

ดังนั้นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนต่างๆ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเข้มแข็งคือการ**จัดทำวิจัยและพัฒนา**ร่วมกัน จึงมีแนวคิดในการจัดทำกรวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในเรื่อง **“การศึกษาลักษณะและการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้”** เพื่อให้เกิดการศึกษารูปธรรมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคใต้ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ร่วมกัน

สถานการณ์ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแต่ละภาคที่เกิดขึ้น ณ ขณะนี้ทั้ง 3 ภาคต่างก็มีกระบวนการในการทำงานแตกต่างกันไปตามความพร้อมและกลไกของกลุ่มคนชุมชนในพื้นที่ ส่วนของภาคกลาง-ตะวันออก-ตะวันตก อยู่ระหว่างกระบวนการสร้างพื้นที่รูปธรรมด้วยโจทย์วิจัยประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ด้วยเช่นกัน อาทิ จันทบุรี ระยอง นครนายก ปราจีนบุรี เป็นต้น

หน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน มิได้มีเพียงสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเท่านั้น หากหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานได้ประสานงานกัน ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ก็จะช่วยให้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนขับเคลื่อนไปได้อย่างมีฐานที่เข้มแข็งและมีทิศทาง

การสร้างกลุ่มเพื่อเกิดพลังของชุมชนในเครือข่ายทุกภาคครั้งนี้ ชาวบ้านมีเป้าหมายที่มองไกลถึงการเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศ ซึ่งต้องวางการทำงานแบบค่อยเป็นค่อยไปให้มีความพร้อมจัดการตัวเองได้ อยู่บนความยั่งยืนของ คน สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตวัฒนธรรม กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในแผนพัฒนาประเทศด้านการท่องเที่ยวจะได้เกิดความเข้าใจต่อสิทธิของชุมชน ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนท้องถิ่น มากกว่าเม็ดเงินและความสนุกสนานของนักท่องเที่ยว

บทเรียนการทำงาน

เครือข่ายภาคเหนือ

- การวางเป้าหมายร่วม...ความชัดเจนในการเกิดเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม การร่วมกันกำหนดเป้าหมายของกลุ่มคน/ชุมชนในเครือข่ายว่า เครือข่ายที่จะเกิดขึ้นต้องการนำไปสู่เป้าหมายอะไรที่ชัดเจนถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งในการร่วมกันทำงานและเคลื่อนงานเครือข่าย เพราะหากไม่มีเป้าหมายของการทำงานร่วมกันแล้วความยั่งยืนของเครือข่ายที่เกิดขึ้นก็จะเป็นเพียงกลุ่มคนที่มารวมตัวกันเฉพาะกิจตามที่ตนสนใจเท่านั้นเอง ดังนั้นกลุ่มชุมชนที่จะมาเป็นเครือข่ายจึงต้องมีความเข้าใจที่ตรงกันด้วยเช่นกัน ขณะเดียวกันสถานการณ์ที่เป็นปัจจัยภายนอก อาทิ นโยบายการส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของกระทรวงฯ ที่ไม่มีการกำหนดเป้าหมายจากชุมชนขึ้นมา ก็เป็นประเด็นปัญหาแทรกซ้อนระหว่างทางที่กระทบต่อเครือข่ายของชุมชนให้การทำงานของชาวบ้านกลุ่มชุมชนเกิดการเคลื่อนตัวอย่างช้าด้วยเช่นกัน

- กลไกการเคลื่อนเครือข่าย....การจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายฯ ถือเป็นกลไกการทำงานของเครือข่ายที่จะทำให้ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และแผนงานของเครือข่าย รวมทั้งคนที่เป็นตัวแทนของชุมชนต่างๆที่รวมตัวกันได้เกิดการเคลื่อนสู่การทำงานได้จริง ได้มีการทำงานกิจกรรมอย่างอย่างร่วมกันกัน เพื่อให้เห็นรูปธรรมของเครือข่ายภาคเหนือที่ชัดเจนขึ้น อาทิ การออกจดหมายข่าวของศูนย์ประสานงาน/ชุมชนร่วมกันออกแบบและตบแต่งศูนย์ประสานงานเพื่อการประชาสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวในพื้นที่จ. เชียงใหม่

- คนทำงานเครือข่าย....กลุ่มผู้แทนชุมชนของแต่ละชุมชนแต่ละจังหวัดที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ ถือเป็นคณะกรรมการที่อยู่ในโครงสร้างของเครือข่ายฯ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามแผนงานที่ได้วางกันไว้ได้จริง สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ถือเป็นที่ปรึกษาที่อยู่ภายนอก ที่จะทำงานเชื่อมประสานด้านวิชาการ การฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพสมาชิกเครือข่ายและการประสานองค์กรภาคีเชิงนโยบายระดับประเทศ เป็นหลัก เพราะเครือข่ายที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เป็นโดยชาวบ้านจากชุมชนท้องถิ่นจริงๆ

- การจัดทำแผนแม่บท... จะต้องเป็นการจัดทำอย่างมีส่วนร่วมจากชุมชนทุกระดับจริงๆ กลไกการดำเนินงานของเครือข่ายภาคเหนือ เริ่มจากให้ชุมชนในเครือข่ายระดับจังหวัดมาร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งโอกาสและความเสี่ยง รวมทั้งศักยภาพของเครือข่ายระดับจังหวัดร่วมกันอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จากนั้นจึงให้แต่ละจังหวัดได้นำเสนอร่างแม่แม่บทของจังหวัดตนเอง และนำขึ้นสู่แผนแม่บทในระดับภาคต่อไป “แผนแม่บทเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ” ที่ดำเนินการจัดทำขึ้นแล้ว จะเป็นเพียงร่างของแผนแม่บท ในกระบวนการดำเนินงานจะต้องนำเสนอร่างสู่กลุ่มผู้เกี่ยวข้องต่าง ทั้งนักวิชาการ ผู้เกี่ยวข้องด้านนโยบาย อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อไป

- รูปแบบองค์กรเครือข่าย....ถือเป็นประเด็นสำคัญที่กลุ่มชุมชนในเครือข่ายจะให้ความสำคัญในลำดับต่อไป องค์กรเครือข่ายที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการจดทะเบียนหรือไม่ ก็ต้องคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ที่เกิดขึ้นในเวทีในสาธารณะและในกลุ่มองค์กรชุมชนที่มาเป็นเครือข่ายร่วมกัน สมาชิกใน

เครือข่ายภาคเหนือ จะมีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทหน้าที่ระดับชั้นการบริหารงานในเครือข่ายแต่ละระดับแตกต่างกันอย่างไร ทั้งที่เป็นระดับชุมชน ระดับเครือข่าย เป็นต้น โจทย์วิจัยเรื่องการค้นรูปแบบที่เหมาะสมขององค์กรที่เกิดดังกล่าว นอกจากจะเป็นการศึกษาความเป็นไปภายในที่เกี่ยวกับชุมชนสมาชิกแล้ว ก็ต้องมีกระบวนการศึกษาวิเคราะห์เพิ่มเติมด้วยแนวคิดทฤษฎีวิชาการจากภายนอกเข้าไปด้วย กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ค้นหารูปแบบฯ และชาวบ้านจะได้เรียนรู้เป็นสำคัญจากงานวิจัยที่เกิดขึ้น ในลำดับต่อไป

- การประสานการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายองค์กรพี่เลี้ยง....ชุมชนที่ดำเนินงานวิจัยการท่องเที่ยง ธรรมชาติ ถึงการบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยกลุ่มแกนของชุมชนเอง หากแต่การทำงานที่ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้แสดงให้เห็นว่า หลังจากที่ชุมชนมีทิศทางในการบริหารจัดการตัวเองได้อย่างชัดเจนแล้วมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขยายผลเชิงวิคิด วิธีการกระบวนการทำงานและเป้าหมาย รวมทั้งมีการเชื่อมต่อประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งต้องอาศัยการเฝ้าติดตามสถานการณ์การทำงานของภาคีที่ทำงานด้านท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับนโยบายเป็นประจําอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่เครือข่ายภาคเหนือระดับจังหวัดทั้งเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และกลุ่มเหนือล่าง จะได้เสนอแผนงานของเครือข่ายระดับจังหวัดเข้าสู่แผนการทำงานของหน่วยงานดังกล่าวได้ทันท่วงที ดังนั้นท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นกลไกการเชื่อมประสานการทำงานและบูรณาการหน่วยงานในพื้นที่ท่องเที่ยวในฐานะบทบาทผู้มีส่วนร่วมการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทบาทของ CBT-I ต่อเครือข่าย

การสนับสนุนและผลักดันให้เกิดเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นทั่วประเทศไทยนั้นถือเป็นการกิจหลักอีกหนึ่งเรื่องของทีมงาน ดังนั้นบทบาทที่มีในส่วนของพื้นที่ภาคเหนือที่ชัดเจนที่สุดนั้น CBT-I มีหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและสนับสนุนงานในแง่ของวิชาการ โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานในการผลักดันโดยงานในเชิงความเคลื่อนไหว เครือข่ายฯ จะรวมกลุ่มและมีคณะทำงานที่ชัดเจน อีกภารกิจหนึ่งคือการผลักดันให้เกิดศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพราะคาดหวังว่าศูนย์ประสานงานจะเป็นกลไกในการพัฒนาเครือข่ายฯ ได้อีกช่องทางหนึ่ง ในกระบวนการทำงานนั้นมีการออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกันโดยใช้โอกาสของเวทีริมระเบียงเป็นโอกาสในการพบปะ พูดคุยและขับเคลื่อนเครือข่าย CBT ภาคเหนือ นอกจากนั้นก็ยังมีกิจกรรมพบปะกันเป็นระยะๆ ตามโอกาส โดยใช้ฐานงานวิจัยเป็นตัวขับเคลื่อนทั้งในเชิงกระบวนการและเนื้อหาที่ต้องผลักดัน

ในส่วนของเครือข่ายภาคใต้ CBT-I หนุนเสริมในฐานะของพี่เลี้ยง โครงการวิจัย การศึกษาและพัฒนาองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในส่วนของภาคอื่นๆ นั้นยังไม่มีมีการขับเคลื่อนในเชิงเครือข่ายฯ ที่เป็นรูปธรรม แต่มีความพยายามผลักดันจากฐานของชุมชนวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเริ่มจากเครือข่ายระดับพื้นที่ จังหวัดไปก่อน ก่อนที่จะขยายสู่ระดับภาคต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อหารูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม ภายใต้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การดำเนินการงานวิจัยเรื่อง การสร้างและพัฒนาแนวทางการตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อสร้างทีมคนทำงานรวมทั้งนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเรียนรู้เรื่องการตลาดที่เหมาะสมและมีกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม จึงแบ่งงานวิจัยออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 จะเน้นการศึกษาจากพื้นที่รูปธรรมที่มีการดำเนินการเรื่องการตลาดโดยชุมชน ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลว เพื่อสร้างพื้นฐานการรับรู้และแลกเปลี่ยนมุมมองด้านการตลาดของทีมวิจัยทั้งหมด จากนั้นจะมีการเติมเต็มความรู้ ความเข้าใจเรื่องการตลาดจากผู้เชี่ยวชาญ นำความรู้ไปวางแผนเพื่อเก็บข้อมูลทั้งจากชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์หากลไกที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำเสนอในเวทีประชุมเครือข่าย คาดว่าจะแล้วเสร็จเดือนสิงหาคม ระยะที่ 2 เป็นระยะของการทดลองปฏิบัติการตามการวิเคราะห์และข้อเสนอโครงการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งคาดว่าจะศูนย์ประสานงานของเครือข่าย CBT ภาคเหนือ จะเป็นกลไกให้ทีมวิจัยได้ทดลองและปฏิบัติการเรื่องการตลาดที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะรวมตัวกันเป็นสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งทีม REST และ สกว. ต่างก็มีชุดประสบการณ์เรื่องการตลาดมาบ้างแล้ว ในช่วง 6 เดือนแรกได้มีสรุปบทเรียนเป็นเอกสาร และได้นำเสนอให้กับผู้คนที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากงานวิจัยให้ข้อคิดเห็นอันประกอบด้วย ตัวแทนชุมชนภาคเหนือ กลาง อีสาน และได้ เจ้าหน้าที่วิจัยการตลาดททท. มูลนิธิคีนันเพื่อการพัฒนา (NGO ทำงานกับ UNWTO ในพื้นที่สีนามิ) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นความท้าทายที่จะค้นหานักท่องเที่ยวที่เหมาะสมช่องทางในการเข้าถึงทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชน และควรจะมีการวิจัยอย่างจริงจังทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อดูส่วนแบ่งทางการตลาด และการสร้างตลาดใหม่ที่สนใจคนท้องถิ่น

คำถามวิจัยหลัก :

การตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนเป็นอย่างไร และชุมชนจะสามารถจัดการ การตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไร

คำถามวิจัยรอง :

รูปแบบและกลไก ของการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมมีรูปแบบ แต่ละรูปแบบเป็นอย่างไร จะสามารถดำเนินการได้จริงหรือไม่ อย่างไร

กระบวนการทำงาน ได้ออกแบบไว้ คือ

- 1) ศึกษาข้อมูลความต้องการของชุมชนและกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง และวางแผนร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นและชุมชน
- 2) ทบทวนและรวบรวมองค์ความรู้และประสบการณ์อันเป็น “ทุนเดิม” เพื่อนำมาสร้างกรอบการเก็บข้อมูลกำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- 3) ประชุมคณะที่ปรึกษาเพื่อเพิ่มเติมและให้ข้อเสนอแนะต่อกรอบและแนวทางการดำเนินงานของโครงการวิจัย
- 4) ประชุมที่มววิจัยเพื่อวางแผนการศึกษา รวบรวมข้อมูล
- 5) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น งานวิจัยของททท. และหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ การจัดสัมมนา การสัมภาษณ์ ชุมชน บริษัทนำเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ
- 6) ประชุมที่มววิจัยและที่ปรึกษาโครงการเพื่อออกแบบการเก็บข้อมูล
- 7) เก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด
 - ก. สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - ข. จัดเวทีถอดบทเรียนประสบการณ์การจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ชุมชนที่มีประสบการณ์
 - ค. แบบสอบถามเก็บข้อมูลด้านนักท่องเที่ยว
- 8) สรุปบทเรียนจากกรณีศึกษา เช่น
 - ก. ชุมชนทำการตลาดด้วยตนเอง เช่น แม่กำปอง และผาหมอน
 - ข. กรณีศึกษา การทำผ่านบริษัททัวร์ เช่น ลีเลียต พรหมโลก
 - ค. ประสบการณ์จากโครงการ SPRING
 - ง. กรณีศึกษาของต่างประเทศ
- 9) จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกับนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 10) จัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัยระยะที่ 1 เพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน รวมทั้งตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์
- 11) สรุปรูปแบบ กลไกที่เหมาะสมในการจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 12) นำรูปแบบที่ได้ทดลองปฏิบัติการ และสรุปผล

กระบวนการในการทำงาน

เนื่องจากการดำเนินงานที่มุ่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน เรื่องการตลาด กระบวนการทำงานจึงออกแบบให้ที่มววิจัยใช้เวทีประชุมเป็นการสรุปบทเรียนเพื่อค้นหา “ทุนเดิม” และวางกรอบการเก็บข้อมูลร่วมกัน โดยที่มววิจัยได้ตกลงร่วมกันที่จะใช้ 5 P (Product, Price, Place, Promotion, People) เป็นกรอบการเก็บข้อมูล และร่วมกันทำงานเพื่อทดสอบกรอบการเก็บข้อมูล วิธีการในการเก็บข้อมูล ปัญหา-อุปสรรคในการทำงาน ที่บ้านแม่กำปอง ซึ่งเป็นหนึ่งในกรณีศึกษา จากนั้นได้แบ่งงานและทีมงานเพื่อดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามแผนที่วางไว้

นอกจากนี้ยังมีกระบวนการเติมเต็มความรู้ให้นักวิจัย โดยการศึกษายทเรียนการทำงานจากผู้มีประสบการณ์ด้านการตลาดที่ผลิตภัณฑ์มีลักษณะเฉพาะ หรือเป็นตลาดทางเลือก ได้แก่ บ้านไร่กาแพ สหกรณ์กรีนเนท สมาคมไทยคราฟท์ รวมทั้งการเข้าไปพบปะพูดคุยกับฝ่ายวิจัยการตลาดของ ททท. และมุ่งมุ่งทางวิชาการด้านการตลาดของอาจารย์ด้านการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยมหิดล

กรณีศึกษาด้านการตลาดที่เกี่ยวข้องกับชุมชน มีการศึกษาทั้งหมด 6 กรณีศึกษา ได้แก่ บ้านแม่กำปอง บ้านผาหมอน ชุมชนลีเล็ด ชุมชนพรหมโลก บ้านจำโป้-บ้านแม่ละนา และบริษัทจ๊อโกะ อีโคเทรค

และในระยะที่ 2 ของโครงการวิจัย ได้เน้นการทดลองปฏิบัติการ รูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การทำการตลาดโดยชุมชนโดยการต่อตรงกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย
2. การทำการตลาดโดยผ่านผู้ประกอบการ
3. การทำการตลาดโดยผ่านศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

จากการทดลองปฏิบัติการ สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ผลการดำเนินงาน

ในปีที่ 2 งานที่เกี่ยวข้องกับการตลาด ได้แก่

1. งานวิจัยรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. การติดตามความก้าวหน้าของงาน CBT SPRING
3. ความร่วมมือกับ ททท. ในการเผยแพร่ CBT ในงาน Thailand Tourism Mart 2009

1. งานวิจัยรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากงานวิจัยระยะที่ 1 ทีมวิจัยที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จาก CBT-I กับนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ผู้ร่วมวิจัยได้วิเคราะห์ว่า “ช่องทาง” การตลาด เป็นหัวใจสำคัญที่น่าจะมีกรวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาปัจจัยสำเร็จ โอกาส และอุปสรรคของ “ช่องทางการตลาด” ในเชิงเปรียบเทียบ 3 รูปแบบ ได้แก่

- 1) การทำการตลาดโดยชุมชนโดยการต่อตรงกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย
- 2) การทำการตลาดโดยผ่านผู้ประกอบการ
- 3) การทำการตลาดโดยผ่านศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

ซึ่งในทางปฏิบัติบางชุมชนอาจเลือกช่องทางใดช่องทางหนึ่ง หรือบางชุมชนอาจเลือกทุกช่องทาง

การดำเนินงาน

ทางทีมได้มีการจัดทำแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาประมวลสรุปความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวในชุมชน CBT แต่เนื่องจากจำนวนแบบสอบถามที่ตอบกลับมามีจำนวนไม่มากนัก จึงได้มีการจัดทำ Focus group กับมัคคุเทศก์มืออาชีพที่ทำงานกับบริษัททัวร์ จำนวน 9 แห่งที่มีความสนใจเรื่อง CBT จากนั้นได้แบ่งทีมวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อออกแบบแผนการทำงาน

1) การทำการตลาดโดยชุมชนโดยการต่อตรงกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

ทางทีมได้เลือกบ้านจำโป้/แม่ละนา และบ้านจะบูนี เป็นกรณีศึกษา และทดลองทำการตลาด 3 กิจกรรม ได้แก่ การออกงานเทศกาลท่องเที่ยว การบรรยาย และการเจาะตลาดโดยการทำจดหมายถึงอบต.ทั่วประเทศว่าเป็นแหล่งดูงาน พร้อมกับผลิตสื่อประกอบการประชาสัมพันธ์

ความก้าวหน้า :

ชุมชนเป้าหมายได้มีประสบการณ์การออกงานเทศกาลท่องเที่ยวไทย ที่เมืองทองธานี และเข้าร่วมฝึกอบรม CBT Marketing Access, มีการผลิตสื่อเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ ทั้งชุมชนทำเองและนักศึกษาจากมหาวิทยาลัย Stenden ประเทศเนเธอร์แลนด์ทำให้

แผนงานระยะต่อไป : การทดลองทำตลาดกับกลุ่มเป้าหมายอบต.ทั่วประเทศ

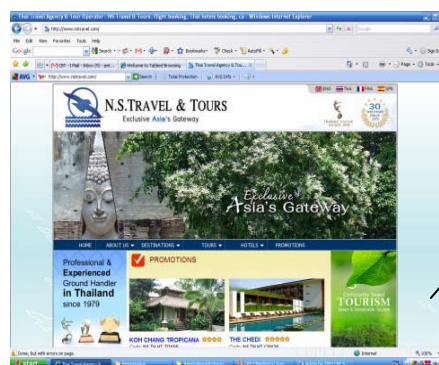
2) การทำการตลาดโดยผ่านผู้ประกอบการ

ติดตามสถานการณ์ของบริษัททัวร์ไทยกับต่างประเทศ จากงาน CBT SPRING และติดตามกลไกการประสานงานของบริษัททัวร์ EXOTISSIMO/TOUR EAST กับบ้านแม่กำปอง และ AUTREMENT กับบ้านผาหมอน เพื่อศึกษาระบบการประสานงานระหว่างชุมชนกับบริษัท การทำประชาสัมพันธ์ของบริษัท และระบบการจอง พร้อมวิเคราะห์ข้ออ่อน-ข้อแข็งของการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับบริษัท

ความก้าวหน้า :

- ได้มีการติดตามความก้าวหน้าของ CBT SPRING เนื่องจากสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจโลกสถานการณ์การเมือง และสถานการณ์ใช้หวัดใหญ่ H1 N1 ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางน้อยลง บางบริษัทมีการวางแผนและทำการจองไว้กับชุมชนได้ยกเลิกการจอง เช่น Exodus กับแม่กำปอง Adventure Company กับลีเล็ด/คลองน้อย ส่วนบริษัทอื่น ๆ พยายามประชาสัมพันธ์แต่ยังไม่ได้รับการจอง แต่ในส่วนของบริษัททัวร์ไทยได้พยายามหาตลาดอื่นๆ ให้กับชุมชนด้วย เช่น ทัวร์เมิงไตต่อกับบริษัททัวร์ของเนเธอร์แลนด์, Natural Focus กับทัวร์ของออสเตรเลีย, ภูเพียงกับนักท่องเที่ยวกลุ่มศึกษา-ดูงาน
- มีการทำงานร่วมกับบริษัททัวร์ไทยในงาน Thailand Tourism Mart (TTM) 2009 ในโอกาสที่ ททท.ให้ CBT-I เผยแพร่เรื่อง CBT ในงาน TTM ทาง CBT-I ได้เชิญบริษัททัวร์ไทย โดยคงเป็นกลุ่มเป้าหมายเดิมของ CBT SPRING ร่วมวางแผนการนำเสนอเรื่องชุมชน CBT ในงาน ซึ่งทางหนุ่มสาวทัวร์ได้เสนอที่จะลงข้อมูลทัวร์ของชุมชนในโครงการ CBT SPRING ในเว็บไซต์ของหนุ่มสาวทัวร์ และบริษัทอื่นๆ ก็สามารถใช้อ้างอิงข้อมูลนี้เพื่อช่วยกันประชาสัมพันธ์ทัวร์ได้ ในการนี้ CBT-I ได้จัดทำร่าง MOU เพื่อวางแนวทางปฏิบัติในการทำงานระหว่างชุมชนกับบริษัททัวร์ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ให้ข้อมูลกับชุมชน CBT อย่างครบถ้วนในเรื่องเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายหรือบริษัททัวร์ที่บริษัททัวร์ไทยทำงานร่วมด้วย
2. ก่อนที่จะประชาสัมพันธ์ทัวร์โปรแกรม ชุมชนต้องรับทราบและเห็นชอบด้วยกับกำหนดการนั้น หากจะมีการจองทัวร์ก็ต้องวางแผนร่วมกับชุมชนเพื่อไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับหรือไม่เข้าซ้อนกับของบริษัทอื่น
3. บริษัททัวร์ได้แลกเปลี่ยนกับชุมชนและยอมรับในราคาทัวร์ที่ชุมชนนำเสนอด้วยความสมัครใจและเห็นชอบด้วยกันทั้งสองฝ่าย
4. มีการประชาสัมพันธ์ที่รับผิดชอบและไม่สร้างความคาดหวังให้กับนักท่องเที่ยวเกินความสามารถที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้
5. มีการให้ข้อมูลเรื่องเกี่ยวกับชุมชนกับนักท่องเที่ยวล่วงหน้า เพื่อให้นักท่องเที่ยวเตรียมความพร้อมและปฏิบัติตัวในขณะท่องเที่ยวที่เคารพกติกาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
6. มัคคุเทศก์หรือหัวหน้าทัวร์ควรผ่านการฝึกอบรมหรือมีความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน
7. ในขณะที่การท่องเที่ยวเกิดขึ้น มีการทำงานในลักษณะที่มักกับกลุ่มท่องเที่ยวและแบ่งบทบาทการทำงานระหว่างมัคคุเทศก์ของบริษัททัวร์กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และพร้อมที่เข้าไปแก้ไขสถานการณ์เพื่อให้งิจกรรมเป็นไปด้วยความราบรื่น
8. มีการติดตามประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ประเมินผลการทำงานร่วมกันระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ข้อมูลชุมชน
CBT

- มีการหนุนช่วยให้ความร่วมมือในห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวดำเนินไปได้ โดยทาง CBT-I ช่วยในการเขียนบทความลงเว็บไซต์ของ “The International Ecotourism Society” ชื่อ Taste the Spice of Local Thai Life

แผนงานระยะต่อไป :

วิเคราะห์จุดแข็ง/จุดอ่อนของการทำงานร่วมกัน พัฒนาเครื่องมือหรือการจัดเวทีที่ให้ทั้งชุมชนและผู้ประกอบการได้พบปะและสร้างข้อตกลงร่วม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไปในเรื่องการตลาดที่รับผิดชอบ และมีการทำงานแบบมีส่วนร่วมในลักษณะพันธมิตรระหว่างผู้ประกอบการกับชุมชน

3) การทำการตลาดโดยผ่านศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

เพื่อให้ศูนย์ประสานงานอยู่ในทำเลที่ตั้งที่ติดต่อกง่าย จึงได้ย้ายที่ทำการศูนย์ฯ จากสำนักงาน CBT-I มาอยู่ที่ถนนเจริญราษฎร์ ใกล้กับวัดเกตการาม / ริเวอร์ไซด์/กาดหลวง โดยศูนย์ประสานงานจะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงชุมชนกับผู้ประกอบการ/หน่วยงานที่สนใจ CBT แต่ศูนย์ประสานงานจะไม่ทำงานในบทบาทของบริษัททัวร์ กล่าวคือ ไม่จัดโปรแกรมขายตรง ไม่นำเที่ยวเอง และไม่เก็บเงินจากนักท่องเที่ยว แต่จะให้ข้อมูลและประสานงานกับทุกฝ่าย

ความก้าวหน้า :

- สร้างเกณฑ์การคัดเลือกชุมชนที่มีความพร้อมด้านการตลาด เป็นแบบสอบถามให้ชุมชน/เจ้าหน้าที่ร่วมกันประเมินความพร้อมจำนวน 50 ข้อ ซึ่งศูนย์ประสานงานได้ทดสอบเกณฑ์กับชุมชนสมาชิกเครือข่ายภาคเหนือ แล้ว 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเวียงแหง และหัวทุ่ง วางแผนว่าจะทำเพิ่มอีก 3 แห่ง ได้แก่ แก่งเกาะใหญ่ รุ่งอรุณ และดอยปุย
- เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างบริษัททัวร์ที่สนใจ CBT กับชุมชนที่มีความพร้อมและตรงตามความสนใจของบริษัททัวร์ โดยศูนย์ฯ ประยุกต์ใช้เครื่องมือการสำรวจและกระบวนการทำงานในลักษณะพันธมิตรระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชนในโครงการ CBT SPRING มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งได้ทดลองทำกับบริษัท Intrepid ที่มีความสนใจอยากให้ศูนย์ฯ ช่วยหาหมู่บ้านในจ.เชียงใหม่ เพื่อให้ทัวร์ที่

เป็นกลุ่มครอบครัว และกลุ่มทั่วไป ขนาด 8-15 คนได้ไปเรียนรู้ ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน ทางศูนย์ฯ ได้ดำเนินการ ตามแนวทางปฏิบัติของ CBT SPRING ซึ่งทำให้สามารถสรุปเป็นเครื่องมือในการทำงานได้อีก 1 ชุด ในเรื่อง “10 steps towards a win-win partnership”

1. มีเกณฑ์การประเมินชุมชนด้านความพร้อมก่อนทำการตลาด
2. มีเกณฑ์การประเมินบริษัททัวร์ที่มีนโยบายและแนวทางการทำงานที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
3. เชื่อมโยง/ประสานงานชุมชนที่มีความพร้อมและบริษัทที่มีความสนใจเรื่อง CBT
4. ประสานความเข้าใจเรื่องโปรแกรม/กำหนดการให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวและสไตล์ของบริษัททัวร์
5. การกำหนดราคา
6. การประชาสัมพันธ์อย่างรับผิดชอบ
7. การสร้างระบบให้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน การประสานงาน และการสื่อสารระหว่าง
8. การฝึกอบรมมัคคุเทศก์มืออาชีพและหัวหน้าทัวร์ให้เข้าใจแนวคิด/กระบวนการ CBT
9. การดำเนินงานและหนุนเสริมเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนบรรลุเป้าหมายของ CBT
10. มีการประเมินผลความพึงพอใจ การติดตามและประเมินผล และการวางแผนงานต่อไป

ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนที่ 5

- รวบรวมจัดทำฐานข้อมูลชุมชนสมาชิก จัดทำแผ่นพับทั้งภาษาไทย/อังกฤษ สำหรับพื้นที่ ๆ มีความพร้อมด้านการตลาด (มีนักท่องเที่ยวเข้าไปแล้ว และ/หรืออยู่ในเกณฑ์เรื่องการประเมินของศูนย์) จำนวน 20 แห่ง มีการออกแบบโครงสร้างเว็บไซต์ จดทะเบียน Domain ในชื่อ www.cbtnetwork.org พร้อมกับทำแผ่นพับแนะนำศูนย์ประสานงาน และตกแต่งสถานที่ศูนย์ประสานงาน

แผนงานระยะต่อไป :

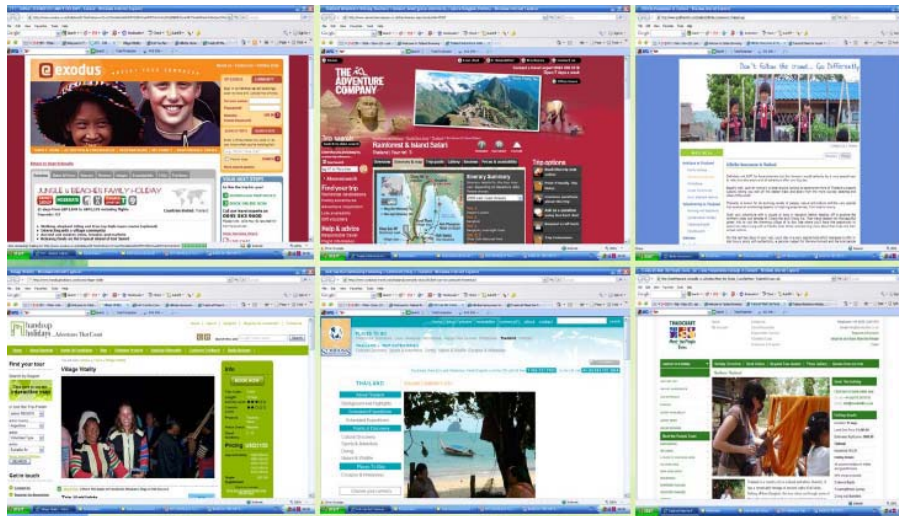
- หาข้อตกลงร่วมระหว่างชุมชน – ศูนย์ประสานงาน – บริษัททัวร์ ในกรณีที่ศูนย์ประสานงานเป็นตัวกลางในการประสานให้เกิดความร่วมมือ
- ทดลองในการแนะนำศูนย์ประสานกับบริษัททัวร์ใหม่ๆ หรือผู้ประกอบการที่มีนโยบาย CSR
- ศึกษาบทเรียน/รูปแบบการทำงานของศูนย์ประสานงานเครือข่ายจากต่างประเทศ 2-3 แห่ง

2) การติดตามความก้าวหน้าของงาน CBT SPRING

งาน CBT SPRING ได้รับการสนับสนุนจาก The Travel Foundation ประเทศอังกฤษ ซึ่งได้เสร็จสิ้นโครงการทำสัญญาเมื่อเดือนมิถุนายน ปี 2551 ในปีนี้ 2 เป็นการติดตามความก้าวหน้า ซึ่งทาง Travel Foundation ยังคงให้ความสนใจในความก้าวหน้าของงาน CBT SPRING และอาจจะร่วมมือกันในการผลักดันเรื่องนี้ต่อไปในปีหน้า เนื่องจาก ในปี 2552 มีวิกฤตเศรษฐกิจ แหล่งทุนเองก็ต้องปรับตัวเช่นกัน

ความก้าวหน้าในเรื่องห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวในโครงการ CBT SPRING สามารถประมวลได้ ดังนี้

- การทำงานร่วมระหว่างชุมชน บริษัททัวร์ไทย และบริษัททัวร์อังกฤษ มีการจัดทำโปรแกรมและประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ของบริษัททัวร์อังกฤษ มีทั้งหมด 6 คู่ ได้แก่
 1. Exodus : Nutty's Adventure : แม่กำปอง
 2. Adventure Company : Wild Thailand : ลีเล็ด/คลองน้อย
 3. Go Differently : Natural Focus : จะบูนี่
 4. Hand Up Holidays : ทัวร์เมิงไต : จำป๋อ/แม่ละนา
 5. Symbiosis : หนุ่มสาวทัวร์ : เกาะยาวน้อย
 6. Meet the People : ภูเพียง : ห้วยซี้เหล็ก

- อีก 3 คู่ มีปัญหาอุปสรรคทั้งจากแนวการทำงานของบริษัท คนทำงานภายใน และความพร้อมของชุมชน ดังนี้
 1. Gecko เปลี่ยนชื่อเป็น All Points East มีการขายทัวร์แบบ tailor-made มีการส่งนักท่องเที่ยวให้กับ Kob Trekking ในพื้นที่ พรหมโลก แต่เป็นนักท่องเที่ยวจากฝรั่งเศส
 2. Imaginative มีการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร ไม่มีการติดต่อกับบริษัททัวร์ไทย แต่บริษัททัวร์ไทยเองมีการพานักท่องเที่ยวของตนเองลงพื้นที่บ้านแม่กลางหลวงเป็นครั้งคราว
 3. Explore ไม่ได้ประชาสัมพันธ์ซับบั้ไทรทอง เนื่องจากชุมชนไม่พร้อม
- การหนุนเสริมจาก CBT-I เพื่อบริษัททัวร์อังกฤษจะได้เป็นที่รับรู้และมีภาพลักษณ์ที่ดีผ่านการเขียนบทความแนะนำทางจดหมายข่าวของ TIES (ดังกล่าวใน การตลาดโดยผู้ประกอบการ)
- การหนุนเสริมจาก CBT-I เพื่อบริษัททัวร์ไทยจะได้มีตลาดอื่น ๆ นอกจากตลาดอังกฤษ คือ การดึงเอา 9 บริษัททัวร์ไทยเข้ามาร่วมงาน TTM และทำหนังสือ Local Insight ประชาสัมพันธ์ชุมชนและบริษัททัวร์ที่ทำงานร่วมกันเป็นคู่พันธมิตร

- อย่างไรก็ตาม บทเรียนและประสบการณ์ในการทำงานในโครงการ CBT SPRING ทาง CBT-I สามารถสรุปเป็นเครื่องมือการทำงานสำหรับชุมชน และเครือข่ายได้ 5 เรื่อง คือ

รายงานประจำปี : ปีที่ 2

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Institute: CBT-I)

1. เกณฑ์ในการพิจารณาว่าบริษัททัวร์ใดเป็นบริษัททัวร์ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
(CBT-I Criteria for Selecting Responsible Tour Operator Partners)
2. 20 คำถามเพื่อช่วยชุมชนพิจารณาบริษัททัวร์ที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกัน ทั้งข้อมูลของบริษัทและกลุ่มเป้าหมาย/ความคาดหวังของบริษัทและนักท่องเที่ยว
(20 Important Questions which can help CBT Projects to find out more about potential tour operator partners)
3. บันได 10 ขั้น เพื่อนำไปสู่การทำงานร่วมกันแบบพินิจมิตรระหว่างบริษัททัวร์กับชุมชน
(“10 steps towards a win-win partnership”)
4. เกณฑ์ในการพิจารณาชุมชนที่มีความพร้อมที่จะเปิดตัวสู่นักท่องเที่ยวและดำเนินการเรื่องการตลาด
(CBT Ready for Market Checklist)
5. บันทึกข้อตกลงระหว่างชุมชนกับบริษัททัวร์ไทย
(Memorandum of understanding : Promotion of Thai CBT by the Thai Tour Operator)
คู่มือสารประกอบแนบกับรายงาน

บทเรียนในการทำงานของ CBT SPRING

1. การคัดเลือกชุมชนที่มีความพร้อม
เช่น กรณีของซำไบรทอง และดอยหลวงเชียงดาว ชุมชนยังไม่พร้อมหลายด้านทั้งเรื่องกลุ่มท่องเที่ยว การมีส่วนร่วม และประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้ในช่วงการเตรียมการหรือหลังจากมีการพบบริษัททัวร์ลงพื้นที่แล้ว ไม่สามารถเคลื่อนงานต่อได้
2. การคัดเลือกบริษัททัวร์ไทยที่มีความพร้อมในการทำงานโดยเฉพาะเรื่องการสื่อสารกับต่างประเทศ
เช่น กรณีของ Kob Trekking ทำให้ภาระเรื่องการสื่อสารยังคงอยู่กับทีมงานของ CBT-I หรือทางบริษัทต้องใช้คนนอกเข้ามาช่วย ทำให้มีโอกาสเสี่ยงในการสื่อสารและความเข้าใจในการสื่อสาร
3. การที่บริษัททัวร์อังกฤษมี Ground Operator อยู่ในเมืองไทยแล้ว
เช่น กรณีของ Explore ทำให้เกิดความไม่สะดวกใจในการทำงานร่วมกันระหว่างบริษัททัวร์ไทยกับทัวร์ไทยที่เป็น Ground Operator หรือกรณีของ Adventure Company ที่มอบหมายให้ Footstep ที่เป็นบริษัททัวร์ที่มีสำนักงานอยู่ในเมืองไทย ทำงานให้และ Footstep ต้องใช้ wild Thailand อีกทอดหนึ่งสำหรับทำงานในพื้นที่ CBT ซึ่งทำให้ราคาทัวร์มีราคาสูงขึ้นจากการที่มีผู้เกี่ยวข้องมากขึ้น
4. การทำ Match Making

การจับคู่พันธมิตร มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด กล่าวคือ ทำให้จำกัดวงสัมพันธ์ต่างๆ ที่ความจริงบริษัททัวร์ไทยมีขอบข่ายงานทั่วประเทศ หรือบริษัททัวร์อังกฤษเองก็สนใจชุมชน CBT มากกว่า 1 แห่ง การจับคู่ 1 ต่อ 1 ทำให้จำกัดพื้นที่ในการทำการตลาด แต่เนื่องจากเป็นโครงการนำร่อง ทาง CBT-I ต้องการให้กลุ่มเป้าหมายที่เลือกได้รับประสบการณ์ในการทำการตลาด และไม่มีมิติของการแข่งขันกันในพื้นที่ระหว่างบริษัททัวร์ไทยด้วยกันเอง หรือบริษัททัวร์อังกฤษ อย่างไรก็ตาม จะมีการติดตามและสรุปบทเรียนเรื่องนี้ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

5. ปริมาณ/คุณภาพของมัคคุเทศก์ของบริษัททัวร์ไทย ที่จะเข้าใจและสามารถเข้ามาเป็น FT CBT Guide

จากการฝึกอบรมมัคคุเทศก์มืออาชีพเรื่อง CBT โดยเชิญบริษัททัวร์ไทยในโครงการ CBT SPRING เข้าร่วมทำให้ทราบว่า บริษัททัวร์แต่ละแห่งมีมัคคุเทศก์คุณภาพจำนวนน้อย และหากต้องทำงานกับชุมชน CBT จริง ๆ มีความจำเป็นที่จะต้องฝึกอบรมก่อน เนื่องจากทัศนคติต่อชุมชน และความคุ้นเคยในการทำงานแบบ One Man Show

แผนงานต่อไป :

- สร้างเวทีให้ผู้ที่เกี่ยวข้องยอมรับและนำเครื่องมือทั้ง 5 อย่างไปใช้ หรือสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องมือนี้ร่วมกัน
- ติดตามความก้าวหน้า และหนุนเสริมเพื่อให้ทุกกลไกสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่
- ผลักดันให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องนำเครื่องมือทั้ง 5 ที่พัฒนาแล้วไปใช้ประโยชน์ และสร้างการยอมรับในบทบาทของ CBT-N ที่จะเข้าไปทำหน้าที่ในการประสานงานแทนที่ CBT-I ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานกับชุมชน

3) ความร่วมมือกับ ททท.ในการเผยแพร่ CBT ในงาน Thailand Tourism Mart 2009

ในปี 2552 นับเป็นปีแรกที่มีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เห็นความสำคัญและคุณค่าของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism-CBT) โดยประชาสัมพันธุ์ให้เป็นสินค้าใหม่ของการท่องเที่ยวที่เน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับแขกผู้มาเยือน มีสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นพี่เลี้ยงชุมชน และทำหน้าที่เชื่อมโยงบริษัททัวร์ไทยที่มีนโยบายรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้ได้มีโอกาสในการทำงานร่วมกับชุมชนในลักษณะ Partnership ได้รับโอกาสจากททท.ให้เข้าร่วมงาน TTM ในการเปิดตัวชุมชน CBT ที่มีความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวและมีบริษัททัวร์ที่พร้อมในการเจรจาการค้าและนำพานักท่องเที่ยวที่เหมาะสมเข้าไปเยี่ยมเยือนชุมชนอย่างมีการวางแผนล่วงหน้า

ข้อมูล คัดจากรายงาน TTM มาประกอบ # ดูไฟล์ TTM report

บทที่ 4

การวิเคราะห์และบทเรียนจากการทำงาน

จากการดำเนินงานในปีที่ 2 ของ “โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพ นักวิจัย พี่เลี้ยง Node และ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปีที่ 2” นั้นจากผลการดำเนินงานที่กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าตั้งหลักจาก คำถามวิจัยของโครงการแล้วนั้น สามารถวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ได้ดังนี้

คำถามวิจัย

1. จะมีแนวทางในการสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง รวมทั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น (Node) ทั่วประเทศให้เพิ่มขึ้นได้อย่างไร
2. จะสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศให้มีความเข้มแข็งได้อย่างไร ภายใต้ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. ชุมชนจะสามารถบริหารจัดการ การตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนได้อย่างไร ภายใต้ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

แนวทางในการสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง รวมทั้งศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) ทั่วประเทศ

การสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย พี่เลี้ยง และคนทำงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) นั้น มีการออกแบบกิจกรรมในการสนับสนุนที่แตกต่างกัน สามารถอ่านได้จากรายละเอียดผลการ ดำเนินงานในบทที่ 3 ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางได้ดังนี้

- การสร้างและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยนั้นต้องใช้กลไกในการสนับสนุนโครงการวิจัยใน พื้นที่ การพัฒนาคนผ่านกระบวนการวิจัยถือว่าเป็นช่องทางที่สามารถพัฒนาคนได้ดี ช่องทางหนึ่ง ซึ่งการสนับสนุนโครงการวิจัยนั้นมีการพัฒนาผ่านกิจกรรมมากมายแต่ต้อง ทำให้มีเรื่องมีประเด็นในการทำงานร่วมกันผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สามารถดู รายละเอียดได้ในบทที่ 2 กระบวนการทำงานและการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย)
- การสร้างกลไกในการดูแลโครงการวิจัยในพื้นที่ที่ไม่มี Node ดูแล หรือที่เรียกว่า พี่ เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำเป็นที่จะต้องสรรหาผู้สนใจ มีใจรักการทำงานร่วมกับ ชุมชน แนวทางการพัฒนาพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงจำเป็นจะต้องเป็นผู้มี ประสบการณ์การทำงานวิจัยมาก่อน จะทำให้การปรับฐานคิด กระบวนทัศน์การ ทำงานวิจัยสามารถทำได้ง่ายขึ้น

- การพัฒนาศักยภาพคนทำงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องเรียนรู้ระบบงานและวิธีการทำงานของ Node นั้นๆ เรียนรู้คน เจ้าหน้าที่ ผู้ประสานงาน ทั้งในแง่วิธีคิด และวิธีการทำงาน เพื่อหารูปแบบการทำงานที่สอดคล้องกับ Node นั้นๆ ที่ต้องลงไปทำงานประสานด้วย
- การพัฒนาศักยภาพต้องออกแบบกระบวนการที่หลากหลาย การฝึกอบรมไม่ใช่คำตอบเดียวของการพัฒนาศักยภาพ กิจกรรมในการพัฒนาศักยภาพอื่นๆ นอกเหนือจากการฝึกอบรม เช่น การทำกิจกรรมร่วมกัน On the job training , Coaching และการเข้าร่วมกิจกรรมของงานที่ทำปกติและกิจกรรมของโครงการวิจัยร่วมกันบ่อยๆ
- การกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมที่ชัดเจน หากพื้นที่ไหนมีความสนใจ ความต้องการ และมียุทธศาสตร์ประเด็นการทองเที่ยวจะสามารถทำให้การพัฒนาศักยภาพเป็นได้อย่างดี
- คนที่พร้อม พื้นที่ที่ศักยภาพและประเด็นที่ชัดเป็นเงื่อนไขในการทำงานที่ดีที่สุด
- การพัฒนาศักยภาพต้องเป็นการทำงานที่ต่อเนื่อง ซึ่งตอนนี้ยังไม่สามารถสรุป Model ในการสร้างนักวิจัยและพี่เลี้ยงได้ อาจต้องติดตามในรายงานปีที่ 3 ของ CBT-I ซึ่งน่าจะได้อุปแบบการหนุนเสริมที่ชัดเจน

การสร้างเครือข่ายการทองเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศให้มีความเข้มแข็ง

การสร้างเครือข่ายการทองเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศไทยเป็นงานที่ไม่ง่ายในช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา เพราะปัจจัย เงื่อนไข หลายอย่างที่ทำให้ความพยายามในการผลักดันเรื่องเครือข่ายการทองเที่ยวประเทศไทย ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าไร

การสนับสนุนและผลักดันให้เกิดเครือข่ายการทองเที่ยวโดยชุมชนขึ้นทั่วประเทศไทยนั้นถือเป็นการกิจหลักอีกหนึ่งเรื่องของทีมงาน ดังนั้นบทบาทที่มีในส่วนของพื้นที่ภาคเหนือที่ชัดเจนที่สุดนั้น CBT-I มีหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและสนับสนุนงานในแง่ของวิชาการ โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานในการผลักดันโดยงานในเชิงความเคลื่อนไหว เครือข่ายฯ จะรวมกลุ่มและมีคณะทำงานที่ชัดเจน อีกภารกิจหนึ่งคือการผลักดันให้เกิดศูนย์ประสานงานเครือข่ายการทองเที่ยวโดยชุมชน เพราะคาดหวังว่าศูนย์ประสานงานจะเป็นกลไกในการพัฒนาเครือข่ายฯ ได้อีกช่องทางหนึ่ง ในกระบวนการทำงานนั้นมีการออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกันโดยใช้โอกาสของเวทีริมระเบียงเป็นโอกาสในการพบปะ พูดคุยและขับเคลื่อนเครือข่าย CBT ภาคเหนือ นอกจากนั้นก็ยังมี การพบปะกันเป็นระยะๆ ตามโอกาส โดยใช้ฐานงานวิจัยเป็นตัวขับเคลื่อนทั้งในเชิงกระบวนการและเนื้อหาที่ต้องผลักดัน

ในส่วนของเครือข่ายภาคใต้ CBT-I หนุนเสริมในฐานะของพี่เลี้ยง โครงการวิจัย การศึกษาและพัฒนาองค์กรเครือข่ายการทองเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในส่วนของภาคอื่นๆ นั้นยังไม่มี การขับเคลื่อนในเชิงเครือข่ายฯ ที่เป็นรูปธรรม แต่มีความพยายามผลักดันจากฐานของชุมชนวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นการทองเที่ยวโดยชุมชน โดยเริ่มจากเครือข่ายระดับพื้นที่ จังหวัดไปก่อน ก่อนที่จะขยายสู่ระดับภาคต่อไป

การสนับสนุนชุมชนให้สามารถบริหารจัดการ การตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

การศึกษา วิจัยเพื่อสนับสนุนให้ชุมชนสามารถจัดการ การตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้นั้นเป็นงานที่ยาก ยิ่งที่มิได้เน้นกระบวนการทำงานวิจัยและงานพัฒนาเข้าด้วยกันเพื่อสร้างองค์ความรู้ในการผลักดันเรื่องการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเงื่อนไขของกระบวนการทำงานนั้นสามารถสร้างแนวทาง เครื่องมือในการไปถึงเป้าหมายได้อย่างมีขั้นตอน ซึ่งแนวทางในการจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ด้วยคนในชุมชนเองนั้น ทีมวิจัยยึดหลักการ 5P เป็นหัวใจของการดำเนินงาน โดยสร้างองค์ความรู้ ถ่ายทอดและเป็นฐานให้ชุมชนได้ใช้ในการพัฒนาการตลาดของชุมชนเอง นอกจากนี้ยังมีการทดลองเชิงปฏิบัติการเพื่อทดลองรูปแบบการตลาดที่เหมาะสม เรียกได้ว่ากระบวนการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น มีหลากหลายวิธีการ ทั้ง Research Development Movement เพื่อสร้างกระบวนการทำงานร่วมกับชาวบ้าน พร้อมๆกับการสร้างกลไกของเครือข่ายๆ เพื่อนำไปสู่การจัดการด้วยตัวเองของชุมชน เมื่อ CBT-I ถอนตัวออกมา ท่านสามารถอ่านรายละเอียดการดำเนินงานได้ในบทที่ 3 ผลการดำเนินงาน และทีม CBT-I จะสามารถสรุปรูปแบบการสนับสนุนให้สามารถจัดการการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ในรายงานปีที่ 3 ของ CBT-I เพราะในขณะนี้ยังอยู่ในช่วงของการทดลองดำเนินงาน ยังไม่สามารถสรุปผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจนได้

บทเรียนการทำงาน

การรวมองค์กรจากวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่าง องค์กรหนึ่งมาจากฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น องค์กรหนึ่งมาจากฐานงานพัฒนา แต่สิ่งที่ทำให้หนึ่งปีที่ผ่านมาองค์กรใหม่ภายใต้ชื่อ “สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน” คือ ความมุ่งมั่นตั้งใจของทีมงานที่มุ่งหมายที่จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถขับเคลื่อนไปในสังคมไทยได้อย่างเป็นที่ยอมรับ คนทำงานซึ่งหมายรวมถึงคนทำงานในสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน นักวิจัย และคนในชุมชนเป้าหมายมีความสุข มีความสามารถ และมีทักษะที่เพิ่มมากขึ้น ท่ามกลางการทำงานอย่างเต็มที่ ผลสำเร็จและอุปสรรคการทำงานเป็นบทเรียนที่คนทำงานเรียนรู้เพื่อจะก้าวผ่านไปให้ได้ และเพื่อระวังมิให้เกิดบทเรียนที่ย่ำแย่รอยเดิม ในปีที่ 2 สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดำเนินงานมา ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2551 ถึงเดือนกรกฎาคม 2552 พบว่าในช่วงที่ผ่านมา เราได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันต่อเนื่องจากปีที่ 1 สู่ปีที่ 2 ซึ่งสามารถสร้างกลไกการทำงานที่ลงตัวมากขึ้น มีการจัดสรรการทำงานที่เป็นระบบ และสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้มากกว่าที่ตั้งใจไว้ในหลายๆ เรื่องงานที่ตั้งใจ แต่ยังคงมีอีกหลายงานที่ต้องสานต่อเพื่อให้เห็นผลที่เกิดขึ้น ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

● การรวบรวมองค์ความรู้และการเผยแพร่

- คนทำงาน CBT-I มีทักษะในเรื่องการเขียน แต่การเขียนที่ต้องเขียนร่วมและทำให้เรียบเรียงเป็นแนวทางเดียวกันเป็นไปได้ยาก ทำให้ CBT Handbook เนื่องจากปัจจัยเรื่องเวลาแล้ว การที่มี

สไลด์การเขียนที่แตกต่างก็เป็นอุปสรรคเช่นกัน การร่วมคิดแยกเขียนคนละเล่มหรือคนละประเภทงานเขียนน่าจะดีกว่า

- หนังสือเล่ม สื่อ VCD และโปสเตอร์ ยังคงเป็นสื่อเผยแพร่ที่ได้ใช้ประโยชน์อยู่เสมอ แต่เรามักจะใช้เป็นเครื่องมือของเราในการเผยแพร่ ทำอย่างไรจึงจะทำให้หน่วยงานอื่นเข้ามาใช้ประโยชน์จากสื่อ หรือความรู้ที่เรามี ซึ่งทีมทำงานเห็นร่วมกันว่า ผู้ที่จะใช้สื่อจำเป็นต้องมีความเข้าใจในสาระ และใช้ให้ถูกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะหน่วยงานต่าง ๆ มักจะตื่นตื่นสนใจในสื่อที่มีแต่ไม่เข้าใจแนวคิดและกระบวนการทำงาน การหยิบสื่อไปใช้โดยขาดความรู้ก็อาจไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร
- การเขียน การบันทึก และการเผยแพร่ เป็นความสำคัญและจำเป็นยิ่งเพื่อสื่อสารต่อสาธารณชนว่าเกิดปรากฏการณ์อะไรขึ้นในสังคม เรากำลังทำอะไร และมีข้อคิดเห็นอย่างไร และควรทำอย่างต่อเนือง และหลากหลายสื่อทั้งของ CBT-I, สกว. และสื่อสาธารณะ
- หลายหน่วยงานกำลังต้องการฐานข้อมูลเพื่อนำไปวางแผน โดยเฉพาะข้อมูลของชุมชน ซึ่งทางทีมทำงานเห็นว่า การเผยแพร่ข้อมูลพื้นฐานหน่วยงานสามารถดูได้จากเว็บไซต์ของ CBT-I แต่ถ้าเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผน ควรมีหนังสือรับรองเพื่อจะได้ติดตามว่าข้อมูลนั้นนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงหรือไม่
- การรวบรวมองค์ความรู้ในเชิงหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องมีหลักสูตรกลาง แต่ถ้าหน่วยงานใดต้องการนำไปใช้ต่อ อาจจะต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และต้องเอาหัวใจของหลักสูตรไปด้วย ไม่ยกไปแต่เอกสารเพียงอย่างเดียว

● การบริหารงานวิจัย หนุน Node พัฒนาที่เลี้ยง

- การยกระดับงานวิจัยจากฐานงานชุมชน ในกลยุทธ์การสร้างพี่เลี้ยงนักวิจัยนั้น ควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดสรรคนให้ได้คนที่มีคุณสมบัติ มีใจ มีแวว และมีเวลา ซึ่งนอกจากการเติมทักษะความรู้แล้วนั้น อาจจะต้องมีการทดลองลงไปทำงานในพื้นที่ด้วยกัน เพื่อเรียนรู้วิถีคิด และหาวิธีการในการหนุนนักวิจัยให้เป็นพี่เลี้ยงได้อย่างเหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ
- การประสานการทำงานร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประจำพื้นที่ต่างๆ นั้น ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องเรียนรู้ระบบงานและวิธีการทำงานของ Node นั้นๆ เรียนรู้คน เจ้าหน้าที่ ผู้ประสานงานทั้งในแง่วิถีคิด และวิธีการทำงาน เพื่อหารูปแบบการทำงานที่สอดคล้องกับ Node นั้นๆ ที่ต้องลงไปทำงานประสานด้วย
- การปรับกลไกการทำงานของคนทำงานนั้น เมื่อมีภาระงานใหม่เพิ่มเข้ามาต้องมีการพูดคุยกันเพิ่มขึ้นปรับตัวให้จัดการภาระงานที่เพิ่มขึ้นได้ พร้อมทั้งเปิดใจพร้อมเรียนรู้งานใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยทำ เพื่อเป็นการกระจายงานและพัฒนาตนเองให้รู้รอบด้านมากขึ้น ที่สำคัญน่าจะต้องทำงานแทนกันได้ในช่วงเวลาที่จำเป็น ข้อแข็งของการทำงานเป็นทีมทำให้ทีมสามารถทำงานทดแทนกันได้
- เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลาและกำลังคน การหนุน Node ให้ดีและมีประสิทธิภาพ คือ การทำงานกับ Node ที่เห็นว่างานต้องเกี่ยวข้องเป็นยุทธศาสตร์ คนทำงานมีความสนใจ จะทำให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินไปได้ และหากสามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ CBT เดิมที่ดำเนินงานอยู่

ก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่มีประสบการณ์ และสามารถสานเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ได้ในพื้นที่ใกล้เคียง การติดตามงานก็จะไม่ยากและสามารถสร้างเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ได้ในอนาคต

- การทำงานร่วมกับ Node ต้องวางแผนร่วม และ Node พื้นที่ต้องมีคนทำงานที่รับผิดชอบประเด็นนี้ชัดเจน ผู้ประสานงาน Node เปิดโอกาสให้คนทำงานเรียนรู้อย่างเต็มที่
- ในแง่ของการพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง Node นอกจากการฝึกอบรม แล้วสิ่งที่ต้องเพิ่มเติมคือเรื่องเครื่องมือในการจัดกระบวนการทั้งในการพัฒนาและหนุนเสริมโครงการวิจัย
- ปัญหาที่ไม่สามารถขยับงานภาคอีสานได้ : ขาดการสื่อสารและวางแผนร่วมกันกับ Node พื้นที่ ทำให้ไม่รู้สถานการณ์การเคลื่อนไหวในพื้นที่ และยังไม่สามารถวางแผนงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมได้

● งานการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

นับว่า CBT-I เป็นทั้งองค์กรดำเนินงานวิจัยและพัฒนา การที่เรายังขับเคลื่อนงานพัฒนา ผ่านโครงการ CBT SPRING ทำให้ได้เรียนรู้ท่ามกลางการทำงานในการเชื่อมโยงชุมชนกับการตลาดต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ทีมงานก็ได้ร่วมกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัยรูปแบบการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งทั้ง 2 งานต่างก็ใช้กระบวนการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เพียงแต่เป็นโจทย์ของงานพัฒนาและงานวิจัย ซึ่งจุดหมายปลายทางของทั้งสองส่วนก็คือการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยที่ชุมชนจะต้องเป็นผู้เลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง บทเรียนของเรื่องนี้ คือ

- การทำงานที่มาจากการประเมินสถานการณ์ และเป็นความต้องการของชุมชนและกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้รับการตอบรับและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งความต่อเนื่องและกัดไม่ปล่อยทำให้ CBT-I ได้รับความเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มเป้าหมายที่เราทำงานด้วย
- การที่มีผู้นำชุมชนเป็นที่วิจัย เป็นกระบวนการในการเรียนรู้ สร้างการรับรู้ และได้รับความรู้ผ่านกระบวนการวิจัย การทำงานเชิงไขว้สลับจับคู่ทีมทำงานในการเก็บข้อมูล ทำให้ทีมได้เรียนรู้ข้ออ่อน-ข้อแข็งของกันและกัน แต่การที่เป็นทีมขนาดใหญ่ทำให้หาวันว่างตรงกันยาก และทำให้งานวิจัยล่าช้า

● งานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- เครือข่ายในระดับจังหวัดแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกันในกระบวนการทำงาน ปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับผู้นำและการที่สมาชิกเห็นความสำคัญและประโยชน์ของเครือข่ายระดับจังหวัดว่า ได้ตอบโจทย์อะไรของชุมชน ความต่อเนื่องและความก้าวหน้าในการทำงาน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งจะสร้างความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอของชุมชนสมาชิก
- การทำงานเครือข่ายในรูปแบบเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างหน้าที่ มีสำนักงาน มีคนทำงาน จำเป็นต้องมีคนที่ทำหน้าที่ในการบริหารงาน การที่สกว. ให้ใช้

สถานที่ที่เป็นสำนักงาน และการที่ CBT-I ให้ทุนเริ่มต้นเพื่อจัดจ้างเจ้าหน้าที่ทำงานประจำ อาจจะไม่ใช่คำตอบว่าเครือข่ายจะสามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง หากขาดผู้บริหารงานเครือข่ายเข้ามาบริหารงานเครือข่ายอย่างจริงจัง ไม่ใช่ให้ CBT-I เข้ามาทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและบริหารงานเครือข่ายเสียเอง

● งานประสานหน่วยงาน

หากจะบอกว่าเสียงของผลงานดังกว่าเสียงพูดของคนทำงาน อาจจะใช้ได้สำหรับการท่องเที่ยว โดยชุมชนที่ขับเคลื่อนโดยคนทำงานที่ไม่ได้มีชื่อเสียง หรือคำนำหน้าที่มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นเครื่องรับประกัน ผลงานการทำงานกับชุมชน เป็นเสียงที่บอกให้หน่วยงานต่าง ๆ รับทราบว่ากว่าที่ชุมชนจะเข้มแข็งและยืนหยัดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้นั้น มีพี่เลี้ยงที่ทำงานเป็นเพื่อนคู่คิด ที่ปรึกษา สร้างกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องอย่างไร หลายหน่วยงานเมื่อจะเริ่มต้นที่จะทำงานส่งเสริมชุมชนเรื่องการท่องเที่ยว จึงมุ่งตรงมาหาข้อมูลและชักชวนที่มงานไปร่วมงานด้วย อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์การทำงานร่วมกับหลายหน่วยงานทำให้ทีมมองปรากฏการณ์เหล่านี้ว่าเป็น “กระแส” มากกว่า “โอกาส” แต่หากคนทำงานของหน่วยงานนั้น ๆ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ พร้อมทำงานอย่างมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับ “กระบวนการ” มากกว่า “การทำงานให้เสร็จ” ตามนโยบาย ทางทีมงานก็พร้อมจะร่วมงานด้วย แต่ในพื้นที่ ๆ เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์บางครั้งก็ต้องนำกระแสนั้นมาเป็นโอกาส เพื่อสร้างการทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประสานทรัพยากรและสร้างการยอมรับในระดับนโยบาย

ความท้าทาย

ความท้าทายของการทำงานในช่วงเริ่มต้นที่จะสร้างที่ยืนหรือ Positioning ให้กับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ปัจจุบัน CBT กลายเป็น Brand ที่กำลังถูกใช้เพื่อดึงงบประมาณสนับสนุน กลายเป็นโจทย์ใหม่ให้คนทำงานต้องคิดต่อว่าจะทำอย่างไรให้ CBT เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตามเจตนาเริ่มต้นไม่ใช่กลายเป็นเครื่องมือของหน่วยงานที่ใช้ชุมชนเป็นฐานที่ปราศจากความจริงใจในการร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

นอกจากความท้าทายในการสร้างที่ยืนหรือการสร้างการยอมรับในภาคสาธารณะแล้วนั้น การสร้างฐานล่างที่เข้มแข็งก็ยังเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ดังนั้นการทำให้เครือข่ายสามารถเชื่อมร้อยและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นอีกหนึ่งความท้าทายในการทำงาน เพราะทั้งชุมชน บุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวมีพลวัต การเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการสร้างฐานความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ ให้เป็นเครือข่ายที่มีศักยภาพและประสิทธิภาพ นับว่าเป็นภารกิจหลักของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้เพื่อสามารถผลิตบุคลากรและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการทำการตลาดบทเรียนจากการทำงาน

20 Important Questions which can help CBT Projects to find out more about potential tour operator partners

1. Please describe the style of your company. What kinds of tours do you offer?
2. Please describe your target tourists (reason for travel, age, nationality)
3. Do you mostly organise group tours or tours for independent travelers?
4. Does your company currently run programs in rural villages in [my country]?
5. Approximately how many tourists does your company send to villages / year?
6. What are the expectations of your guests when they go on rural, village tours?
7. What are your positive experiences of operating tours in rural communities?
8. What challenges have you faced when operating tours in rural communities?
9. What tour leaders / guides do you use? (full-time, freelance, local, western)?
10. Has your company ever used the services of local community tour guides?
11. What are your positive / negative experiences with local community guides?
12. Does your company provide any information to your guests about how to travel with sensitivity to the environment and local culture?
13. Has your company ever conducted training to increase your staffs' understanding of environmental or cultural issues?

14. What does your company do to ensure that your tours have positive benefits and few negative impacts on local communities and the environment?
15. Does your company support any kind of social or environmental projects?
16. Has your company ever received a tourism award?
17. Does your company have a responsible travel or environmental policy?
18. Does your company run village tour programs yourself / through local agents?
19. Are you interested to send your guests to tourism projects which have been developed and managed by community groups (Community Based Tourism)?
20. Would you be prepared to work together with local people to develop new rural tour programs, and to use the services of local people in the village?

เกณฑ์การคัดเลือกบริษัททัวร์

เกณฑ์หลัก 3 เกณฑ์ ได้แก่

- 1) บริษัทมีแนวคิด/นโยบายด้านการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อที่เขียนให้เห็นเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน (เช่น ในเว็บไซต์ แผ่นพับ ข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามต่างๆ เป็นต้น)
- 2) โปรแกรมแสดงถึงการใส่ใจหรือช่วยลดผลกระทบต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม
- 3) บุคลากรได้รับการฝึกอบรม/บริษัทสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

เมื่อบริษัททัวร์ผ่านเกณฑ์หลักเบื้องต้นทั้ง 3 เกณฑ์แล้ว จะดำเนินการสู่ส่วนที่ 2 ซึ่งเป็นการทำข้อตกลงร่วมในกระบวนการดำเนินงานร่วมกัน ระหว่างบริษัททัวร์และชุมชน

ข้อตกลงร่วมในกระบวนการดำเนินงานร่วมกัน หรือ การทำบันทึกช่วยจำ

1. บริษัททัวร์พร้อมที่จะใช้บุคลากรในชุมชน (เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) และพร้อมที่จะทำงานร่วมกับชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาด้านโปรแกรม ราคา การตลาด และการติดตามผล CBT
2. บริษัททัวร์พร้อมที่จะสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลที่สำคัญต่อนักท่องเที่ยวและแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบเกี่ยวกับข้อปฏิบัติต่างๆ ของชุมชน

ร่าง-แนวทางการประเมินความพร้อมชุมชนเพื่อดำเนินการเรื่องการตลาด

1	หัวข้อในการประเมินความพร้อม			การขยายความของประเด็นที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
1	ความพร้อมด้านวัฒนธรรม			
1	มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น			
2	มีการรวบรวมความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมในการนำเสนอเป็นกิจกรรม/โปรแกรมการท่องเที่ยว			
3	มีผู้รู้ทางด้านวัฒนธรรมที่สามารถให้ความรู้แก่ผู้มาเยือนได้			
2	ด้านสิ่งแวดล้อม (สิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและคนภายในท้องถิ่น)	มี	ไม่มี	การขยายความของประเด็นที่จะพิจารณา
4	มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น			
5	ชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถอธิบายได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรม			
6	มีกิจกรรมหรือเส้นทางการท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ			บางชุมชนอาจไม่มี แต่ภาพรวมของ CBT ควรมี
7	มีแนวทางปฏิบัติที่ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ภาชนะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือใช้วัสดุจากธรรมชาติ การจัดการขยะ			

3	ด้านโปรแกรมและกิจกรรม			การขยายความของประเด็น ที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
8	มีโปรแกรมที่นำเสนอของดีของชุมชน/ความคิดรวบ ยอดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน			
9	กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน			
10	โปรแกรมได้ผ่านการประเมินความเสี่ยงและคำนึงถึง ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว			
11	มีกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวอย่างน้อย 3 กิจกรรมที่ ชัดเจน			หรืออาจมีกิจกรรมที่เด่นชัด อย่างน้อยหนึ่งกิจกรรม
4	ด้านที่พัก			การขยายความของประเด็น ที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
12	ที่พัก : สะอาดและเป็นสัดส่วน/สะอาด/ปลอดภัย			
13	ที่นอน : สะอาดและเป็นสัดส่วน/สะอาด/ปลอดภัย			
14	ห้องน้ำ : สะอาดและเป็นสัดส่วน/สะอาด/ปลอดภัย			
15	บริเวณบ้านพัก : สะอาด/มีการดูแลไม่ให้เกิดอันตราย แก่นักท่องเที่ยว			
16	เจ้าของบ้านมีความยินดี มีอัธยาศัยดี มีความ รับผิดชอบ			
17	สมาชิกในบ้านมีความยินดีและสมัครใจให้เปิดบ้านพัก รับนักท่องเที่ยว			
18	สมาชิกในบ้านมีเวลาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับ นักท่องเที่ยว เดินเที่ยวได้ในช่วงที่นักท่องเที่ยวพักที่ บ้านของตน			
19	สมาชิกในบ้านสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ประวัติความเป็นมา การพัฒนา เป้าหมายและข้อมูล ของกลุ่มท่องเที่ยว			

5	ด้านอาหารและโภชนาการ			การขยายความของประเด็น ที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
20	อาหารนำเสนอความเป็นท้องถิ่น มีความหลากหลาย และปริมาณที่เพียงพอ			
21	เป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น			
22	อาหารสะอาด ภาชนะที่ใช้สะอาด และมีการ เตรียมการอย่างดี			
23	น้ำดื่มที่สะอาด			
24	ห้องครัว และอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวมีความสะอาด			
6	การเดินทาง/ยานพาหนะ			การขยายความของประเด็น ที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
25	สามารถเข้าถึงโดยสะดวก เช่น มีถนนเข้าถึง หรือมีรถ ประจำทางวิ่งประจำ			
26	เส้นทางเข้าถึงชุมชนมีความปลอดภัย			
27	ยานพาหนะที่ให้บริการมีการเตรียมตัวมาอย่างดี เช่น หากเป็นเรือมีเสื้อชูชีพ หรือจักรยานก็มีการตรวจ สภาพพร้อมใช้ ยานพาหนะอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน			ขึ้นอยู่กับกิจกรรม
7	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น			การขยายความของประเด็น ที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
28	มีความรู้เรื่องราวของท้องถิ่นและสามารถถ่ายทอดได้			
29	มีความสามารถในการสื่อความหมายทั้งธรรมชาติและ วัฒนธรรมได้อย่างน่าสนใจ			
30	มีความเอาใจใส่ในการบริการ กระตือรือร้น และพร้อม ช่วยเหลือ			
31	ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย และมีการ เตรียมการล่วงหน้า			
32	มีการจัดการดี ประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ อย่างราบรื่น			
8	ด้านระบบการจัดการและการประสานงาน			การขยายความของประเด็น ที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	

33	มีผู้ประสานงาน			
34	มีระบบการจองล่วงหน้า			
35	มีอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก เช่น โทรศัพท์			
36	ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับโปรแกรม ราคา บริการ และ กฎ กติกาของชุมชน			
37	มีกองทุนสำหรับงานพัฒนาและอนุรักษ์			
38	มีระบบของการกระจายรายได้แก่สมาชิกและชุมชน อย่างเป็นธรรม			
39	มีการจัดทำบันทึกข้อมูลนักท่องเที่ยว และการ ประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวหลังเสร็จ กิจกรรม			
9	การมีส่วนร่วม			การขยายความของประเด็น ที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
40	มีการจัดการในรูปแบบของกลุ่ม/องค์กร			
41	มีการประชุมสมาชิกประจำเดือน			อาจมีมากกว่า 1 ครั้ง/เดือน หรือน้อยกว่านั้น แต่ควรมี
42	โปรแกรมทัวร์เป็นที่ยอมรับของชุมชน			
43	เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกได้			
44	สมาชิกกลุ่มรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เข้ามามีบทบาท ในการดำเนินงานของกลุ่ม			
10	ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก			การขยายความของประเด็น ที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
45	มีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึก ของฝาก หรือ จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว			
46	มีผลิตภัณฑ์สร้างคุณค่าและมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชน			
11	ด้านข้อมูลข่าวสาร			การขยายความของประเด็น

		มี	ไม่มี	ที่จะพิจารณา
47	มีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และภาษาท้องถิ่น ในรูปแบบของเอกสาร			
48	มีแผนที่/แผนผัง/ป้ายบอกเส้นทางในชุมชน			
12	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้			การขยายความของประเด็นที่จะพิจารณา
		มี	ไม่มี	
49	แขกที่มาเยือนมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนกับ สมาชิกในครอบครัวและร่วมทำกิจกรรมท้องถิ่น			
50	แขกที่มาเยือนมีโอกาสทำกิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับคนท้องถิ่น			

“10 steps towards a win-win partnership”

1. มีเกณฑ์การประเมินชุมชนด้านความพร้อมก่อนทำการตลาด
2. มีเกณฑ์การประเมินบริษัททัวร์ที่มีนโยบายและแนวทางการทำงานที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
3. เชื่อมโยง/ประสานงานชุมชนที่มีความพร้อมและบริษัทที่มีความสนใจเรื่องCBT
4. ประสานความเข้าใจเรื่องโปรแกรม/กำหนดการให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวและสไตล์ของบริษัททัวร์
5. การกำหนดราคา
6. การประชาสัมพันธ์อย่างรับผิดชอบ
7. การสร้างระบบให้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน การประสานงาน และการสื่อสาร
8. การฝึกอบรมมัคคุเทศก์มืออาชีพและหัวหน้าทัวร์ให้เข้าใจแนวคิด/กระบวนการ CBT
9. การดำเนินงานและหนุนเสริมเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนบรรลุเป้าหมายของCBT
10. มีการประเมินผลความพึงพอใจ การติดตามและประเมินผล และการวางแผนงานต่อไป

ร่าง – บันทึกช่วยจำ

รายงานประจำปี : ปีที่ 2

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Institute: CBT-I)

เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านหัวทุ่งให้เป็นไปตามหลักการและแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยว โดยชุมชน

ผ่านการทำงานของศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

ความเป็นมา

บ้านหัวทุ่ง หมู่ 14 ตำบล เชียงดาว อำเภอ เชียงดาว จังหวัด เชียงใหม่ เป็นสมาชิกของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ โดยทางหมู่บ้านได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม-สัมมนา กับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งในระดับภาคและระดับจังหวัดมาอย่างต่อเนื่อง ในปี 2550 ได้รับการคัดเลือกเป็นพื้นที่นำร่องเรื่องการเชื่อมโยงการตลาดในห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ภายใต้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “CBT SPRING” (ซี บี ที สปริง) แต่ต้องยุติลงเพราะชุมชนขาดความพร้อมในบางด้าน ในปี 2552 ทางเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ได้รับการติดต่อจากบริษัททัวร์ชื่อ Intrepid (อินเทอปิด) เพื่อจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน และให้การท่องเที่ยวนั้นสนับสนุนการพัฒนาชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT- ซี บี ที) ทางเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ โดยศูนย์ประสานงานเครือข่ายฯ และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ลงพื้นที่เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริษัท ลักษณะนักท่องเที่ยว ความคาดหวังและความถี่ในการส่งนักท่องเที่ยวให้กับชุมชน พร้อมกับประเมินความพร้อม ความสนใจของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงพฤษภาคม จนในที่สุดชุมชนได้ตกลงที่จะทำงานร่วมกับบริษัททัวร์ดังกล่าว ผ่านการประสานงานของศูนย์ประสานงาน

ดังนั้น เพื่อให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความเข้าใจร่วมกันทุกฝ่ายทั้งชุมชน ศูนย์ประสานงานและบริษัท Intrepid ทางศูนย์ประสานงานฯ จึงได้จัดทำร่างบันทึกช่วยจำเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านหัวทุ่งให้เป็นไปตามหลักการและแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาเป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมเพื่อรักษาระดับมาตรฐานของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ที่สมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือร่วมกับสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน สกว. ผลักดันจนเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับนโยบายและในกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคม

แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม “ความพร้อมของชุมชน”

สมาชิกในชุมชนได้เข้าร่วมประชุม โดยในเบื้องต้นเป็นกลุ่มสนใจ สมัครเข้าเป็นสมาชิกโดยสมัครใจ เพื่อให้เห็นระบบสมาชิก และการบริหารงาน การจัดการระบบการเงินบัญชี และผู้รับผิดชอบทางชุมชนบ้านหัวทุ่งจะไปดำเนินการเพื่อแสดงให้เห็นถึงความพร้อม ดังนี้

1. จัดตั้ง “กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวทุ่ง” โดยมีรายชื่อสมาชิกชัดเจน โครงสร้างการทำงาน บทบาทหน้าที่ ระบุชื่อผู้รับผิดชอบในแต่ละเรื่อง รวมทั้งการเปิดบัญชีในนาม “กลุ่มท่องเที่ยวฯ”
2. มีกฎระเบียบสำหรับสมาชิกกลุ่ม และข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว/ผู้ประกอบการ
3. อัตราค่าบริการ และการจัดสรรรายได้เข้ากองทุนชุมชน

รายงานประจำปี : ปีที่ 2

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Institute: CBT-I)

4. โปรแกรมการท่องเที่ยว

ในข้อ 1 และ 2 ได้มีการประชุมเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2552 ซึ่งชุมชนจะมีการดำเนินการประชุมหาข้อตกลงและ

จัดทำเป็นเอกสารประกอบบันทึกช่วยจำนี้ พร้อมกับประกาศให้สมาชิกในชุมชนรับทราบ

ในข้อที่ 3 และ 4 ทางศูนย์ประสานงานได้จัดทำเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษแนบมาพร้อมกับบันทึกช่วยจำนี้ เพื่อให้เป็นที่เข้าใจร่วมกัน การดำเนินการเรื่องความร่วมมือระหว่างชุมชนกับศูนย์ประสานงานจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อชุมชนได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยว ฯ พร้อมยืนยันรายละเอียดครบทุกข้อดังกล่าวข้างต้น หลังจากนั้นทางศูนย์ประสานงานฯ จึงจะประสานให้ผู้แทนของบริษัท Intrepid ลงพื้นที่เพื่อพูดคุยและประเมินความพร้อมร่วมกันอีกครั้ง โดยในปี 2552 อาจจะมีการทำทัวร์นำร่อง และเมื่อผ่านการประเมินความพร้อมในทุกส่วน นักท่องเที่ยวจะเริ่มมาเต็มรูปแบบในปี 2553

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธาน/ผู้ประสานงานกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวทุ่ง

วันที่..... เดือน.....พ.ศ. 2552

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ประสานงาน ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

บทความของนักศึกษา CHN

รายงานประจำปี : ปีที่ 2

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Institute: CBT-I)

Arbudaja Ja Bo!

Students from the Netherlands experience the culture of the Black Lahu

After a five week preparation program at Rangsit University in Bangkok, as well as in the Mae Klong district, fifteen German and Dutch students from the Stenden University in Leeuwarden (Netherlands) spend time in two villages, Ja Bo and Mae La Na. We arrived in Ja Bo on the 21st of May, spend about one week in each village and departed both villages on the 5th of June.

Nine of us stayed in Ja Bo, which is located in the region Pang Ma Pha in the beautiful Northern Thailand. Ja Bo is home of the Black Lahu people, a hill tribe that has emigrated from Myanmar in 1952 and moved to its current location in 1957. Today, the village inhabits 250 people who live mainly from farming and animal breeding. Ja Bo has been offering homestays since 1999; its tourism club, which consists of 21 host-families, is cooperating with the current Community Based Tourism Institute. Each year between 200 and 300 tourists come to the village.

The purpose of our stay in Ja Bo was getting a real insight into Community Based Tourism, while living together with host-families, and carrying out research concerning CBT in Ja Bo.

The CBT leader in Ja Bo, Sornchai Prainethitham, created for us a very interesting and multifaceted program and contributed with Ball, our translator, to a great experience. They are a great team and we had a lot of fun with them.

We have undertaken many different activities through which we got to know the culture of the Black Lahu and the surrounding environment very well. We learned a lot about their local

wisdom, starting with an introduction to the traditional Black Lahu instrument. This is a sort of flute made out of seeds and bamboo; we were shown how it is built and played it, which created quite some fun within the group.

Bamboo is being used multifunctionally, such as for building houses or as a vegetable, as well as for weaving. The bamboo weaving is another local wisdom of the Black Lahu, for which many different items are made, such as baskets, plates or the 'seven eyed' star, which is put in front of every house to protect it from evil spirits. The specialist for weaving Bamboo demonstrated how to create this special star, and with the help of Sornchai and Bon we made one for ourselves.

Furthermore, some Black Lahu women demonstrated traditional sewing, so that we were busy with sewing really nice bags for a few hours, which are probably the nicest souvenirs for ourselves, even though the activity is probably quite challenging for some people's patience. These small bags are famous for the Black Lahu, as well as their traditional dresses, which they still wear every day.

On one evening, the villagers came together to show us their traditional Jaku dance, it was a very nice intercultural activity, as we joined them for dancing and had a lot of fun. A another activity in which we had very close interaction with our host-family was when we went with them working on the field. This was a very good way to learn more about their agricultural work.

One of the greatest experiences in Ja Bo has been a six hour trekking trip through the forests and hills surrounding the village, with a delicious and relaxing lunch break, and a concluding visit to the Coffin Cave, or Pee Man Cave, which is one of Ja Bo's attractions.

During our stay in Ja Bo we switched homestay once, so that we could meet different host-families. We were offered traditional food, three dishes per day, with many local vegetables, like

bamboo shoot, mushrooms, or cucumber. Almost every meal, had scrambled eggs or omelets were served, as well as a very spicy and delicious chilli paste. Beforehand, we were asked if we do not like a certain type of food.

The host-families took great care of us; they welcomed us in a very friendly and warm way so that it really felt like a home, as being a part of an integrated family.

It has been a great experience to live with the host-families and to spend time in Ja Bo, surrounded by this beautiful landscape. We found different ways to communicate with each other and realized that for a real understanding of each other you do not need words. The culture of the Black Lahu has brought us closely together and we had so much fun. It has been a wonderful time in Ja Bo and the departure was very difficult because saying good-bye to the villagers was quite emotional.

Being part of Thai community-life

Authors: Kimberly van Velzen and Daniël van der Heijden

Community Based Tourism

Have you ever wondered how life would look like when living in an entirely different surrounding, in an entirely different culture with an entirely different way of living? Nowadays, developments in tourism can give you the possibility to realise this vision. In contrast to common forms of tourism, where big companies and multinationals are in control of a region and its economy, CBT (Community Based Tourism) aims on empowerment of, and fair benefits to the local community, with the development and preservation of the community as the main goal. In return, the tourist can experience the authentic way of living, in a unique natural and cultural setting. Instead of staying in an ordinary hotel, resort, bed & breakfast or guesthouse, one will experience the real family-life by staying in a so called homestay. In short, this type of accommodation differs itself from others by adding an extra dimension concerning interaction: the guest is part of the family, and is therefore closely related to, and more easily integrated into the community. As a result,

guests are not only able to engage in normal tourist activities, but are regularly involved in activities with the locals.

Mae La Na

One of the communities that have successfully executed CBT as a tool for development and preservation is Mae La Na. In the upper North of Thailand, nearby the Myanmar border, Mae La Na is situated in a valley in the Mae Hong Son district, surrounded by a stunning mountainous and relatively wild landscape, rich of natural resources of various kinds. The vast majority of the indigenous people, the 'Shan', maintain a Buddhist way of life and belief since a long time. The villagers believe in, and observe religious practices, and are very hospitable by nature. They attend food-offering to the monks every day, and make merits at the temple on every Buddhist holy day.

Mae La Na is a relatively modern and well developed village, but tourists still have more than enough possibilities to experience the authentic way of living. The total population of Mae La Na counts 535 inhabitants, comprising 121 households. Thirteen households within the community also serve as a homestay to enable CBT.

Local activities

In Mae La Na and its surrounding area, several activities can be undertaken. Undoubtedly the most famous touristic activity in the region is a visit to South-East Asia's longest cave: the Mae La Na cave. Accompanied with a local guide from the community, one can spend hours in the dark, admiring stalagmites, stalactites, waterfalls, bats, rare eyeless fish-species and more. Going through the whole cave is also a possibility, but because of its length, an overnight stay is required.

Furthermore, the marvellous area is extremely suitable for spectacular trekking tours. After an exhausting day, one should definitely go to the local sauna. A traditional medicine-man fills a small barn with herbal smoke, creating an extremely relaxing atmosphere. Afterwards, one can enjoy a locally made cigarette, made of tobacco with additional herbs, held together by a special banana-leaf.

Moreover, the community itself has numerous other activities on offer on a voluntarily base. One can think of working in the rice fields, educating the children at the local primary school,

producing sesame oil in the traditional way, catching frogs at night, maintaining the villages' irrigation systems and so forth.

Experiences

During a ten days stay in May in this extraordinary setting, our group of six both German and Dutch students was assigned to three different homestays in the village. A rotation system was used every three days to spread the group equally over the homestays, in order to divide revenues accordingly and to get to know the community-members better. We were participating in the local life and spent time with our host families during some parts of the day, ate with them, and had conversations, as far as our basic Thai knowledge, their basic English knowledge and gestures allowed us to. The first three days were used to attend the regular tourist activities. The remainder we worked within the village on a research-project for CBT-I (www.cbt-i.org) and participated in several local (working) activities; an excellent way to discover the real community, its members and the daily life. It shows how different, relaxing, friendly and intriguing community-life in this village can be in comparison to the modern western society.

Some general facts one can expect include a general 9 pm curfew, delicious food with rice as a main ingredient, the idyllic sound of cowbells ringing on the rice-fields (although depending on the season), an extremely refreshing shower in either the local stream or the shed where one should wash itself by using a bowl of water, unimaginably friendly and open people, and a perfect climate combined with one of the best views on earth. If this appeals to you just as much as it did to us, do not hesitate for a second to pay the community of Mae La Na a visit to enjoy all this beauty, and at the same time support the community to develop and preserve its natural and cultural resources.